

HANDICAP OG BESKÆFTIGELSE 2006

VILKÅR OG BETINGELSER FOR HANDICAPPEDE PÅ ARBEJDSMARKEDET

08:10

BRIAN LARSEN
HELLE KLØFT SCHADEMAN
JAN HØGELUND

08:10

HANDICAP OG BESKÆFTIGELSE I 2006

VILKÅR OG BETINGELSER FOR HANDICAPPEDE PÅ
ARBEJDSMARKEDET

BRIAN LARSEN
HELLE KLØFT SCHADEMAN
JAN HØGELUND

KØBENHAVN 2008
SFI – DET NATIONALE FORSKNINGSCENTER FOR VELFÆRD

HANDICAP OG BESKÆFTIGELSE I 2006.
VILKÅR OG BETINGELSER FOR HANDICAPPEDE PÅ ARBEJDSMARKEDET
Afdelingsleder: Lisbeth Pedersen
Afdelingen for beskæftigelse og integration

Undersøgelsens følgegruppe bestod af repræsentanter fra:
Arbejdsmarkedsstyrelsen
Socialministeriet
Kommunernes Landsforening (KL)
De Samvirkende Invalideorganisationer (DSI)
Landsorganisationer (LO)
Dansk Arbejdsgiverforening (DA)
Center for Ligebehandling af Handicappede (CLH)

ISSN: 1396-1810
ISBN: 978-87-7487-893-3

Layout: Hedda Bank
Oplag: 600
Tryk: BookPartnerMedia A/S

© 2008 SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd
Herluf Trolles Gade 11
1052 København K
Tlf. 33 48 08 00
sfi@sfi.dk
www.sfi.dk

SFI's publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden. Skrifter, der omtaler, anmelder, henviser til eller gengiver SFI's publikationer, bedes sendt til centret.

INDHOLD

	FORORD	7
	RESUMÉ	9
1	INDLEDNING OG SAMMENFATNING	13
	Indledning	13
	Rapportens data	14
	Handicap og nedsat funktionsevne	14
	Sammenfatning	15
	Diskussion og perspektivering	22
2	OM UNDERSØGELSEN: BEGREBER, DATA OG METODE	29
	Baggrund	29
	Rapportens problemstillinger	31
	Hvad er handicap?	34
	Rapportens data	40

3	HANDICAP OG MENNESKER MED HANDICAP	43
	Hvad tegner handicapbilledet?	43
	Hvad kendetegner handicappet?	51
	Forskelle mellem personer med og uden handicap	54
	Opsummering	57
4	HANDICAPPEDES TILKNYTNING TIL ARBEJDSMARKEDET	59
	Beskæftigelseschancer	59
	Handicappedes beskæftigelseschancer	64
	Handicappets synlighed	70
	Opsummering	73
5	HANDICAPPEDE I BESKÆFTIGELSE	75
	Beskæftigede	76
	Arbejdet og arbejdsvilkårene	79
	Selvurderinger af arbejdslivet	88
	Opsummering	96
6	FLEKSJOB	97
	Indledning	97
	Hvem bruger fleksjobordningen	98
	Arbejdspladsen og arbejdsvilkårene	104
	Jobtilfredshed	111
	Opsummering	114
7	KRAV, HJÆLPEMIDLER OG ORDNINGER	117
	Krav på arbejdsmarkedet	117
	Hjælpemidler	122
	Kendskab til støtteordninger	127

	Opsummering	131
8	ARBEJDSEVNE OG BESKÆFTIGELSESPOTENTIALE	133
	Indledning	133
	Arbejdsevnen blandt handicappede	134
	Indkredsning af beskæftigelsespotentialet	137
	Beskæftigelsespotentialet i tal	145
	Opsummering	152
	BILAG	155
	Bilag til kapitel 2	155
	Bilag til kapitel 3	160
	Bilag til kapitel 4	163
	Bilag til kapitel 5	168
	Bilag til kapitel 6	170
	Bilag til kapitel 8	174
	LITTERATUR	175
	SFI-RAPPORTER SIDEN 2007	177

FORORD

Formålet med denne rapport er at bidrage med ny viden om beskæftigelsessituationen for personer med handicap. Det belyses bl.a., hvordan handicappede i beskæftigelse oplever deres situation: Er de lige så tilfredse med deres arbejde, som personer uden handicap, oplever de deres jobkrav anderledes, og har de samme muligheder for indflydelse, efteruddannelse og fleksible arbejdstider? Rapporten belyser også, om ordningen med fleksjob fungerer efter hensigten og bidrager til at sikre beskæftigelse for personer, som af helbredsmæssige grunde ellers vil være passivt forsørgt. Det belyses også, hvor meget handicap og helbredsproblemer betyder for deltagelsen på arbejdsmarkedet. Endelig undersøges beskæftigelsespotentialet blandt ikke-beskæftigede med handicap. Hvor mange i denne gruppe vil gerne arbejde, tror de, at de kan leve op til kravene på arbejdsmarkedet, og har de andre problemer end helbredsproblemer?

Rapporten er skrevet af forskningsassistenterne, cand.polit. Brian Larsen og cand.scient.soc. Helle Kløft Schademan samt seniorforsker, cand.polit., ph.d. Jan Høgelund, som også har været projektleder på undersøgelsen.

Der har været tilknyttet en følgegruppe til undersøgelsen. Følgegruppen har kommenteret et udkast til rapporten, som også er blevet kommenteret af professor Stig Larsson, Centrum för handikapp och

rehabiliteringsforskning, Lunds Universitet. Alle takkes for gode og konstruktive kommentarer.

Undersøgelsen er udarbejdet på initiativ af Arbejdsmarkedsstyrelsen, som også har finansieret den.

København, marts 2008

JØRGEN SØNDERGAARD

RESUMÉ

Denne rapport giver ny viden om personer med handicap og deres arbejdsmarkedssituation. Rapporten bygger på et 10-minutters interview med 9.202 personer i alderen 16-64 år, heraf er 8.797 tilfældigt udvalgt og 405 personer blev udvalgt, fordi de arbejder i fleksjob. Af de 9.202 personer deltog 2.235 personer derudover i et 45-minutters interview, fordi de arbejder i fleksjob, eller fordi de svarede, at de har et længerevarende helbredsproblem, et handicap, eller et helbredsproblem pga. nedslidning gennem erhvervsarbejde. I rapporten regnes disse personer for 'personer med handicap'.

Alle personer med handicap har besvaret mere end 100 spørgsmål om deres funktionsevne. På grundlag af disse spørgsmål har vi målt funktionsnedsættelser inden for syv områder: ben, arme, hænder, syn, hørelse, adfærd og intellekt. Nedsat funktionsevne kan indebære et handicap i forhold til arbejdsmarkedet, men behøver ikke at gøre det: Dårlig ryg er et handicap som bygningsarbejder, men behøver ikke at være det, hvis man arbejder på kontor.

HVER FJERDE PERSON HAR ET HANDICAP ELLER LÆNGEREVARENDE HELBREDSPROBLEM

Hver fjerde person mellem 16 og 64 år siger, at de har et handicap, længerevarende helbredsproblemer eller helbredsproblemer pga. nedslid-

ning. Blandt disse personer har en tredjedel ingen målelig funktionsnedsættelse på de syv dimensioner, som vi har undersøgt. De personer, som har en målt funktionsnedsættelse har i gennemsnit funktionsnedsættelser på to områder. Den hyppigste funktionsnedsættelse er problemer med intellekt, som 69 pct. af dem med målt funktionsnedsættelse har. Herefter følger problemer med hænder (29 pct.) og ben (25 pct.).

HANDICAP OPSTÅR OFTE PÅ ARBEJDSMARKEDET

Næsten to tredjedele angiver, at deres handicap eller helbredsproblem skyldes en ulykke, nedslidning eller fysisk belastning, og 43 pct. angiver, at handicappet er opstået på arbejde. Når man ser bort fra medfødte handicap, så opstår de flest handicap forholdsvis sent i livet.

LAVERE BESKÆFTIGELSE BLANDT PERSONER MED HANDICAP

Blandt personer med handicap er ca. 57 pct. beskæftiget, mens denne andel er 79 pct. blandt personer uden handicap. Beskæftigelsen er markant lavere for personer, som har funktionsnedsættelser, som relaterer sig til ben eller adfærdsproblemer, end blandt personer med andre funktionsnedsættelser. Uanset typen af funktionsnedsættelse er beskæftigelseschancerne markant lavere, hvis handicappet kan identificeres af en fremmed inden for 5 minutter.

TILFREDS MED ARBEJDET

Sammenlignet med personer uden handicap er personer med handicap lige så tilfredse med deres arbejde, de oplever jobbet lige så krævende, de lægger vægt på de samme værdier i forhold til at arbejde, de oplever de samme muligheder for indflydelse og udvikling på deres arbejde, og de har samme mulighed for efteruddannelse.

MEN HØJERE SYGEFRAVÆR OG MINDRE TRYGHED I JOBBET

Personer med handicap har mere end tre gange så højt sygefravær, som personer uden handicap. Personer med handicap er også i højere grad bekymrede for at blive fyret end personer uden handicap, ligesom flere handicappede er bekymrede for ikke at kunne finde et job igen, hvis de

bliver fyret. Denne bekymring for at ryge ud af arbejdsmarkedet stiger markant med funktionsnedsættelsens omfang.

FLEKSJOB ØGER BESKÆFTIGELSEN AF PERSONER MED NEDSAT FUNKTIONSEVNE

For at få tilkendt et fleksjob skal man have en varig nedsættelse af arbejdsevnen og ikke kunne opnå beskæftigelse på ordinære vilkår. Omfanget af fleksjobbernes funktionsnedsættelser er på niveau med handicappede, der ikke er i beskæftigelse, men væsentlig større end blandt handicappede, der er beskæftiget i ordinære job. Det tyder således på, at fleksjob i vidt omfang tildeles personer, som ellers ville være uden beskæftigelse.

FYSISKE KRAV ER DET STØRSTE PROBLEM

Både for handicappede med og uden beskæftigelse er det sværest at leve op til de fysiske krav. Blandt handicappede uden beskæftigelse angiver en femtedel dog, at de ikke har problemer med at leve op til kravene på arbejdsmarkedet, når det gælder fysik og styrke, at følge med udviklingen, at følge regler og rette sig efter overordnede og at være motiveret for at arbejde. En fjerdedel har problemer med at leve op til ét af de fire krav, mens godt halvdelen har problemer med to til fire krav.

STØRST BEHOV FOR ÆNDRING AF ARBEJDSTID OG ARBEJDSVILKÅR

Personer med handicap uden beskæftigelse angiver især at have brug for at få justeret på arbejdsforholdene: 35 pct. angiver mulighed for hvileperioder, og 38 pct. nævner kortere arbejdstid. Færrest angiver, at de har behov for en personlig assistent (8 pct.), bedre mulighed for at komme til og fra arbejde (14 pct.) og særlige hjælpemidler (16 pct.).

ARBEJDSEVNEN HOS PERSONER MED HANDICAP

Vi har bedt personer med handicap om at vurdere deres arbejdsevne på en skala fra 1 til 10, hvor 1 er meget dårlig og 10 meget god. Blandt handicappede med høj selv vurderet arbejdsevne (7-10 point på skalaen), er ca. 85 pct. i beskæftigelse. Det tilsvarende tal for handicappede med

middel arbejdsevne (4-6 point) er ca. 51 pct. og for handicappede med lav arbejdsevne (1-3 point) er tallet knap 10 pct.

SELVVURDERET BESKÆFTIGELSESPOTENTIALE

På grundlag af den selvvurderede arbejdsevne har vi beregnet et skøn for beskæftigelsespotentialet i efteråret 2006 blandt personer med handicap uden beskæftigelse. Der er ca. 56.000 personer med en middel eller høj arbejdsevne, som har lyst til at arbejde. Heraf er der ca. 36.000 personer, som selv vurderer, at de let eller med besvær kan leve op til jobkrav på arbejdsmarkedet, når det gælder fysik og styrke, følge med udviklingen samt at følge regler og rette sig efter overordnede.

Af de 36.000 personer var ca. 19.000 arbejdsløse på interviewtidspunktet og skulle således søge job og stå til rådighed for arbejdsmarkedet. De øvrige 17.000 personer var uden for arbejdsstyrken og dermed ikke umiddelbart til rådighed for arbejdsmarkedet. Heraf var ca. 8.000 langvarigt sygemeldt, i revalidering eller på kontanthjælp og således omfattet af offentlige ordninger, som sigter på at bringe dem i arbejde. Det var ikke tilfældet med de resterende ca. 9.000 personer, som var på førtidspension, efterløn eller uden for arbejdsstyrken af andre grunde (fx hjemmegående).

Det skønnes, at de 19.000 arbejdsløse maksimalt vil kunne arbejde i et omfang, der svarer til ca. 12.000 fuldtidsjob (37 timer om ugen og derover) og ca. 7.000 deltidsjob. Det skønnes, at de 17.000 personer uden for arbejdsstyrken maksimalt vil kunne arbejde i et omfang svarende til knap 9.000 fuldtidsjob og knap 9.000 deltidsjob.

INDLEDNING OG SAMMENFATNING

INDLEDNING

Formålet med denne rapport er at skabe mere viden om relationen mellem personer med handicap og arbejdsmarkedet. Rapporten bidrager med mere viden om, hvem personer med handicap er, hvilke handicap og funktionsnedsættelser de har og hvilke arbejdsvilkår de har på arbejdsmarkedet. Den bidrager desuden med viden om, hvad handicappede uden beskæftigelse oplever af problemer og behov i forhold til at kunne komme i arbejde.

Denne viden er relevant, fordi der i disse år fra flere sider er et stort ønske om at øge beskæftigelsen blandt personer med handicap. For det første er der i øjeblikket en udtalt mangel på arbejdskraft. For det andet har regeringen efter det internationale handicapår i 2003 sat en række initiativer i gang, herunder også tiltag på beskæftigelsesområdet. I regeringens beskæftigelsesstrategi er der fokus på den samfundsmæssige gevinst af at få flere personer med handicap i beskæftigelse, eksempelvis vil reduktionen af overførselsindkomster reducere de offentlige udgifter. Der er desuden fokus på den enkeltes fordele af at være på arbejdsmarkedet, både i form af øget velfærd og i form af den livskvalitet, der forbindes med et aktivt arbejdsliv. Mere viden er én af de strategier, der peges på for at kunne opfylde målsætningen.

Siden 1995 er der ikke lavet nogen undersøgelser, hvor funktionsnedsættelsen hos den handicappede er blevet målt, som det sker i denne undersøgelse. Rapportens problemstillinger handler således om, hvem der er handicappet, hvordan handicappede har det på arbejdsmarkedet, og hvilke forhold der øger sandsynligheden for at være i arbejde. Desuden ser vi på beskæftigelsespotentialer.

RAPPORTENS DATA

Rapporten bygger på en todelt spørgeskemaundersøgelse udført i 2006 af SFI-survey, suppleret med registervariable. 9.202 personer i alderen 16-64 år har deltaget i den indledende screeningsundersøgelse, heraf er 8.797 tilfældigt udvalgt og 405 personer udvalgt pga., at de arbejder i fleksjob. 2.505 deltager i den anden del af spørgeskemaundersøgelsen, fordi de er udvalgt på baggrund af deres fleksjob, eller fordi de selv angiver at have et handicap, et længerevarende helbredsproblem eller et helbredsproblem som følge af arbejdsrelateret nedslidning.

HANDICAP OG NEDSAT FUNKTIONSEVNE

Skader eller sygdom kan reducere en persons evne til eksempelvis at bruge en arm eller et ben og dermed reducere evnen til at udføre bestemte handlinger. Derved kan man tale om, at vedkommende har nedsat funktionsevne. En nedsat funktionsevne, hvad enten den er af fysisk eller psykisk karakter, har ikke nødvendigvis særlig stor betydning for den, som er ramt af den. En bestemt indretning af omgivelserne eller tilstedeværelsen af hjælpemidler kan reducere betydningen af den.

Hvis en nedsat funktionsevne forhindrer en person i at agere på lige vilkår med andre mennesker i en given situation, så kan man tale om, at vedkommende har et handicap – et handicap i forhold til personer, der ikke har en tilsvarende funktionsnedsættelse. Denne definition af handicap kaldes 'den sociale model', og benyttes af WHO (WHO, 2001). Der skelnes altså her mellem funktionsevne og handicap. Noget forenklet opstår et handicap altså i et samspil mellem omgivelser og funktionsevne.

I undersøgelsen anvender vi både handicapbegrebet og funktionsnedsættelsesbegrebet. Begrebet handicap bliver anvendt om hele gruppen af personer, der selv har angivet, at de har et handicap, et længerevarende helbredsproblem eller et helbredsproblem som konsekvens af arbejdsrelateret nedslidning. Personer, der siger ja til én af ovenstående formuleringer, stilles mere end 100 spørgsmål for at afdække deres egentlige funktionsnedsættelse inden for en række forskellige områder, fx ben, arme, hænder, syn, hørelse, adfærd og intellekt.

SAMMENFATNING

DEFINITIONEN AF HANDICAP I UNDERSØGELSEN

Personer med handicap er, som nævnt ovenfor, defineret som alle personer, der selv har angivet at have enten handicap, længerevarende helbredsproblemer eller helbredsproblemer pga. arbejdsrelateret nedslidning. Handicap skal således forstås forskelligt fra funktionsnedsættelser. I undersøgelsen måler vi handicappedes funktionsnedsættelser gennem en række spørgsmål, hvor respondenterne får point afhængigt af, hvilke handlinger i hverdagen de siger, at de har problemer med at udføre. Vi spørger til funktionsnedsættelser på områderne ben, arme, hænder, syn, hørelse, adfærd og intellekt. På den enkelte funktionsnedsættelse er det muligt at opnå mellem 0 og 24 point. Vi taler i undersøgelsen dels om den største funktionsnedsættelse, som angiver, på hvilket område den enkelte har størst problemer og dels om en samlet funktionsnedsættelse, hvor der tages højde for, at den enkelte kan have mere end én betydningsfuld funktionsnedsættelse. I den samlede funktionsnedsættelse adderes antallet af point på den største funktionsnedsættelse med halvdelen af pointtallet på den næststørste funktionsnedsættelse. Her varierer antallet af point fra 0 til 35,5 point. En funktionsnedsættelse behøver i praksis ikke at være et handicap for den enkelte i hverdagen, hvis funktionsnedsættelsen ingen gener eller begrænsninger giver. Omvendt kan en ikke målelig funktionsnedsættelse opleves som et handicap.

HVER FJERDE HAR HANDICAP

Hver fjerde person mellem 16 og 64 år siger, at de har et handicap, længerevarende helbredsproblemer eller helbredsproblemer pga. nedslid-

ning. 8,2 pct. angiver både handicap og nedslidning, 2,4 pct. angiver kun nedslidning, mens 14,5 pct. kun angiver handicap eller længerevarende helbredsproblemer. 75 pct. har ingen handicap, længerevarende helbredsproblemer eller helbredsproblemer på grund af nedslidning.

AT HAVE ELLER IKKE HAVE FUNKTIONSNEDSÆTTELSE

Vi har undersøgt funktionsnedsættelserne blandt personer, der siger ja til at have handicap eller helbredsproblemer ved at spørge den enkelte om udvalgte problemer i dagligdagen. 33 pct. har ingen målelig funktionsnedsættelse på de syv dimensioner, som vi undersøger (ben, arme, hænder, syn, hørelse, adfærd og intellekt). Den funktionsnedsættelse som optræder hyppigst, er problemer med intellekt, idet 68 pct. har en funktionsnedsættelse på dette område. Heraf angiver 32,7 pct. intellekt som den største funktionsnedsættelse. Problemer med hænder og ben angives i henholdsvis 18,7 og 15,7 pct. af tilfældene som det største handicap. I gennemsnit har personer med funktionsnedsættelser problemer inden for 2,0 områder.

SMÅ OG STORE FUNKTIONSNEDSÆTTELSER

Der er stor forskel på, hvor alvorlige funktionsnedsættelserne inden for de 7 handicapdimensioner er, når vi ser på det gennemsnitlige pointtal for hver dimension. Intellekt ligger i bund med 5,8 point, mens hænder ligger i top med 20,7. Skelner vi mellem store og små funktionsnedsættelser ved at definere, at 2/3 har små funktionsnedsættelser og 1/3 har store funktionsnedsættelser, kan vi se, at fordelingen inden for hver af de 7 handicapdimensioner er meget forskellig. I forhold til en forventet andel med store funktionsnedsættelser på 33,3 pct. er andelen for intellekt meget lille, mens andelen for ben, hænder, arme og syn er store. Andelen med store problemer er således 3,4 pct. blandt personer med problemer med intellektet, mens denne andel er 61 pct. med hænder, 65 pct. med ben og 43 pct. med problemer henholdsvis med syn og arme. Selvom mange således har problemer med intellektet, er det mindre problemer.

HANDICAP OPSTÅR OFTE PÅ ARBEJDSMARKEDET

63,9 pct. af personerne med et handicap angiver, at en ulykke eller nedslidning og fysisk belastning er årsagen til handicappet/ helbredsproblemet, og 43,2 pct. angiver, at handicappet er opstået på deres arbejdsplads.

HANDICAP OPSTÅR OFTE SENT I LIVET

Andelen af personer med medfødt handicap udgør 11,3 pct. Blandt de øvrige er der en større andel, der har fået handicap sent i livet, end tidligt i livet. 7,9 pct. har fået handicap før de fyldte 15 år. 24,3 pct. har fået handicap som 45-årig eller senere. Dette er ikke underligt, da nedslidning og belastning er årsager til en stor andel af de rapporterede handicap.

LIGNER PERSONER MED HANDICAP PERSONER I BEFOLKNINGEN GENERELT?

Andelen af kvinder, ældre og personer uden uddannelse er større blandt personer med handicap end andelen i befolkningen i øvrigt. Andelen af personer med andet statsborgerskab end dansk er mindre blandt personer med handicap end andelen i befolkningen i øvrigt.

LAVERE BESKÆFTIGELSE BLANDT PERSONER MED HANDICAP

Beskæftigelsesgraden blandt personer med handicap er betydeligt lavere end blandt personer uden handicap. Mens 79,0 pct. af de ikke-handicappede er i beskæftigelse, er det alene tilfældet for 56,6 pct. af alle personer med handicap.

HANDICAPPETS KARAKTER HAR BETYDNING FOR BESKÆFTIGELSESCHANCERNE

Personer med problemer med hørelsen har markant større sandsynlighed for at være beskæftiget end personer med andre funktionsnedsættelser. Omvendt går det særligt hårdt ud over handicappedes beskæftigelses-chancer, hvis der er tale om funktionsnedsættelser, der relaterer sig til ben eller adfærdsproblemer. Graden af funktionsnedsættelsen påvirker ligeledes sandsynligheden for at være i arbejde negativt. Det gælder dog ikke personer med nedsat hørelse.

LAV BESKÆFTIGELSE BLANDT PERSONER MED SYNLIGE HANDICAP

Selv, når der korrigeres for demografiske forskelle, det regionale ledighedsniveau og funktionsnedsættelsernes type og omfang, er der fortsat variation i beskæftigelseschancerne blandt handicappede. Det er således mindre sandsynligt at være i beskæftigelse, hvis handicapet kan identificeres af en fremmed inden for fem minutter. Resultatet kan på den ene side tyde på, at nogle arbejdsgivere har en række fordomme over for handicappede, der gør dem betænkelige ved at ansætte personer med handicap. På den anden side kan resultatet også skyldes andre forhold, fx at personer med synlige handicap søger færre job end personer med ikke-synlige handicap, og derfor ikke nær så ofte er i beskæftigelse som handicappede med ikke-synlige handicap.

HANDICAPPEDE ARBEJDER PÅ NEDSAT TID OG ER OFTERE SYGE

Personer med handicap arbejder lidt kortere tid og har et højere sygefravær end personer uden handicap, hvilket i særlig grad kendetegner personer med store funktionsnedsættelser. Den ugentlige arbejdstid for personer med handicap er således 2,4 timer kortere end for personer uden handicap, mens sygefraværet i gennemsnit er over tre gange så højt.

STOR GLÆDE VED AT ARBEJDE

Jobtilfredsheden er generelt stor på danske arbejdspladser, og det flytter ikke meget på denne opfattelse, at man har et handicap, selvom det i nogle tilfælde kan tænkes at gøre arbejdet mere anstrengende. Personer med og uden handicap er ligeledes enige om, at der er mange gode grunde til at arbejde (fx at det giver indhold i livet og sikrer selvforsørgelse), omend handicappede dog vægter økonomiske incitamenter lidt mindre end personer uden handicap.

LILLE JOBTRYGHED BLANDT HANDICAPPEDE

Personer med handicap er i højere grad bekymrede for at blive fyret end personer uden handicap, ligesom flere handicappede er bekymrede for ikke at kunne finde et job igen, hvis de bliver fyret. Denne bekymring for

at ryge ud af arbejdsmarkedet stiger markant med funktionsnedsættelsens omfang.

TILDELINGEN AF FLEKSJOB I OVERENSSTEMMELSE MED INTENTIONEN

For at få tilkendt et fleksjob skal man have en varig nedsættelse af arbejdsevnen og ikke kunne opnå beskæftigelse på ordinære vilkår. Sammenligner man fleksjobbere med andre handicappede mht. omfanget af deres funktionsnedsættelser, ser man, at fleksjobbernes funktionsnedsættelser ligger på niveau med handicappede, der ikke er i beskæftigelse. Fleksjobberne har derimod væsentlig større funktionsnedsættelser end handicappede, der er beskæftiget i ordinære job. Det tyder således på, at fleksjob i vidt omfang tildeles de personer, som ordningen er tiltænkt.

ARBEJDSVILKÅRENE I FLEKSJOB FØLGER LOVENS INTENTION

En arbejdsgiver kan kun opnå tilskud til at ansætte personer med handicap i et fleksjob, hvis ansættelsen sker på overenskomstmæssige vilkår og der desuden tages hensyn til den handicappedes nedsatte arbejdsevne. Disse krav imødekommes generelt. Sammenlignet med handicappede i ordinære job har personer i fleksjob således væsentlig kortere arbejdstid, de oplever deres arbejde mindre krævende, og de har samme mulighed for flekstid. På ét område, nemlig deltagelse i efteruddannelse, er fleksjobbere imidlertid dårligere stillet end handicappede i ordinær beskæftigelse.

HVILKE KRAV HAR HANDICAPPEDE SVÆRT VED AT LEVE OP TIL?

60 pct. blandt handicappede i beskæftigelse angiver ingen problemer med at leve op til kravene¹ på arbejdsmarkedet, mens 27 pct. har problemer med at leve op til et enkelt krav. Blandt handicappede uden beskæftigelse angiver kun 21 pct., at de ingen problemer har med kravene på arbejdsmarkedet, mens 25 pct. har problemer med at leve op til ét krav. 54 pct. har problemer med 2 til 4 af de krav, som vi har spurgt til. Både for han-

1. Vi har spurgt til "Fysik og styrke", "At følge med udviklingen", "At følge regler og rette sig efter overordnede" og "At være motiveret for at arbejde".

dicappede med og uden beskæftigelse er det sværest at leve op til de fysiske krav.

HANDICAPPEDE HAR MEST BEHOV FOR ÆNDRING AF ARBEJDESTID OG ARBEJDSVILKÅR

Personer med handicap angiver især at have brug for at kunne justere på arbejdsforholdene: 35 pct. angiver mulighed for hvileperioder, og 38 pct. nævner kortere arbejdstid. Vi skelner mellem praktiske hjælpemidler (fx en anden indretning af arbejdspladsen) og organisatoriske tilpasninger (fx kortere arbejdstid og mulighed for at arbejde alene), 31 pct. angiver behov for mindst ét af de praktiske hjælpemidler, mens 45 pct. angiver behov for mindst ét af de organisatoriske tilpasninger.

PERSONER MED HANDICAP KENDER PRIMÆRT FLEKSJOBORDNINGEN

En stor andel blandt handicappede kender eller har hørt om fleksjobordningen, men kendskabet til de øvrige undersøgte ordninger for personer med handicap er ikke særligt udbredt - heller ikke, når vi forsøger præcist at undersøge kendskabet i målgruppen for den enkelte ordning. Ordningen med fortrinsadgang for handicappede er lige så kendt i målgruppen som uden for, mens isbryderordningens målgruppe er så smal, at vi ikke kan undersøge kendskabet i gruppen. Når vi undersøger kendskabet til ordningen med en personlig assistent til handicappede i erhverv, finder vi dog, at personer med fysiske handicap, som var i målgruppen på det tidspunkt, hvor undersøgelsen blev gennemført – i højere grad kender til ordningen med personlig assistent end personer med handicap i øvrigt.²

ARBEJDSSEVNE HOS PERSONER MED HANDICAP

Vi har bedt personer med handicap om at vurdere deres arbejdsevne på en skala fra 1 til 10, hvor 1 er meget dårlig og 10 meget god. Blandt handicappede med høj selv vurderet arbejdsevne (7-10 point på skalaen), er ca. 85 pct. i beskæftigelse. Det tilsvarende tal for handicappede med

2. Ordningen med en personlig assistent til handicappede i erhverv omfatter i dag både personer med fysiske og psykiske helbredsproblemer.

middel arbejdsevne (4-6 point) er ca. 51 pct. og for handicappede med lav arbejdsevne (1-3 point) er tallet knap 10 pct.

HVAD INFLUERER PÅ SANDSYNLIGHEDEN FOR AT VÆRE I ARBEJDE?

Køn, uddannelse og alder influerer på sandsynligheden for at være i beskæftigelse både for personer med høj og middel arbejdsevne. Mænd, personer med uddannelse og yngre personer har større sandsynlighed for at være i beskæftigelse end kvinder, uuddannede og ældre personer. For personer med middel arbejdsevne øges sandsynligheden for at være i arbejde, hvis handicappet er opstået sent, mens alderen for handicappets opståen ingen betydning har for personer med høj arbejdsevne.

SELVVURDERET BESKÆFTIGELSESPOTENTIAL

På grundlag af den selvvaluerede arbejdsevne har vi beregnet et skøn for beskæftigelsespotentialet i efteråret 2006 blandt personer med handicap uden beskæftigelse. Der er 56.000 personer med en middel eller høj arbejdsevne, som har lyst til at arbejde. Heraf er der ca. 36.000 personer, som selv vurderer, at de let eller med besvær kan leve op til jobkrav på arbejdsmarkedet, når det gælder fysik og styrke, følge med udviklingen samt at følge regler og rette sig efter overordnede. Dette gælder for 11.000 blandt personer med mellem arbejdsevne og 25.000 blandt personer med høj arbejdsevne.

Af de 36.000 personer var ca. 19.000 arbejdsløse på interviewtidspunktet og skulle således søge job og stå til rådighed for arbejdsmarkedet. De øvrige 17.000 personer var uden for arbejdsstyrken og dermed ikke umiddelbart til rådighed for arbejdsmarkedet. Heraf var ca. 8.000 langvarigt sygemeldt, i revalidering eller på kontanthjælp og således omfattet af offentlige ordninger, som sigter på at bringe dem i arbejde. Det var ikke tilfældet med de resterende ca. 9.000 personer, som var på førtidspension, efterløn eller uden for arbejdsstyrken af andre grunde (fx hjemmegående).

I undersøgelsen har vi spurgt til ni forskellige former for støtte og tilpasninger af arbejdsforholdene, som kan gøre det nemmere at klare et arbejde. Hvis disse former for støtte og tilpasninger af arbejdsforholdene imødekommes, skønnes det, at de 19.000 arbejdsløse gerne vil arbejde i et omfang, der svarer til ca. 12.000 fuldtidsjob (37 timer om ugen

og derover) og ca. 7.000 deltidsjob. Det skønnes, at de 17.000 personer uden for arbejdsstyrken gerne vil arbejde i et omfang svarende til knap 9.000 fuldtidsjob og knap 9.000 deltidsjob.

DISKUSSION OG PERSPEKTIVERING

Denne rapport bekræfter resultaterne af tidligere undersøgelser: Personer med handicap har en væsentlig lavere beskæftigelsesgrad end personer uden handicap. Blandt de ca. 850.000 personer med et handicap eller længerevarende helbredsproblem er 57 pct. i arbejde mod 79 pct. blandt personer uden handicap. Rapporten dokumenterer også, hvorfor denne forskel ikke er overraskende: Jo lavere funktionsevne man har, jo mindre er chancen for, at man er i arbejde. Sagt med andre ord, så må det i sagens natur være sådan, at nogle med handicap har så store helbredsproblemer, at det forhindrer dem i at arbejde. Det er derfor urealistisk at forstille sig, at beskæftigelsen for personer med handicap kan bringes på niveau med beskæftigelsen for personer uden handicap.

På den anden side viser rapporten, at det (bedømt ud fra situationen i efteråret 2006) er realistisk at øge handicappedes beskæftigelse. Der er således ca. 148.000 ikke-beskæftigede med handicap, som vurderer deres arbejdsevne til at være middel eller høj. Blandt disse personer er der 56.000, som på interviewtidspunktet udtrykker ønske om at komme i arbejde. Heraf er der ca. 36.000, som selv vurderer, at de let eller med besvær kan leve op til jobkravene på arbejdsmarkedet, når det gælder fysik og styrke, følge med udviklingen, følge regler og rette sig efter overordnede samt være motiveret for at arbejde. På interviewtidspunktet var ca. halvdelen af de 36.000 personer arbejdsløse og ca. halvdelen uden for arbejdsstyrken. Ser vi på personer uden for arbejdsstyrken, var ca. 9.000 af de 17.000 personer på førtidspension, efterløn eller uden for arbejdsmarkedet af andre grunde (fx hjemmegående).

For personer med handicap er det tilsyneladende ikke kun helbredsproblemer, som kan være en barriere for beskæftigelse. Handicappede uden beskæftigelse er gennemgående ældre og har væsentligt færre uddannelsesmæssige resurser, end handicappede i beskæftigelse med samme selvvaluerede arbejdsevne. Mange personer med handicap står med andre ord over for de samme beskæftigelsesmæssige barrierer som personer uden handicap. Resultat peger derfor i retning af det fornuftige

i at betragte beskæftigelsespolitikken for personer med handicap i sammenhæng med den øvrige beskæftigelsespolitik.

Hvordan kan man øge beskæftigelsen blandt personer med handicap? Hvilke forhold skal ændres i den nuværende politik, og hvilke ordninger fungerer godt? Er der ordninger, som skal laves om eller evt. helt afskaffes, og er der andre helt nye ordninger, som skal iværksættes? Rapporten omhandler langt fra alle forhold af den danske handicappolitik, og kan derfor ikke give et fyldestgørende svar på disse spørgsmål. Men nogle af rapportens resultater er værd at overveje nærmere, fordi de giver ny viden om vigtige aspekter af den nuværende politik.

Undersøgelsen dokumenterer, at de personer med handicap, som er på arbejdsmarkedet, i det store hele ser ud til at trives lige så godt som personer uden handicap. Sammenlignet med personer uden handicap, er personer med handicap således lige så tilfredse med deres arbejde, de oplever jobbet lige så krævende, de lægger vægt på de samme værdier i forhold til at arbejde, de oplever de samme muligheder for indflydelse og udvikling på deres arbejde, de har samme mulighed for efteruddannelse, og de har næsten lige så lang arbejdstid. Der er også områder, hvor der er forskel på beskæftigede med og uden handicap. Personer med handicap er ikke så ofte ansat i ledende stillinger, de har lavere indkomst, og de har lidt mindre hyppigt end personer uden handicap mulighed for fleksibel arbejdstid. Disse forskelle kan skyldes helbredsproblemer eller handicap, men behøver ikke at gøre det. Forskellene kan skyldes andre forskelle mellem personer med og uden handicap – det har vi ikke undersøgt i denne rapport.

Den store vækst i antallet af personer i fleksjob har været genstand for undersøgelser og diskussion i de senere år (Finansministeriet, 2005, DØR, 2005, Discus, 2006). Ordningen er ofte attraktiv for både arbejdsgiveren, som får mulighed for at fastholde en erfaren medarbejder med løntilskud og den ansatte, som får mulighed for at bevare sin tilknytning til arbejdspladsen i en stilling på nedsat tid med næsten samme løn som tidligere. Bekymringen er derfor, at fleksjob fortrænger ordinære job – at personer, som kunne fastholdes i et aftalebaseret skånejob, i stedet ansættes med offentligt tilskud. Der har i den forbindelse været peget på, at personer i fleksjob ofte ikke har fået afprøvet deres arbejdsevne, og at alternativer til fleksjob heller ikke har været afprøvet i tilstrækkeligt omfang. I forbindelse med ændringerne i loven om en aktiv beskæftigelsesindsats i 2007 blev det præciseret, at disse betingelser skal

være opfyldt, inden kommunen visiterer en person til et fleksjob (lovbekendtgørelse nr. 1074, 2007).

Et skisma er på den ene side at undgå offentligt støttede job i tilfælde, hvor der ikke er behov for det, og på den anden side at sikre, at personer som kan fastholdes på arbejdsmarkedet ikke ender på passiv forsørgelse. Dette skisma er uhyre vanskeligt at løse fuldstændigt. Reducerer man tilskuddene, gør man ordningen mindre attraktiv. Det vil betyde, at flere fastholdes uden tilskud, men også at arbejdsgiverne oftere vil finde det urentabelt at fastholde en person med nedsat arbejdsevne, hvilket vil øge antallet på passiv forsørgelse. Analysen i kapitel 6 tyder på, at fleksjobordningen i høj grad bidrager til at løse skismaet. Fleksjobbere har således væsentlig lavere funktionsevne end handicappede i arbejde og kun lidt højere funktionsevne end personer med handicap uden arbejde. Det tyder med andre ord på, at alternativet til fleksjob i de fleste tilfælde ikke er ordinær beskæftigelse men passiv offentlig forsørgelse.

Resultaterne af analysen udelukker dog ikke, at fleksjobbere i nogle tilfælde kunne have været fastholdt på arbejdsmarkedet, fx i et aftalebaseret skånejob. Der er således ca. 10 pct. af de ansatte i fleksjob, som ikke har en målig funktionsnedsættelse, og som siger, at de ikke har et mindre godt eller dårligt helbred. Disse personer har imidlertid lavere selv vurderet arbejdsevne og flere smerter end handicappede i arbejde, hvilket kan være med til at forklare, hvorfor de er ansat i et fleksjob. Endelig skal man huske på, at en del af de ikke-beskæftigede personer med handicap, som vi sammenligner fleksjobberne med, kan være midlertidigt uden beskæftigelse, og derfor i nogle tilfælde på sigt kan opnå en varig tilknytning til det ordinære arbejdsmarked.

Undersøgelsen viser, at personer med synlige handicap har en væsentlig mindre chance for at være beskæftiget end handicappede uden synlige handicap. Forskellen er meget markant, selvom vi sammenligner personer med samme type og omfang af funktionsnedsættelse og samme køn, alder, uddannelse og statsborgerskab. Ligesom andre analyser beror denne analyse på nogle antagelser. Resultatets holdbarhed forudsætter, at der ikke er uobserverede forskelle mellem personer med synlige handicap og personer uden synlige handicap, som har betydning for, om de er beskæftiget. Hvis personer med synlige handicap fx har mindre arbejdsmotivation eller færre kvalifikationer (som ikke har noget med uddannelsesniveaue at gøre) end personer uden synlige handicap, kan det måske forklare forskellen.

På trods af dette forbehold er det alligevel en problemstilling, som det fremadrettet vil være relevant at få undersøgt nærmere. Dels fordi der kan være tale om en ulighed, som indebærer, at en gruppe i samfundet – personer med synlige handicap – har færre muligheder end andre. Dels fordi der kan være tale om en arbejdskraftreserve, som kan aktiveres. Hvis der er tale om, at arbejdsgivere ikke så ofte ansætter personer med synlige handicap, fordi de ikke har tilstrækkeligt kendskab til personer med handicap, vil det måske kunne ændres ved mere information. Hvis der er tale om, at personer med synlige handicap ikke så ofte søger beskæftigelse, er det værd at finde baggrunden for det. Er det fx fordi de ikke tror, at de kan komme i beskæftigelse? Hvis der som nævnt i eksemplerne ovenfor er tale om, at personer med synlige handicap har færre kvalifikationer og mindre arbejdsmotivation end personer uden synlige handicap, er det også værd at undersøge nærmere, idet handicappets synlighed i sig selv ikke burde påvirke folks kvalifikationer, arbejdsmotivation mm. Spørgsmålet er derfor, hvilke personlige og samfundsmæssige processer og mekanismer, det er, der i givet fald leder til, at personer med synlige handicap ender med at have færre kvalifikationer og mindre arbejdsmotivation, og hvordan disse processer kan ændres?

En tidligere undersøgelse har vist, at mange personer med handicap har begrænset kendskab til flere af de støtteordninger, der kan hjælpe personer med handicap i arbejde (Miiller m.fl., 2006). Det gælder fx kendskabet til ordningen med en personlig assistent og med fortrinsadgang for personer med handicap. Da Miiller m.fl. (2006) undersøgte kendskabet blandt alle personer med handicap, kunne resultatet skyldes, at kendskabet er begrænset blandt personer, som ikke har behov for de nævnte former for støtte. Vi har derfor forsøgt at afgrænse ordningernes målgrupper. Det ændrer imidlertid ikke væsentligt på resultaterne. Kendskabet til ordningen med fortrinsadgang er således ikke større i målgruppen end uden for målgruppen. Og selv om kendskabet til ordningen med personlig assistent er større i målgruppen end uden for målgruppen, er der alligevel næsten tre ud af fire i målgruppen, som ikke kender ordningen. Da vi har defineret målgruppen for ordningen med personlig assistent, som personer med behov for støtte, tyder resultaterne på, at der er behov for mere information om ordningen.

Det kan diskuteres, hvordan man sikrer, at personer, som har behov for at anvende de beskæftigelsesrettede ordninger, får kendskab til dem. En måde er at informere personer i målgruppen om ordningerne

(jf. ovenfor). Der vil imidlertid være mindre behov for denne information, hvis medarbejdere i jobcentrene kender ordningerne og informerer de personer med handicap, som måtte have behov for det. Der er tilsyneladende ingen undersøgelser, som har belyst, i hvilket omfang medarbejderne kender til og informerer om disse ordninger. Vejledning og information via jobcentrene forudsætter, at personer med behov for hjælp er i kontakt med jobcentrene. Det er normalt tilfældet, når det drejer sig om jobsøgende og personer, som modtager overførselsindkomst, men det vil nok ikke så ofte være tilfældet, når det drejer sig om personer i beskæftigelse.

Sygefraværet i Danmark er vokset gennem de seneste par år. Baggrunden for væksten er ikke klarlagt. Det er muligt at pege på to typer af forklaringer. Den ene siger, at udviklingen skyldes højere sygefravær blandt personer, som allerede er beskæftiget. De gunstige økonomiske konjunkturer og mangel på arbejdskraft kan fx medføre en øget nedslidning af medarbejderne og dermed øge sygefraværet. Den anden forklaring peger på, at en ændret sammensætning af arbejdsstyrken kan øge sygefraværet, idet gunstige konjunkturer medfører, at flere personer med helbredsproblemer kommer i beskæftigelse.

Sidstnævnte forklaring forudsætter for det første, at flere personer med helbredsproblemer er kommet i beskæftigelse. Vi har i en tidligere rapport skønnet, at antallet af beskæftigede med et længerevarende helbredsproblem eller handicap, som arbejder mere end 15 timer om ugen, er vokset med ca. 25.000 fra 2005 til 2006 (Høgelund & Larsen, 2007). For det andet forudsætter det, at personer med helbredsproblemer har et højt sygefravær. Denne undersøgelse viser, at det er tilfældet. Personer med handicap, som har været beskæftiget i mindst ét år, har således i gennemsnit 16 sygefraværsdage om året mod ca. fem dage blandt personer uden handicap. Det tyder med andre ord på, at den succes det er, at flere personer med handicap og helbredsproblemer er kommet i arbejde, har bidraget til, at sygefraværet er vokset.

Et højt sygefravær blandt personer med handicap kan tænkes at modvirke integration af personer med handicap på arbejdsmarkedet. Nogle arbejdsgivere vil måske være tilbageholdende med at ansætte personer med handicap, fordi arbejdsgiveren normalt betaler for de første to uger af sygefraværet. Der er ifølge sygedagpengelovens §56 imidlertid allerede mulighed for, at arbejdsgivere kan fritages for at betale sygedagpenge for medarbejdere med kroniske sygdomme. Det højere sygefravær

blandt personer med handicap kan derfor kun være en barriere for handicappedes integration på arbejdsmarkedet, hvis arbejdsgiverne ikke kender denne paragraf. Det er derfor interessant at få arbejdsgivernes kendskab til §56 afdækket, idet det kan klarlægge, om det vil være gavnligt at udbrede kendskabet til paragraffen.

Størstedelen af rapporten fokuserer på handicappedes beskæftigelsessituation og på behovet og mulighederne for at forbedre den. Udgangspunktet er således, at en stor gruppe mennesker med helbredsproblemer og handicap ikke deltager på arbejdsmarkedet i samme omfang som personer med handicap. I et lidt længere perspektiv kan problemet med at få flere personer med handicap i arbejde mindskes, hvis der bliver færre personer med handicap. Rapportens resultater tyder på, at helbredsproblemer og handicap ofte opstår på arbejdsmarkedet. Når vi ser bort fra de ca. 11 pct. med et medfødt handicap, så angiver mere end fire ud af ti, at deres helbredsproblem eller handicap er opstået på arbejdsmarkedet. Disse tal bygger på handicappedes egne, retrospektive vurderinger, og tallene er derfor behæftet med en vis usikkerhed. Det er således muligt, at nogle personer ikke er klar over, at deres helbredsproblem skyldes erhvervsarbejde, mens andre fejlagtigt tror, at deres helbredsproblemer skyldes arbejde. På trods af denne usikkerhed tyder tallene alligevel på, at der er et betydeligt potentiale for at reducere helbredsbetingsbetaget fravær fra arbejdsmarkedet gennem en indsats, som kan reducere nedslidning og ulykker på arbejdspladserne.

OM UNDERSØGELSEN: BEGREBER, DATA OG METODE

BAGGRUND

Baggrunden for denne rapport er, at der i højere grad end tidligere er kommet fokus på handicap og funktionsnedsættelser, både fra officiel side og i beskæftigelsesmæssig sammenhæng. Dette fokus har formodentlig to forskellige kilder, som vi skal se lidt nærmere på.

For det første er der brug for mere arbejdskraft på arbejdsmarkedet. Derfor er der særligt gunstige muligheder i forhold til integration af eksempelvis personer med handicap netop i disse år. For at rekruttere arbejdskraft er arbejdsgiverne i stigende omfang nødt til også at se på ansøgere med handicap, selvom der er behov for eksempelvis tilpasning af arbejdspladsen, nedsat arbejdstid eller opkvalificering, samtidig med at eventuelle forestillinger om handicappedes manglende evne til at varetage erhvervsarbejde i nogle tilfælde må revideres.

For det andet er der fokus på personer med handicap, som følge af det internationale handicapår i 2003. Regeringen igangsatte i denne sammenhæng en større handlingsplan, og som et led heri lanceredes i 2004 en beskæftigelsesstrategi for personer med handicap (Regeringen 2004). Målsætningen er, at der skal flere handicappede i arbejde, og at personer med handicap deltager i samfundslivet på lige fod med alle andre – også på det beskæftigelsesmæssige område. I beskæftigelsesstrategien er der fokus dels på den samfundsmæssige gevinst af at få flere

personer med handicap i arbejde, dels på den enkeltes fordele af at være på arbejdsmarkedet, bl.a. den livskvalitet, der er forbundet med et aktivt arbejdsliv. De strategier, der er identificeret til at løse denne opgave, er:

- mere viden om handicap og job
- ændrede holdninger til personer med handicap og job
- bedre mulighed for at kombinere handicap og job.

I regeringens beskæftigelsesstrategi lægges der op til, at det er generelt i samfundet, at der mangler viden og er brug for ændrede holdninger – altså både hos den enkelte med handicap, i det offentlige, i befolkningen generelt og på virksomhederne.

GUNSTIGE VILKÅR, MEN MANGLENDE VIDEN

I regeringens beskæftigelsesstrategi beskrives det, hvordan personer med handicap har en svagere tilknytning til arbejdsmarkedet end personer uden handicap. Selvom, der vil være personer med handicap, der ikke kan arbejde, vil en del sandsynligvis kunne arbejde, hvis betingelserne på arbejdsmarkedet, mulighederne for hjælp og støtte og den enkeltes lyst til at arbejde blev kombineret.

Der er gunstige vilkår på arbejdsmarkedet for integrationen af eksempelvis handicappede lige nu, dels som nævnt pga., at der mangler arbejdskraft, dels fordi socialpolitikken i højere grad lægger op til aktive- ring frem for passivisering. Eksempelvis er der sket ændringer i tildelin- gen af førtidspension: Hvor der i begyndelsen af 1990'erne blev tildelt ca. 30.000 førtidspensioner, er tallet bragt ned til ca. halvdelen. Samtidig er fleksjobordningen gjort mere attraktiv både for den enkelte³ og for kommunen. Det er økonomisk billigere for kommunerne at anvende eksempelvis et aktiverende tilbud som fleksjobordningen, end det er at tildele førtidspension, hvilket er et yderligere incitament for kommuner- ne til at reducere antallet af førtidspensioner.

Der er også lavet andre ordninger, der skal støtte personer med handicap i forhold til at komme i beskæftigelse, eksempelvis ordningen med en personlig assistent til handicappede i erhverv og muligheden for

3. Den enkelte kan dels bevare fleksjobansættelsen ved flytning mellem kommunegrænser, dels har personer, der venter på fleksjobansættelser, ret til dagpenge i ventetiden.

økonomisk støtte til arbejdspladsindretning og arbejdsredskaber. Et andet tiltag har været kampagnen om det rummelige arbejdsmarked, hvor virksomhederne motiveres til at tage ansvar for personer, der på forskellig vis er socialt udsatte. Samlet set betyder tiltagene, at der i højere grad er mulighed for individuelle tilpasninger.

På trods af, at der er kommet en række tilbud, mangler der viden om handicap og beskæftigelse.

Ikke siden 1995 er der lavet en undersøgelse, hvor funktionsnedsættelsen hos den handicappede er blevet målt, som det sker i denne undersøgelse. Med en detaljeret undersøgelse af funktionsnedsættelser er det muligt at belyse, hvilke problemer og ønsker personer med handicap har i relation til arbejdsmarkedet, når vi skelner mellem forskellige typer af funktionsnedsættelser, og hvor store disse funktionsnedsættelser er.

Der er ikke tidligere lavet en undersøgelse i Danmark, der dokumenterer arbejdsforhold for de personer med handicap, som er i beskæftigelse.

Hertil kommer, at der på nuværende tidspunkt er en begrænset viden om en række forhold om fleksjobordningen, bl.a. om deltagernes funktionsevne og beskæftigelsesforhold.

På denne baggrund er det rapportens formål at bidrage med mere viden om handicap og arbejdsmarkedet.

RAPPORTENS PROBLEMSTILLINGER

Rapportens overordnede formål er at skaffe ny viden på en række punkter og desuden følge op på tidligere resultater. Rapportens omdrejningspunkt er mødet mellem personer med handicap og arbejdsmarkedet. Dette vil blive belyst ud fra en række vinkler, som tilsammen giver et nuanceret billede af den situation, som personer med handicap befinder sig i – i relation til arbejdsmarkedet.

Rapportens problemstillinger falder i store træk inden for fire områder:

1. VIDEN OM PERSONERNE MED HANDICAP OG OM DERES FUNKTIONSNEDSÆTTELSER

Den seneste landsdækkende beskrivelse af personer med handicap bygger på data fra 1995 (Høgelund & Pedersen, 2001) og det samme gælder

en undersøgelse af funktionsnedsættelser. I nærværende undersøgelse beskrives derfor følgende grundlæggende spørgsmål:

- Ligner personer med handicap befolkningen i øvrigt?
- Hvilke funktionsnedsættelser har personer med handicap, og hvor ofte har de mere end én funktionsnedsættelse?

2. AT VÆRE ELLER IKKE AT VÆRE I ARBEJDE

Ud over funktionsnedsættelser kan demografiske karakteristika som fx alder og uddannelsesbaggrund have betydning for, om personer med handicap er beskæftiget. Vi undersøger derfor:

- Hvilke forhold har indflydelse på, om den enkelte er i arbejde eller ej, når vi ser på demografiske faktorer som køn, alder og statsborgerskab?
- Hvordan påvirker hver af de syv funktionsnedsættelser sandsynligheden for at være i arbejde – og hvordan påvirker den enkeltes samlede funktionsnedsættelse sandsynligheden for at være i beskæftigelse?
- Spiller handicappets synlighed en rolle for beskæftigelses-sandsynligheden?

Viden om, hvilke forhold der har indflydelse på, om den enkelte er i arbejde, øger muligheden for en målrettet indsats over for forskellige grupper af handicappede uden beskæftigelse.

3. HANDICAPPEDE I BESKÆFTIGELSE

Der er hidtil kun begrænset viden om arbejdsforholdene for handicappede i beskæftigelse. Vi spørger derfor:

- Hvor ansættes personer med handicap?
- Hvordan klarer personer med handicap sig på arbejdsmarkedet mht. stilling, indkomst, arbejdstid og sygefravær?
- Spiller graden af funktionsnedsættelse en rolle for, hvordan den enkelte klarer sig på arbejdsmarkedet?

Vi belyser disse spørgsmål både for handicappede som helhed, men også særskilt for gruppen af personer med handicap, der er ansat i fleksjob. Omkring personer med fleksjob undersøger vi:

- Hvem bruger fleksjobordningen?
- Hvor nedsat er fleksjobbernes funktionsevne?

4. AT KOMME I ARBEJDE

Regeringens beskæftigelsesstrategi har blandt andet til formål at få flere personer med handicap i arbejde gennem bedre mulighed for at kombinere handicap og beskæftigelse. I beskæftigelsesstrategien er der fokus på fastholdelse og på at få handicappede uden for arbejdsmarkedet i beskæftigelse. I beskæftigelsesstrategien konkluderer regeringen, at der allerede er de nødvendige tiltag, men at disse ikke i tilstrækkeligt omfang benyttes. Derfor undersøger vi:

- Hvilke hjælpemidler mener personer med handicap selv, at de har brug for?
- Kender personer med handicap til de muligheder, der er for at få hjælp til varetagelse af et erhvervsarbejde, herunder økonomisk støtte og støtteordninger?

En tidligere undersøgelse har beregnet et skøn over, hvor mange personer med handicap, der kunne komme i beskæftigelse (Miiller m.fl., 2006). I forlængelse heraf opstiller vi nogle kriterier for beskæftigelsespotential, hvor selv vurderet arbejdsevne, lysten til at arbejde og uddannelse indgår. Det giver et indtryk af, hvor stor afstanden til arbejdsmarkedet er for handicappede uden beskæftigelse. Vi vil derfor gerne vide:

- Hvor stort er potential, dels i rå form, dels når vi indsnævrer kriterierne på en måde, hvor vi forventer, at afstanden til arbejdsmarkedet er mindre?
- Hvor mange stillinger udgør dette potential, når der tages højde for, hvor meget personer med handicap selv angiver at have mulighed for at arbejde?

Vi har brug for viden om lysten til at arbejde og arbejdsevnen for at kunne vurdere, hvor stor en del blandt personer med handicap, der med den nødvendige hjælp, kan komme i arbejde.

HVAD ER HANDICAP?

For at kunne undersøge, hvilken betydning et handicap har for et menneskes relation til omverdenen, er det nødvendigt, at det er klart defineret, hvad et handicap er. I denne undersøgelse er vi interesserede i at undersøge, hvordan handicap har betydning for tilknytningen til arbejdsmarkedet. Ikke alle tilgængelige forståelser af, hvad et handicap er, vil være anvendelige til formålet.

Den forståelse af handicap, der vælges, vil have betydning for, hvilke spørgsmål og dermed også hvilke konklusioner der meningsfuldt kan drages på baggrund af undersøgelsen. En definition af begrebet omhandler således ikke blot, hvilke grupper der skal indgå i undersøgelsen, men også den bagvedliggende forståelse af området. Vi har valgt at anvende en graderet måling af nedsættelser af almindelige funktioner inden for bevægeapparatet, sanserne og det sociale område.⁴ I de følgende afsnit skal forståelsen og målingen af funktionsnedsættelserne uddybes.

FORSKELLIGE HANDICAPBEGREBER

Handicap kan defineres på forskellige måder, og nogle af disse skal præsenteres her. Steen Bengtsson skriver, at der ikke tidligere har været diskuteret fordele og ulemper ved de forskellige definitioner, men at dette i højere grad gøres nu for at vurdere implikationerne af, hvilken handicapforståelse der anvendes (Bengtsson, under udgivelse). Bengtsson gennemgår syv forskellige forståelser og deres anvendelighed.

Der kan udledes tre forskellige grundsyn, som baserer sig på henholdsvis oplevelse og relationer, på konsekvenserne af handicapet og på handicap som et udtryk for en nedsat funktionalitet i forhold til, hvad man forventes at kunne. I nedenstående oversigt, som bygger på Bengtsson (under udgivelse), vil forskellige modeller blive problematiseret på grundlag af disse kategorier.

4. Sociale handicap dækker i denne forståelse adfærd og hukommelse.

- **De relationelle modeller** omfatter den sociale model, det relationelle handicapbegreb og den etniske model. Den sociale model fokuserer på den sociale kontekst frem for på individer – handicap som personkarakteristika eksisterer således ikke. Hvis en person med funktionsnedsættelse fx ikke kan komme omkring i samfundet, skyldes det ikke funktionsnedsættelse, men at samfundet ikke er indrettet ordentligt. Ligeledes fokuseres der i anvendelsen af det relationelle handicapbegreb på samvirket mellem omgivelserne og det enkelte individ. Disse begreber er derfor ikke egnede til en definition af handicappede, da omgivelserne indgår som en del af definitionen. Det er således ikke muligt at belyse, hvilke konsekvenser handicap har for, om personer med handicap er beskæftiget, når beskæftigelsesforhold ses som en del af handicappet. Det etniske begreb tager på samme måde, som de to ovenstående begreber, udgangspunkt i en ikke empirisk definition. Den etniske forståelse defineres ud fra individets oplevelse af at være handicappet og høre til i et fællesskab blandt andre personer med det samme handicap. Den etniske model har nogle anvendelsesmuligheder, mens de to andre modeller ikke muliggør en egentlig identifikation af den enkelte ud fra kriterier, der alene baseres på det enkelte individ.
- **Legitimeringsmodellerne/Konsekvensmodellerne:** Omfatter den medicinske model og det autoriserede handicapbegreb. Fælles for disse to modeller er, at udgangspunktet er den konsekvens, som handicappet har for individet. Den medicinske model tager udgangspunkt i en medicinsk diagnose, mens det autoriserede handicapbegreb tager udgangspunkt i behovet og retten til hjælp i forbindelse med handicap. Begge modeller har imidlertid det problem, at ikke alle handicap er en konsekvens af medicinske diagnoser, derfor vil alle handicap ikke være målelige i medicinske termer. Det autoriserede handicapbegreb er heller ikke anvendeligt som udgangspunkt i en empirisk undersøgelse, fordi det ikke er alle mennesker med handicap, som får hjælp fra det offentlige system. Samtidig er disse betegnelser snarere legitimerende end egentligt neutralt beskrivende.
- **Funktionsmodellerne omfatter:** ICF (International Classification of Functioning) og funktionsevne. ICF-begrebet dækker aktivitetsbegrænsning, når der er taget højde for brugen af eventuelle hjælpemidler. Der arbejdes med forholdet mellem de kontekstuelle faktorer

(omgivelserne) og de helbredsmæssige faktorer.⁵ ICF's inddeling er alt for deltaleret i forhold til en undersøgelse som denne, hvor der er behov for forholdsvis enkle grupperinger af handicap. En definition, som på nogle punkter ligner ICF definitionen, er målingen af funktionsevnen. Det er denne definition af handicap, der ligger til grund for denne rapport. Dette begreb skal beskrives nærmere i det følgende.

DET ANVENDTE HANDICAPBEGREB

I denne rapport forstås handicap som en funktionsnedsættelse. Denne forståelse indplacerer individets egne oplevelser på en skala, der gør det muligt at gruppere besvarelsene, mhp. statistiske analyser.

Denne måde at måle funktionsnedsættelser på blev anvendt i en engelsk undersøgelse udført af OPCS⁶ i 1985 (Martin m.fl., 1988; se bilag 1 for en oversigt over spørgsmålene). Steen Bengtsson anvendte ligeledes metoden i den danske undersøgelse af forhold på handicapområdet i 1995 (Bengtsson, 1997).

Når vi anvender begrebet funktionsnedsættelser, har det den fordel, at den ikke kun inkluderer mennesker med traditionelle handicap,⁷ men også inkluderer mennesker med arbejdsskader, nedslidning og mennesker, som har funktionsnedsættelser på det sociale område. Definitionen af handicap i denne sammenhæng bliver dermed særligt relevant i forhold til den beskæftigelsesmæssige situation, fordi langt de fleste som kunne have behov for støtte eller særlige vilkår er omfattet af definitionen.

Valget af dette handicapbegreb har fordele og ulemper. Når vi definerer handicap som funktionsevnen, får vi som beskrevet en række fordele i form af, at vi kan skille selve funktionsnedsættelsen fra konsekvenserne af funktionsnedsættelsen i modsætning til konsekvensmodellerne, og samtidig får vi et handicapbegreb på individniveau, som ikke er

5. ICF's model kan betegnes som bio-psyko-social, fordi den inddrager betydningen af biologisk og/eller medicinsk definerede helbredsforhold (det biologiske) og af omgivelserne (det sociale), samtidig med at modellen tillader, at disse forhold påvirker individets psykiske velbefindende (det psykologiske).

6. Office of Population Censuses and Surveys.

7. Eksempelvis blinde, dove, stumme eller personer med manglende lemmer.

omverdensafhængigt. En yderligere fordel er den store anvendelighed, der er i forhold til netop arbejdsmarkedet, fordi der:

- måles grader af funktionsnedsættelser
- opdeles i forskellige typer af funktionsnedsættelser
- opereres med lidelser, eksempelvis nedslidning, der ikke er inkluderet i det traditionelle handicapbegreb, men som har betydning for relationen til arbejdsmarkedet.

Ulemperne ved denne definition er imidlertid, at en funktionsnedsættelse ikke behøver at være et handicap. Det er muligt at have en funktionsnedsættelse, som ikke i praksis indebærer et handicap i hverdagen.

HVORDAN MÅLES FUNKTIONSNEDSÆTTELSESR?

I målingen af funktionsnedsættelserne besvarer respondenterne en lang række spørgsmål om dagligdags gøremål. I disse spørgsmål inkluderes følgende områder:

- brugen af ben
- brugen af arme
- brugen af hænder og fingre
- syn
- hørelse
- personlig pleje
- inkontinens
- forstå og blive forstået
- adfærd
- intellektuel funktion.

Men hvordan måles det mere konkret, om et menneske har en funktionsnedsættelse? Ovenstående ti dimensioner er undersøgt hver for sig, og respondenterne tildeles et antal point inden for hver dimension. På de enkelte områder er spørgsmålene tilrettelagt således, at der begyndes med spørgsmål, der afdækker store funktionsnedsættelser, og spørgsmålene er efterfølgende gradueret, så de sidste spørgsmål afdækker mindre funktionsnedsættelser.

De oplysninger om funktionsnedsættelser, som deltagerne i undersøgelsen rapporterer, suppleres ikke fra andre registre, netop fordi

konsekvensen af den valgte handicapdefinition ikke afgrænser deltagergruppen via de konsekvenser, funktionsnedsættelsen har i forhold til andre instanser, jf. konsekvensmodellerne ovenfor. Vores forståelse af handicap bygger således alene på respondenternes rapportering, og der kan derfor forekomme over- eller underrapportering. Følsomheden af selvrapporteringen forventes dog ikke at være stor, da respondenterne svarer på faktuelle spørgsmål.

Bengtsson (under udgivelse) har undersøgt de ti handicapdimensioner. Undervejs har vi valgt at reducere disse til syv dimensioner. Det viser sig, at dimensionen, der omhandler forståelse, er stærkt korreleret med hørelse, og derfor er det alene hørelse, der anvendes. Der sker en yderligere reduktion i antallet af dimensioner, idet personlig pleje og inkontinens er fravalgt, fordi det kan problematiseres, om disse er udtryk for egentlige funktionsnedsættelser. Derved har vi 7 funktionsnedsættelser tilbage, se nedenfor.

OVERSIGT 2.1

Funktionsnedsættelser

Funktion	Mobilitet	Ben Arme Fingre
	Sanser	Syn Hørelse
	Interaktion	Adfærd Intellekt

Personer, der har svaret ja til at have et handicap, et længerevarende helbredsproblem eller problemer med nedslidning indgår i selve handicapundersøgelsen. Det samme gør personer udvalgt i fleksjob uanset, om de har sagt ja til at have én af disse ting. Den enkelte kan i besvarelsen af spørgsmålene opnå point på flere af dimensionerne. Når vi i undersøgelsen taler om den største funktionsnedsættelse, er det inden for den af de ovenstående syv dimensioner, hvor der er opnået flest point.

FUNKTIONSNEDSÆTTELSER

Det viser sig, at mennesker med funktionsnedsættelser inden for et område ofte også har funktionsnedsættelser inden for andre områder. Når vi derfor undersøger funktionsnedsættelsens betydning for den enkelte, er der ofte mere end ét forhold, der skal tages i betragtning. I den tidligere nævnte engelske undersøgelse blev der udregnet en formel for, hvordan en eventuel anden og tredje funktionsnedsættelse spiller ind på individets liv. Bengtsson (under udgivelse) viser imidlertid, at for den danske undersøgelse afhænger denne formel af, på hvilket område vi ønsker at vurdere funktionsnedsættelsernes betydning. Bengtsson finder frem til, at den formel, som bedst beskriver størrelsen af funktionsnedsættelsen, når forholdet til arbejdsmarkedet skal beskrives, er *den største funktionsnedsættelse + halvdelen af næststørste funktionsnedsættelse*. Det betyder, at den næststørste funktionsnedsættelse også har en effekt på den samlede funktionsnedsættelse. Der er lavet forsøg med at se på betydningen af den tredje største funktionsnedsættelse også, men effekten af denne tredje faktor viser sig stort set ingen betydning at have. Der er således ikke forskel på den effekt det har på beskæftigelsen, om man har to eller tre funktionsnedsættelser. Når vi derfor angiver funktionsnedsættelsen, vil den være udtryk for de to områder, hvor respondenterne har haft flest og næstflest point.

Gennem undersøgelsen afvender vi også en anden rapportering af funktionsnedsættelserne. I nogle sammenhænge er det praktisk at kunne tale om små og store funktionsnedsættelser, vi har derfor defineret, at $2/3$ har små funktionsnedsættelser, og $1/3$ har store funktionsnedsættelser. Skellet mellem små og store funktionsnedsættelser sættes dermed ved 18,5 point. Personer, som har 0 point, har således ingen målelig funktionsnedsættelse, mens personer, der har mellem 1 og 18 point har en lille funktionsnedsættelse. Personer, der får mere end 18,5 point har store funktionsnedsættelser.

Man skal være opmærksom på, at vi dermed sammenligner pointskalaerne for hver af de syv dimensioner. Det betyder, at vi antager, at en given afstand i point, på én af de syv skalaer, altid vil svare til den samme afstand på en anden skala. Fx regner vi med, at forskellen mellem 12 og 14 point inden for intellektet har den samme betydning for, om en person er beskæftiget, som afstanden mellem 12 og 14 point på skalaen for ben. Funktionsevne-skalaen er netop konstrueret med henblik på at sammenligne graden af funktionsnedsættelser mellem de syv dimensio-

ner (se Bengtsson, 1997, side 156-57). På trods af dette er der en vis usikkerhed forbundet med at sammenligne graden af funktionsnedsættelser mellem de syv dimensioner, bl.a. fordi konsekvenserne af en given funktionsnedsættelse kan have ændret sig siden skalaen blev konstrueret.

RAPPORTENS DATA

DATAINDSAMLING

Rapporten bygger på en spørgeskemaundersøgelse, som blev gennemført af SFI-survey i september-november 2006. Undersøgelsen blev gennemført blandt 16.176 tilfældigt udvalgte personer mellem 16 og 64 år og 700 personer, som blev tilfældigt udvalgt blandt personer ansat i et fleksjob.

Blandt de 16.176 tilfældigt udvalgte personer (brutto-udvalget) blev 2.164 frasorteret, fordi de har meddelt CPR-registeret, at de ikke ønsker at medvirke i undersøgelser, eller fordi de ikke kunne kontaktes, fx fordi de var døde eller udvandret. Herudover var det ikke muligt at finde telefonnummer for 3.301 personer. De resterende 10.711 personer, som kaldes netto-udvalget, blev kontaktet for at gennemføre et telefoninterview. Heraf deltog 8.797 personer. Det svarer til en opnåelsesprocent på henholdsvis 54 pct. (beregnet i forhold til brutto-udvalget) og 82 pct. (beregnet i forhold til nettoudvalget).

Blandt de 700 personer ansat i et fleksjob (brutto-udvalget) blev 82 frasorteret, fordi de ikke ønskede at medvirke i undersøgelser, eller fordi de ikke kunne kontaktes. Herudover var det ikke muligt at finde telefonnummer for 85 personer. De resterende 533 personer (netto-udvalget) blev bedt om både at deltage i screeningsinterviewet og i det efterfølgende 45-minutters interview. 405 personer medvirkede i interviewsene, hvilket svarer til en opnåelsesprocent på henholdsvis 58 (brutto-udvalget) og 76 (netto-udvalget).

Der blev således gennemført et 10-minutters telefoninterview (screeningen) med 9.202 personer. Heraf gik 2.505 personer videre til selve handicapundersøgelsen, enten fordi de var udvalgt på baggrund af deres fleksjob, eller fordi de i screeningen oplyste, at de havde et handicap, et længerevarende helbredsproblem eller et helbredsproblem forårsaget af arbejdsrelateret nedslidning. Disse personer blev bedt om at medvirke i et 45-minutters interview. Dette interview blev gennemført telefonisk eller ved besøg afhængigt af interviewpersonens ønske. Blandt

de 2.505 personer opnåedes interview med 2.235 svarende til en opnåelsesprocent på 89 pct.

Datamaterialet er opvægtet således, at det er repræsentativt for alle personer i Danmark i alderen 16 til 64 år mht. en række baggrunds-karakteristika.⁸ Denne vægtning korrigerer for, at personer med fleksjob er overrepræsenteret i datamaterialet. Når vi opregner til befolkningen, får personer i fleksjob derfor en mindre vægt end andre personer i data-materialet således, at andelen af (vægtede) personer i fleksjob svarer til deres andel i befolkningen. I vægtningen korrigerer vi også for, at der er forskelle i svarprocenten for forskellige grupper af respondenter.⁹

I vægtningen sker der et yderligere bortfald på nogle få procent, fordi vi ikke kan få de nødvendige oplysninger på alle respondenter. Undersøgelsen er derfor baseret på 9.020 personer, heraf 2.469, der er i fleksjob eller selv angiver at have et handicap, et længerevarende helbredsproblem eller et helbredsproblem på grund af arbejdsrelateret nedslidning.

SPØRGESKEMAERNES INDHOLD

Undersøgelsen består af to dele, en screeningsundersøgelse og den egentlige handicapundersøgelse.

I screeningsdelen stilles blandt andet en række spørgsmål, der afdækker den socioøkonomiske status og tilknytningen til arbejdsmarkedet, herunder motivation for at arbejde og arbejdsforhold. Desuden undersøges temaer som helbred, sociale relationer og holdningen til handicappede.

I den egentlige handicapundersøgelse stilles mere end 100 spørgsmål, der alene har til formål at afdække, hvilke funktionsnedsættelser den enkelte har. I den øvrige del af undersøgelsen berøres en række temaer, heriblandt hvilke konsekvenser funktionsnedsættelsen har haft i forhold til privat- og arbejdsliv. I forhold til arbejdslivet spørges bl.a. til, hvilke problemer den enkelte oplever i forhold til arbejdsmarkedets krav,

8. For personer i fleksjob drejer det sig om køn, alder og uddannelse. For personer, som ikke er ansat i fleksjob er der vægtet for køn, alder, indkomst og beskæftigelse.

9. Der kan være forskel på bortfaldet blandt personer med forskellige helbredsproblemer, som vores vægtning ikke korrigerer for, fordi det ikke har været muligt at inddrage helbredsforhold i vægtningen. Det er således muligt, at fx personer med hjerneskade er underrepræsenteret i undersøgelsen, fordi de ikke har været i stand til at deltage i telefoninterviewsene i samme omfang som personer med andre helbredsproblemer eller handicap.

behovet for hjælpemidler for at kunne varetage et arbejde og kendskabet til arbejdsmarkedsrelaterede støtteordninger. I forhold til privatlivet spørges til de sociale relationer, boligforhold, holdningen til handicappede, tilfredsheden med sagsbehandlingen i kommunen og funktionsnedsættelsens betydning for samlivet.

Ud over spørgsmålene i de to spørgeskemaer er der koblet en række registervariable til undersøgelsen. De variable, der er blevet anvendt er følgende (i parentes angives det år, vi har oplysningen fra):

- køn (2006)
- alder (2006)
- statsborgerskab (2006)
- uddannelse (2005)
- stilling (2004)
- branche (2004)
- erhvervs erfaring (2004)
- bruttolønindkomst (2005).

HANDICAP OG MENNESKER MED HANDICAP

I forrige kapitel præsenterede vi den forståelse af handicapbegrebet, som ligger til grund for undersøgelsen. I dette kapitel giver vi et overblik over, hvad der kendetegner handicap og handicappede i dag. Kapitlet indeholder tre dele.

I den første del af kapitlet beskrives funktionsnedsættelserne, og det grundlæggende spørgsmål er: Hvor mange og hvor store er funktionsnedsættelserne? Vi vil desuden undersøge, hvor mange personer med handicap, der har mere end ét handicap.

Den næste del af kapitlet beskriver omstændighederne omkring handicapet; det vil sige, hvor, hvornår og hvordan handicapet er opstået.

I den sidste del af kapitlet undersøger vi, om handicappede ligner befolkningen i øvrigt, når vi sammenligner alder, uddannelse, statsborgerskab og køn.

HVAD TEGNER HANDICAPBILLEDET?

Vi har spurgt de 9.020 personer, der medvirkede i forundersøgelsen, om de havde et handicap, et længerevarende helbredsproblem eller problemer med nedslidning. 2.469 personer har svaret ja til ét af disse spørgsmål og deltager derfor i handicapundersøgelsen. I tabel 3.1 kan vi se fordelingen af handicappede i befolkningen i 2006.

TABEL 3.1

Personer i alderen 16-64 år med handicap, længerevarende helbredsproblem eller helbredsproblemer pga. nedslidning fra erhvervsarbejde. Procent.

	2006
Mennesker med handicap og nedslidning ved screeningen	8,2
Mennesker, som alene har svaret nedslidning i screeningen	2,4
Mennesker, som alene har svaret handicap i screeningen	14,5
Hverken handicap eller nedslidning i screeningen	75,0
I alt	100,1
Opvægtet til befolkningen	3.428.977
Uvægtet beregningsgrundlag	9.020

Spørgsmålene lyder: "Har du et længerevarende helbredsproblem eller et handicap?" og "Har du problemer med dit helbred på grund af nedslidning fra dit tidligere eller nuværende arbejde?"

Der er 25,0 pct. af personerne i undersøgelsen, der siger ja til at have et handicap eller et længerevarende helbredsproblem, eller siger ja til at have et helbredsproblem pga. nedslidning. Heraf har 8,2 pct. svaret ja til både at have et handicap og til at være nedslidt. I resten af denne rapport anvender vi handicap som en samlet betegnelse for alle personer, der rapporterer handicap, nedslidning eller længerevarende helbredsproblemer, dvs. alle, som går videre til selve handicapundersøgelsen.

Efter identifikationen i screeningen afdækker vi de faktiske funktionsnedsættelser gennem en række spørgsmål vedrørende problemer i hverdagen. Eksempelvis spørger vi, om personen overhovedet kan gå. Et negativt svar indebærer at personen får 23 point. Svarer vedkommende ja, spørger vi, om han eller hun kan gå mere end blot nogle få skridt uden at standse eller føle stærkt ubehag, dvs. om funktionsnedsættelsen er lidt mindre, end personer der svarede nej på det første spørgsmål. Hvis personen, der interviewes, også svarer nej til dette spørgsmål, får vedkommende 19 point. Svarer personen derimod ja, bliver der stillet yderligere ét spørgsmål. Denne procedure med graduerede spørgsmål om funktionsnedsættelsen i den enkelte handicapdimension fortsætter, indtil personen svarer bekræftende, eller til sidste spørgsmål er stillet. For handicapdimensionen ben lyder sidste spørgsmål, om personen kan gå 350 m uden at standse eller føle stærkt ubehag. Svarer personen nej tildeles ét point, mens der ikke tildeles nogen point, hvis han eller hun svarer bekræftende på spørgsmålet. Ud fra disse spørgsmål grupperes funktions-

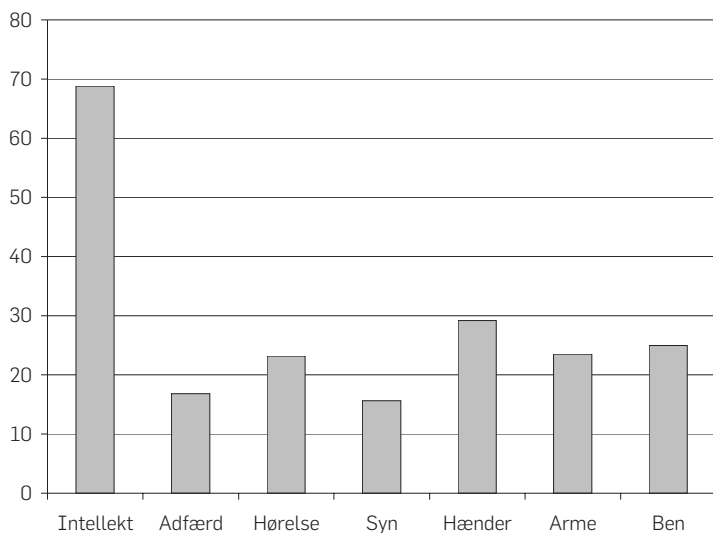
nedsættelserne i dimensioner. Vi ser alene på de syv dimensioner, som har med egentlige funktionsnedsættelser at gøre.

- ben
- arme
- hænder
- syn
- hørelse
- adfærd
- intellekt.

I figur 3.1 kan vi se, hvor mange procent, der har rapporteret funktionsnedsættelser inden for hver af de syv dimensioner.

FIGUR 3.1

Personer med handicap, der har rapporteret funktionsnedsættelser inden for de syv handicapdimensioner. Procent.

Se bilagstabel 3.1 for tallene.

Figur 3.1 viser, at der er 68,8 pct. blandt handicappede, der har problemer med intellektet. Funktionsnedsættelser inden for intellekt rapporte-

res dermed mere end dobbelt så ofte som problemer med hænder, der er det næstmest rapporterede handicap med 29,2 pct. Syn og adfærd, som er de mindst rapporterede handicap, nævnes af henholdsvis 15,6 og 16,8 pct. Tabellen viser alle rapporteringer af funktionsnedsættelser, uanset størrelsen af funktionsnedsættelsen. Personer med handicap har i gennemsnit rapporteret problemer inden for 2,0 af dimensionerne. I tabel 3.2 kan vi se, hvor mange funktionsnedsættelser handicappede rapporterer.

TABEL 3.2

Personer med handicap fordelt på antallet af rapporterede funktionsnedsættelser. Procent.

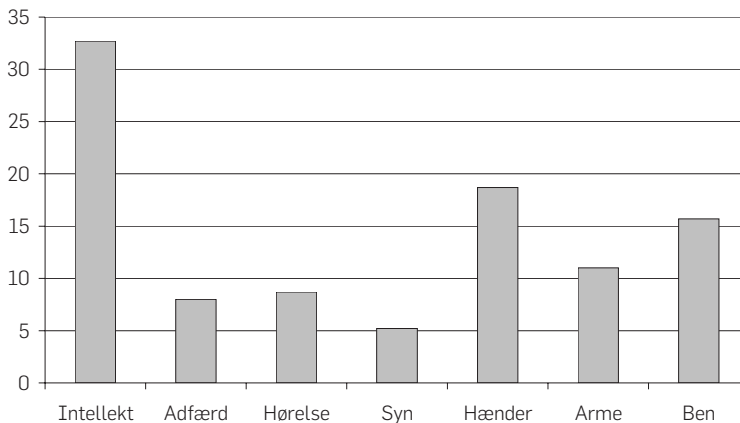
Antal funktionsnedsættelser	
1	43,6
2	29,1
3	14,8
4	8,0
5	2,9
6	1,6
I alt	100,0
Opvægtet til befolkningen	571.528
Uvægtet beregningsgrundlag	1.473

Tabel 3.2 viser, at 43,6 pct. kun har problemer inden for én dimension, mens resten har mere end én funktionsnedsættelse. I både figur 3.1 og i tabel 3.2 vil ét enkelt point inden for en dimension blive registeret som et handicap inden for det pågældende område, og tabellen viser således både store og små handicap.

Vi formoder, at den dimension, hvor vi måler den største funktionsnedsættelse, vil være på den dimension, hvor den handicappede generelt vil have de største udfordringer i forhold til at indgå på arbejdsmarkedet. Figur 3.2 viser derfor kun den funktionsnedsættelse, som den enkelte har fået flest point på.

FIGUR 3.2

Personer med handicap fordelt på største funktionsnedsættelser. Procent.

Se bilagstabel 3.2 for tabellen.

Figur 3.2 viser, at intellekt stadig er den handicapdimension, hvor flest har funktionsnedsættelser, men at afstanden til de øvrige funktionsnedsættelsesdimensioner er mindre end i figur 3.1. Det betyder, at problemer med intellektet for mange ikke er den primære funktionsnedsættelse. Vi kan se, at 29,7 pct. angiver problemer med hænder eller arme, 15,7 pct. angiver benene, mens under 10 pct. opnår flest point inden for dimensionerne syn, hørelse og adfærd.

Vi formoder, at personer med flere funktionsnedsættelser ofte vil have flere udfordringer eller problemer, der skal løses i forhold til deltagelse på arbejdsmarkedet, end personer med én enkelt funktionsnedsættelse. Derfor tager vi også højde for den næststørste funktionsnedsættelse.¹⁰ Bengtsson (under udgivelse) har undersøgt, hvor mange funktionsnedsættelser vi skal inddrage for at få den betydende funktionsnedsættelse. Størrelsen af funktionsnedsættelser er derfor bestemt

10. Se kapitel 2 for yderligere forklaring.

ved antallet af point på det største handicap og halvdelen af pointene på det næststørste handicap, se tabel 3.3.

TABEL 3.3

Handicappede fordelt på den handicapdimension, hvor der er den største funktionsnedsættelse. Afrundet til nærmeste 500. Antal point.

Største handicap	Point gennemsnit	Antal	Opvægtet til befolkningen
Intellekt	5,8	468	186.500
Adfærd	15,1	106	45.500
Hørelse	11,8	136	50.000
Syn	16,8	71	30.000
Hænder	20,7	304	107.000
Arme	16,2	172	63.000
Ben	19,4	216	89.500
I alt			571.500

Anm.: Funktionsnedsættelserne er målt i antal point. 0 point svarer til, at funktionsevnen i den pågældende dimension ikke er nedsat, mens 23 point er maksimal nedsat funktionsevne. Tabellen viser antal point for største funktionsnedsættelse plus halvdelen af antal point for næststørste funktionsnedsættelse.

Som vi kan se i tabel 3.3, er den gennemsnitlige størrelse af handicap på intellektet 5,8 point, når vi inddrager det næststørste handicap. Det tilsvarende gennemsnit for hænder er 20,7 point. Problemer med adfærd, syn og arme opnår i gennemsnit omkring 15-16 point, mens ben får lidt mere og hørelse lidt mindre. Det er således især problemer med hænder og intellekt, som skiller sig ud. Selvom mange lider af handicap på intellektet er det langt det mindst alvorlige, når vi ser på den betydende funktionsnedsættelse.¹¹

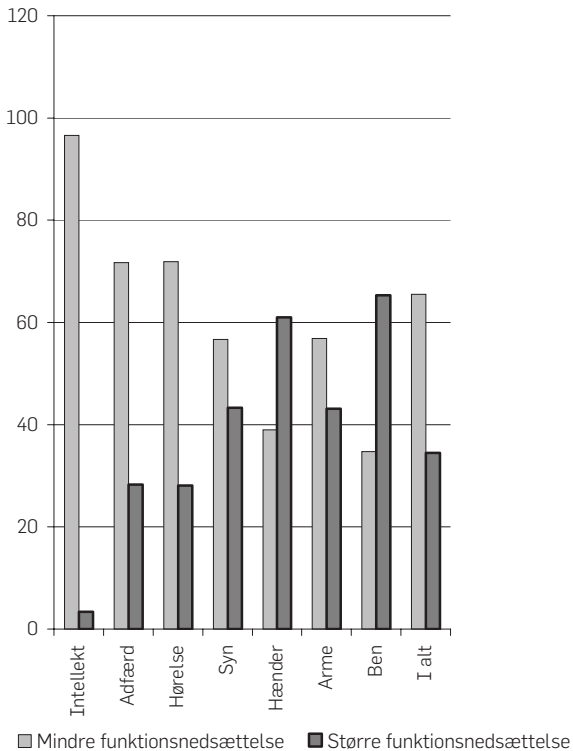
Den skala, som vi måler funktionsnedsættelserne på, er ikke objektiv, dels fordi skalaen er baseret på den enkeltes vurdering, dels fordi der kan være forskel på, hvor alvorligt ét point inden for de forskellige dimensioner opleves. For at undgå at lægge for stor betydning i små justeringer, skelner vi derfor mellem små og store funktionsnedsættelser.

11. En respondent skal blot svare bekræftende på ét enkelt spørgsmål for at få 2 point. Det betyder, at spørgsmål, som "Kan du se fjernsyn 1/2 time uden at kunne fortælle, hvad det handler om?", "Glemmer du ofte, hvad du er lige ved at gøre?" eller "Mister du ofte tråden midt i en samtale?" kvalificerer til hukommelseshandicap. Denne type af spørgsmål er således følsom i forhold til, hvordan respondenterne fortolker det enkelte spørgsmål.

Vi definerer, at 2/3 blandt handicappede har små funktionsnedsættelser, mens 1/3 har store funktionsnedsættelser. Det betyder, at skellet mellem små og store funktionsnedsættelser ligger ved 18,5 point. Fordelingen kan ses i figur 3.3.

FIGUR 3.3

Personer med målelige funktionsnedsættelser. Opdelt på handicap-type, fordelt på størrelsen af funktionsnedsættelsen. Procent.

Test for forskel mellem personer med større og mindre funktionsnedsættelser: $p = 0,000$
 Se bilagstabel 3.3 for tallene.

Figur 3.3 illustrerer også forskellen i størrelsen mellem funktionsnedsættelser, der har med intellekt og hænder at gøre; kun 3,4 pct. med handicap på intellektet har store funktionsnedsættelser, mens det gælder 61,0 pct. med handicap, der har med hænderne at gøre. For problemer med benene gælder, at 65,3 pct. har store funktionsnedsættelser. Derudover er

det ved synsproblemer, at der er mere end 1/3 med store funktionsnedsættelser.

I ovenstående beskrivelse af handicap og handicappede har vi set bort fra den gruppe i undersøgelsen, der har angivet, at de har et handicap, men som ikke har en målelig funktionsnedsættelse. Denne gruppe udgør i 2006 33 pct. handicappede. At denne gruppe eksisterer, skyldes nok primært, at vores skala ikke kan rumme alle typer og niveauer af funktionsnedsættelser. Derudover har vi udvalgt de syv dimensioner, som vi ville se nærmere på. En person med et længerevarende helbredsproblem, eksempelvis en hjertekarsygdom, har helbredsproblemer, men ikke nødvendigvis inden for de dimensioner af funktionsnedsættelser, som vi undersøger.

I tabel 3.4 ser vi det selvrapporterede helbred blandt personer med handicap, som har et selvrapporteret handicap, men som ikke har målelige funktionsnedsættelser.

TABEL 3.4

Handicappede uden målelig funktionsnedsættelse fordelt på vurderingen af eget helbred. Procent.

Hvordan synes du, at dit helbred er, sådan alt i alt	
Fremragende	10,4
Vældigt godt	23,2
Godt	40,5
Mindre godt	19,0
Dårligt	6,9
I alt	100,0
Opvægtet til befolkningen	396.141
Uvægtet beregningsgrundlag	995

25,9 pct. blandt handicappede uden funktionsnedsættelser vurderer deres helbred til at være dårligt eller mindre godt. Dårligt helbred generelt kan således forklare, at en del af gruppen har sagt, at de har et handicap, men som ikke har målelige funktionsnedsættelser. For at få mere viden om denne gruppe ser vi i tabel 3.5 på, hvilket helbredsproblem handicappede uden målelige funktionsnedsættelser selv har angivet, som det væsentligste helbredsproblem.

TABEL 3.5

Handicappede uden målelige funktionsnedsættelser. Det væsentligste selvrapporterede helbredsproblem. Procent.

Selvrapporterede handicap	I alt
Ryg og nakke	27,3
Ben og fødder	16,5
Hjerte og kredsløb	10,0
Åndedræt	9,5
Arme og hænder	8,2
Sukkersyge	6,1
Mave, nyre, lever	5,2
Psykisk sygdom	4,5
Andet og andre sygdomme*	12,7
I alt	100,0
Opvægtet til befolkningen	281.382
Uvægtet beregningsgrundlag	717

*Herunder årsager, som er angivet af under 2 pct. af respondenterne.

Tabel 3.5 viser, at ryg og nakke især giver problemer. Derudover kan vi se, at der er 24,7 pct., som har problemer med arme, ben, fødder og hænder. Vi har undersøgt problemer med de nævnte legemsdele, men sandsynligvis er handicappet mindre end, hvad vi kan måle på vores skala eller giver sig udslag på en måde, som vi ikke har spurgt til. De øvrige 43,0 pct., det vil sige næsten halvdelen, har sygdomme, som ikke nødvendigvis behøver at give funktionsnedsættelser, og derfor vil være svære at måle.

Det betyder, at vi har en gruppe på omkring 60 pct. blandt handicappede, hvis handicap kan måles på vores funktionsnedsættelsesskala. Den resterende gruppe på ca. 40 pct. består af personer med dårligt helbred generelt, men også af personer med sygdomme og desuden fysiske problemer, som ikke slår ud på funktionsnedsættelsesskalaen.

HVAD KENDETEGNER HANDICAPPET?

Vi så i det forrige afsnit, hvilke funktionsnedsættelser personer med handicap rapporterer, og hvor store funktionsnedsættelserne er. I dette afsnit skal vi undersøge de nærmere omstændigheder omkring handicappet og dets opståen. Vi inkluderer både handicappede med og uden målelige funktionsnedsættelser i dette afsnit.

Det første, vi er interesserede i at få belyst er, i hvilken alder handicappet er opstået, se tabel 3.6.

TABEL 3.6

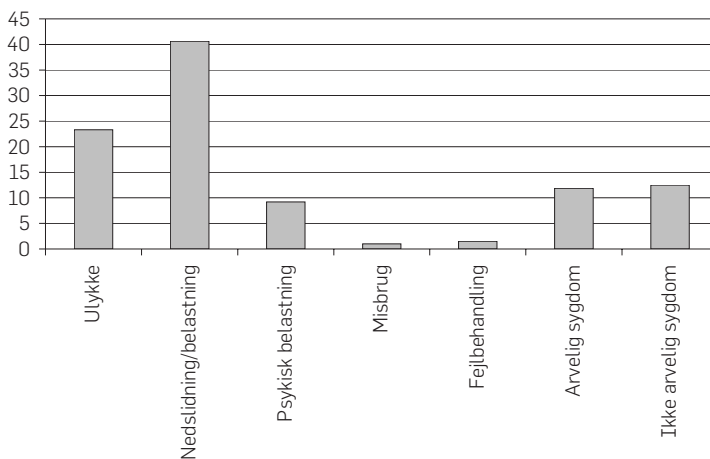
Personer med handicap fordelt efter alder ved handicappets opståen.

Medfødt handicap	11,3
0-14 år	7,9
15-24 år	14,8
25-34 år	20,4
35-44 år	21,4
45 år og derover	24,3
I alt	99,9
Opvægtet til befolkningen	834.616
Uvægtet beregningsgrundlag	2.140

Vi kan i tabel 3.6 se, at alderen ved handicappets opståen er nogenlunde fordelt på de forskellige aldersgrupper. Der er altså ikke den store forskel på, hvornår handicappet opstår, men det betyder, at ældre oftere har et handicap end yngre. Dette vender vi tilbage til, se evt. figur 3.6 for illustration. Den gennemsnitlige alder ved handicappets opståen er 30,2 år.

FIGUR 3.4

Personer med handicap uden medfødte handicap. Årsagen til handicappet. Procent.

Se tallene, der ligger til grund for tabellen i bilagstabel 3.5

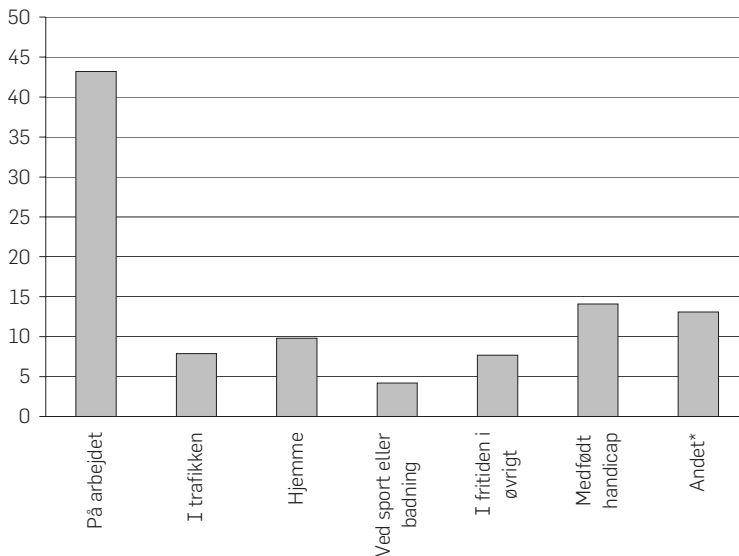
Vi har desuden ønsket at finde ud af, hvad årsagen til handicapet er, og har derfor spurgt til, hvordan handicapet er opstået, jf. figur 3.4.

I figur 3.4 kan vi se, at 40,6 pct. angiver nedslidning eller belastning, som årsagen til handicapet, mens ulykker, som er næststørst, kun tegner sig for 23,3 pct.. Arvelig sygdom og ikke-arvelig sygdom angives i henholdsvis 11,9 pct. og 12,5 pct. af tilfældene. Der er 9,2 pct., der angiver psykisk belastning. Ovenstående viser, at nedslidning, psykisk og fysisk belastning er årsagen til mere end halvdelen af de handicap, der er rapporteret i denne undersøgelse. Det interessante er, at det er årsager, hvis andele måske kan nedbringes, idet årsagerne til nedslidning kan påvirkes både af individet selv, men også af arbejdsgivere og lovgivere i de tilfælde, hvor handicapet er opstået på arbejdet.

I figur 3.5 vises, hvor handicapet er opstået.

FIGUR 3.5

Personer med handicap fordelt efter, hvor handicapet er opstået.

Anm: 30,5 pct. med et helbredsproblem eller handicap er ikke med i figuren, fordi de ikke har besvaret spørgsmålet. Tallene, der ligger til grund for figuren er vist i bilagstabel 3.6.

* Omfatter personer, der har angivet fejlbehandling, arvelig sygdom eller misbrug som årsag til deres handicap.

43,2 pct. nævner, at handicappet er opstået på arbejdet, mens kun 4,2 pct. nævner sport og badning som årsagen. Der tegner sig således et billede af, at den hyppigste årsag til handicap er nedslidning og fysisk belastning opstået på arbejdet.

FORSKELLE MELLEMLER PERSONER MED OG UDEN HANDICAP

Spørgsmålet er, om handicappede ligner den øvrige befolkning, når vi sammenligner på nogle udvalgte sociale og demografiske faktorer. Vi ser i dette afsnit på køn, alder, uddannelse og statsborgerskab.

Vi ser først på kønsfordelingen blandt handicappede og ikke-handicappede, se tabel 3.7.

TABEL 3.7

Personer med og uden handicap fordelt efter køn. Procent.

	Har handicap	Har ikke handicap	I alt
Mand	44,8	52,4	50,5
Kvinde	55,2	47,6	49,5
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet til befolkningen	858.350	2.556.313	3.414.663
Uvægtet beregningsgrundlag	2.469	6.493	8.962

Test for forskel mellem personer med handicap og uden handicap: $p = 0,000$.

Der er væsentlig forskel på fordelingen af kønnene i de to grupper. Mens andelen af mændene er større blandt de ikke-handicappede, er andelen af kvinderne større blandt personer med handicap. Der er således 55,2 pct. kvinder blandt personer med handicap mod kun 47,6 pct. blandt personer uden handicap.

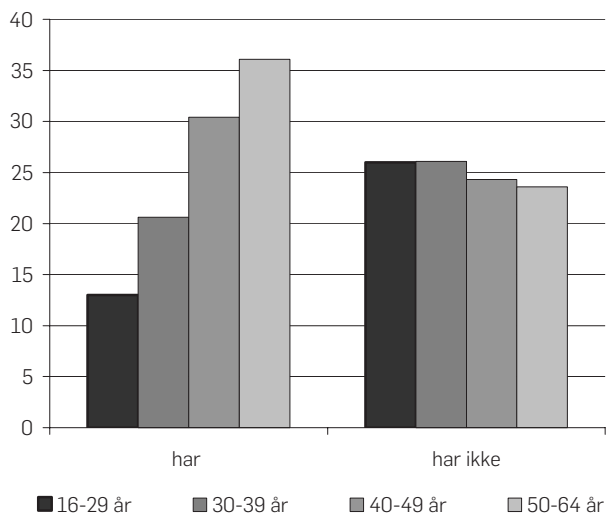
Figur 3.6 viser aldersfordelingen blandt handicappede og ikke-handicappede.

Ældre personer udgør en større andel blandt handicappede end blandt ikke-handicappede. Det er ikke underligt, da en del først får deres handicap sent i livet. Et repræsentativt udsnit af befolkningen vil således indeholde unge mennesker, som først senere får handicap, helbreds- eller nedslidningsproblemer. Ser vi bort fra kategorierne og udregner et gennemsnit, er aldersgennemsnittet blandt handicappede således knapt 46 år,

mens det blandt ikke-handicappede er 39,9 år. Handicappede er således gennemsnitligt ældre end ikke handicappede.

FIGUR 3.6

Handicappede. Aldersfordelingen opdelt på handicappede og ikke-handicappede.Procent.

Test for forskel mellem personer med handicap og uden handicap: $p = 0,000$.
Se tallene, der ligger til grund for figuren i bilagstabel 3.7

Det tredje forhold, som vi skal se på, er, om der er forskel mellem handicappede og ikke-handicappedes uddannelse, tabel 3.8.

TABEL 3.8

Personer med/uden handicap fordelt på højest gennemførte uddannelse. Procent.

Højeste fuldførte uddannelse	Har handicap	Har ikke handicap	I alt
Ingen uddannelse	42,8	39,6	40,4
Faglært	35,4	33,9	34,3
Videregående uddannelse	21,8	26,6	25,4
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet til befolkningen	858.350	2.556.313	3.414.663
Uvægtet beregnings grundlag	2.469	6.493	8.962

Test for forskel mellem personer med handicap og uden handicap: $p = 0,000$.

Der er signifikant forskel på fordelingen blandt personer med handicap og personer uden handicap. Der er ca. 5 pct. flere med handicap, der ingen uddannelse har, mens der tilsvarende er lidt flere blandt ikke-handicappede, der har en videregående uddannelse. Der er lige mange, der har en faglært uddannelse blandt handicappede og blandt ikke-handicappede.

Af tabel 3.9 kan vi se, at der er signifikant forskel på andelen med handicap blandt danske statsborgere og statsborgere fra andre lande.

TABEL 3.9

Personer med/ uden handicap fordelt på statsborgerskab.

	Har handicap	Har ikke handicap	I alt
Dansker	97,8	96,3	96,7
Ikke dansker	2,3	3,7	3,3
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet til befolkningen	858.350	2.556.313	3.414.663
Uvægtet beregnings grundlag	2.469	6.493	8.962

Test for forskel mellem personer med handicap og uden handicap: $P = 0,004$.

Vi kan se, at andelen af ikke-danske statsborgere er mindre blandt personer med handicap end blandt personer uden handicap. Der er altså flere med dansk statsborgerskab, der siger, at de har et handicap.

Alt i alt kan vi konkludere, at handicappede oftere er kvinder, ældre og uden uddannelse end gennemsnitsbefolkningen.

Når vi i det ovenstående har set på disse forskelle mellem handicappede og ikke-handicappede, er det, fordi vi forventer, at det er forhold, som kan have betydning for den enkeltes beskæftigelsesstatus. I de næste kapitler skal vi fra forskellige vinkler undersøge og beskrive forholdet mellem handicap og beskæftigelse.

OPSUMMERING

- 68,8 pct. rapporterer om handicap på intellektet i en eller anden grad. Problemer med intellekt rapporteres dermed mere end dobbelt så ofte som andre problemer.
- Personer med handicap rapporterer i gennemsnit 2,0 funktionsnedsættelser.
- Gennemsnittene for funktionsnedsættelserne viser, at de største funktionsnedsættelser er hænder, 20,7 point (ud af 36 mulige) og ben, 19,4 point (ligeledes ud af 36 mulige).
- Personer med handicap uden målelige funktionsnedsættelser har især problemer med ryg og nakke, ben og fødder samt hjerte, kredsløb og åndedræt.
- Især nedslidning og belastning (40,6 pct.) samt ulykke (23,3 pct.) angives som årsag til handicap.
- 43 pct. angiver, at handicapet er opstået på arbejdspladsen.
- Blandt handicappede er der en større andel kvinder end mænd.
- Blandt handicappede er der væsentlig flere ældre i forhold til yngre.
- Blandt personer med handicap er der færre med en videregående uddannelse, når vi sammenligner med befolkningen generelt.

HANDICAPPEDES TILKNYTNING TIL ARBEJDSMARKEDET

Tidligere analyser af handicapområdet har vist, at beskæftigelsesgraden er betydeligt lavere for personer med handicap end for personer uden handicap. I dette kapitel undersøger vi, om det er handicapet og de deraf følgende funktionsnedsættelser, der i sig selv påvirker beskæftigelsesgraden negativt, idet vi korrigerer for de demografiske forskelle mellem personer med og uden handicap, som vi så i forrige kapitel.

Ikke alle funktionsnedsættelser har betydning for arbejdsevnen. I nogle tilfælde fordi funktionsnedsættelsen er meget lille, i andre tilfælde fordi den konkrete funktionsevne ikke er relevant i forbindelse med arbejdet. Vi ser derfor også på, hvordan de syv forskellige typer af funktionsnedsættelser påvirker beskæftigelseschancerne, og hvordan summen af funktionsnedsættelser påvirker dem.

I det sidste afsnit undersøger vi, om det har betydning for handicappedes beskæftigelseschancer, at deres handicap er synligt for omgivelserne. Formålet er at afsløre eventuelle ubegrundede forbehold mod at ansætte personer med handicap.

BESKÆFTIGELSESCHANCER

Som nævnt indledningsvis er beskæftigelsesgraden for personer med handicap betydeligt lavere end for personer uden handicap. I 2006 var

det således blot 56,6 pct. af alle handicappede, der havde et job, mens det var hele 79,0 pct. af ikke-handicappede, jf. tabel 4.1.

TABEL 4.1

Beskæftigelsesgraden opdelt på handicapstatus. Procent.

	Handicappet	Ikke handicappet	I alt
Beskæftiget	56,6	79,0	73,4
Ej beskæftiget	43,4	21,0	26,6
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet til befolkningen	858.350	2.556.313	3.414.663
Uvægtet beregningsgrundlag	2.469	6.493	8.962

Anm.: Test for forskel mellem handicappede med og uden beskæftigelse: $p = 0,000$.

I dette afsnit undersøger vi, hvorledes handicap påvirker sandsynligheden for at være i beskæftigelse, når der kontrolleres for køn, alder, uddannelse, statsborgerskab og det regionale ledighedsniveau. Dette gøres for at se, om det er handicappet i sig selv, der giver anledning til den lave beskæftigelsesandel blandt personer med handicap. Baggrunden for at inddrage variable som køn og alder er, at de kan påvirke den betydning, som handicap har for beskæftigelseschancen. Hvis personer med handicap eksempelvis ofte er ældre, og ældre personer sjældent er beskæftiget, så er det ikke kun handicappet, men også den høje alder, som forklarer, at personer med handicap har en lav beskæftigelsesgrad.

I kapitel 3 så vi, at personer med handicap ofte er kvinder, ældre og personer som ikke har en kompetencegivende uddannelse. Hvis det viser sig, at kvinder, ældre og personer uden uddannelse sjældent er beskæftiget, vil det bidrage til at forklare, hvorfor personer med handicap har en lav beskæftigelsesgrad. Vi begynder derfor afsnittet med at se på, om der er forskel mellem personer med og uden beskæftigelse med hensyn til køn, alder, uddannelse og statsborgerskab.

Tabel 4.2 viser, at en betydeligt større andel af de beskæftigede er mænd end kvinder. Mænd udgør 53,6 pct. af alle personer i beskæftigelse, men blot 42,0 pct. af alle ikke-beskæftigede.

TABEL 4.2

Fordeling af mænd og kvinder. Opdelt på arbejdsmarkedsstatus. Procent.

	Beskæftiget	Ej beskæftiget	I alt
Mænd	53,6	42,0	50,5
Kvinder	46,4	58,0	49,5
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet til befolkningen	2.511.280	917.697	3.428.977
Uvægtet beregningsgrundlag	6.992	2.028	9.020

Anm.: Test for forskel mellem handicappede med og uden beskæftigelse: $p = 0,000$.

Der er ligeledes stor forskel i aldersfordelingen mellem personer, der er i beskæftigelse, og personer der ikke er. Da en stor andel af personer i alderen 16-29 år fortsat er under uddannelse, udgør de kun en meget beskednen andel af de beskæftigede, set i forhold til deres andel i befolkningen, ligesom personer i alderen 50-64 år også udgør en relativt lille andel af de beskæftigede som følge af tidlig tilbagetrækning og høj ledighed blandt de ældste. Kun 16,9 pct. af alle beskæftigede er således under 30 år, mens de udgør hele 38,2 pct. af alle personer uden beskæftigelse, jf. tabel 4.3. Personer over 50 år udgør 30,1 pct. af alle beskæftigede mod 37,4 pct. for ikke-beskæftigede. Personer i alderen 40-49 år er den gruppe, der klarer sig bedst på arbejdsmarkedet – mens de udgør 12,1 pct. af de ikke-beskæftigede, er deres andel blandt beskæftigede 27,2 pct.

TABEL 4.3

Fordeling af alder. Opdelt på arbejdsmarkedsstatus. Procent.

	Beskæftiget	Ej beskæftiget	I alt
16-29 år	16,9	38,2	22,6
30-39 år	25,9	12,3	22,2
40-49 år	27,2	12,1	23,1
50-64 år	30,1	37,4	32,0
I alt	100,0	100,0	100,0
Gennemsnit	41,9	40,2	41,5
Opvægtet til befolkningen	2.511.280	917.697	3.428.977
Uvægtet beregningsgrundlag	6.992	2.028	9.020

Anm.: Test for forskel mellem handicappede med og uden beskæftigelse: $p = 0,000$.

I tabel 4.4 ser vi, at beskæftigede desuden er kendetegnet ved at have en bedre uddannelsesmæssig baggrund end personer, der ikke er beskæfti-

get. Andelen af beskæftigede uden en uddannelse er langt mindre end andelen af personer uden beskæftigelse, der ikke har en kompetencegivende uddannelse. Dette hænger selvfølgelig delvist sammen med, at en del unge fortsat ikke har afsluttet deres uddannelse, men med en andel på blot 31,5 pct. af de beskæftigede og hele 64,9 pct. af de ikke-beskæftigede, er der ikke tvivl om, at uddannelse også har en væsentlig indflydelse på, om man kan få et arbejde. Modsat har 38,7 pct. af de beskæftigede en erhvervsfaglig uddannelse, 38,7 pct. sammenlignet med blot 22,1 pct. blandt ikke-beskæftigede, ligesom hele 29,8 pct. af de beskæftigede har en videregående uddannelse mod blot 13,0 pct. af de ikke-beskæftigede. Handicappedes lavere uddannelse påvirker således også deres beskæftigelse i negativ retning.

TABEL 4.4

Fordeling af uddannelse. Opdelt på arbejdsmarkedsstatus. Procent.

	Beskæftiget	Ej beskæftiget	I alt
Ingen uddannelse	31,5	64,9	40,5
Erhvervsfaglig uddannelse	38,7	22,1	34,2
Videregående uddannelse	29,8	13,0	25,3
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet til befolkningen	2.511.280	917.697	3.428.977
Uvægtet beregningsgrundlag	6.992	2.028	9.020

Anm.: Test for forskel mellem handicappede med og uden beskæftigelse: $p = 0,000$.

Personer med udenlandsk statsborgerskab har generelt dårligere tilknytning til arbejdsmarkedet end personer med dansk statsborgerskab. Ser vi på andelen med udenlandsk statsborgerskab blandt henholdsvis personer med og uden arbejde, viser det sig, jf. tabel 4.5, at de udgør en næsten dobbelt så stor andel af de ikke-beskæftigede som af de beskæftigede. Der er således kun 2,8 pct. af de beskæftigede, der har et udenlandsk statsborgerskab, mens det er hele 5,0 pct. af de ikke-beskæftigede.¹²

12. Det bør bemærkes, at denne analyse undervurderer andelen af personer med udenlandsk statsborgerskab, idet vi i stil med Danmarks Statistik ikke har opvægtet stikprøven mht. statsborgerskab, selvom personer med udenlandsk statsborgerskab, muligvis pga. sproglige vanskeligheder, ikke i nær så høj grad ønsker at deltage i spørgeskemaundersøgelser, som personer med dansk statsborgerskab. Det større bortfald blandt personer uden dansk statsborgerskab gør sig ligeledes gældende for personer med handicap ved overgangen fra screeningsskemaet til handicapskemaet, idet personer i screeningsdelen, som har sagt ja til, at de har et handicap, et længerevarende hel-

TABEL 4.5

Fordeling af statsborgerskab. Opdelt på arbejdsmarkedsstatus. Procent.

	Beskæftiget	Ej beskæftiget	I alt
Dansk statsborgerskab	97,2	95,1	96,6
Ikke dansk statsborgerskab	2,8	5,0	3,4
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet til befolkningen	2.511.280	917.697	3.428.977
Uvægtet beregningsgrundlag	6.992	2.028	9.020

Anm.: Test for forskel mellem handicappede med og uden beskæftigelse: $p = 0,000$.

Personer uden beskæftigelse er med andre ord forholdsvis ofte kvinder, ældre, har udenlandsk statsborgerskab og ingen kompetencegivende uddannelse. Dette kan bidrage til at forklare den lave beskæftigelse blandt handicappede, fordi personer med handicap ofte har disse karakteristika (se kapitel 3).

ESTIMATION AF BESKÆFTIGELSESSANDSYNLIGHEDEN

For at undersøge, i hvilket omfang det er handicapet og ikke de demografiske forskelle mellem personer med og uden handicap, der forklarer den lavere beskæftigelsesgrad for personer med handicap, har vi foretaget en logistisk regression med beskæftigelsesstatus som afhængig variabel og handicapstatus, køn, alder, højeste fuldførte uddannelse, statsborgerskab og regional ledighed som forklarende variable.

Hovedresultatet er, at handicap i sig selv har en signifikant negativ betydning for beskæftigelsessandsynligheden, jf. bilagstabel 4.1. Dette kan skyldes flere ting. Først og fremmest er et handicap for de fleste ensbetydende med funktionsnedsættelser og lavere arbejdsevne, hvilket alt andet lige påvirker deres produktivitet negativt. Derudover kan det ikke udelukkes, at nogle arbejdsgivere er forbeholdne over for at ansætte personer med handicap, selv når handicapet ikke påvirker produktiviteten.

Foruden den negative betydning af at have et handicap, finder vi, at kvinder har mindre sandsynlighed for at være i beskæftigelse end mænd, ligesom det er mindre sandsynligt at personer over 50 år er be-

bredspørgsmål eller er nedslidte, til slut i screeningsskemaet bliver spurgt, om de ønsker at svare på yderligere spørgsmål vedrørende deres handicap – et skema der anslås at tage 40 minutter at gennemgå mod 15 minutter for screeningsskemaet.

skæftiget end personer i alderen 30-49 år, men til gengæld mere sandsynligt, end at personer under 30 år er beskæftiget. Uddannelse påvirker beskæftigelseschancerne positivt, mens udenlandsk statsborgerskab og den regionale ledighedsprocent har en negativ indflydelse.

HANDICAPPEDES BESKÆFTIGELSESCHANCER

Som vi vil se nedenfor, er der store forskelle i beskæftigelsesgraden for handicappede med forskellige typer og grader af funktionsnedsættelser. Spørgsmålet er, om forskellene i beskæftigelsen for personer med forskellige funktionsnedsættelser er en direkte konsekvens af, at forskellige funktionsnedsættelser har forskellig betydning for beskæftigelsen, eller om forklaringen blot skal findes i demografiske forskelle mellem disse personer. Vi vil derfor i stil med forrige afsnit foretage logistiske regressioner, hvor der kontrolleres for køn, alder, uddannelse, statsborgerskab og den regionale ledighedsprocent, så den direkte effekt af funktionsnedsættelsens karakter kan identificeres.

BESKÆFTIGELSESGRADEN VED FORSKELLIGE TYPER OG GRADER AF FUNKTIONSNEDSÆTTELSE

Vi skal først se på beskæftigelsesgraden for handicappede med forskellige typer af funktionsnedsættelser. Af tabel 4.6 fremgår det, at den gruppe af handicappede, som har den laveste beskæftigelsesgrad, er personer, hvis største funktionsnedsættelse skyldes problemer med benene – her er blot 26,9 pct. i arbejde. Men også personer med adfærdsproblemer har en meget lav beskæftigelsesgrad – på blot 37,1 pct. Omvendt er beskæftigelsesgraden 70,6 pct. for personer, hvis største funktionsnedsættelse skyldes dårlig hørelse.

TABEL 4.6

Personer med handicap fordelt efter dominerende funktionsnedsættelse. Opdelt på arbejdsmarkedsstatus. Procent.

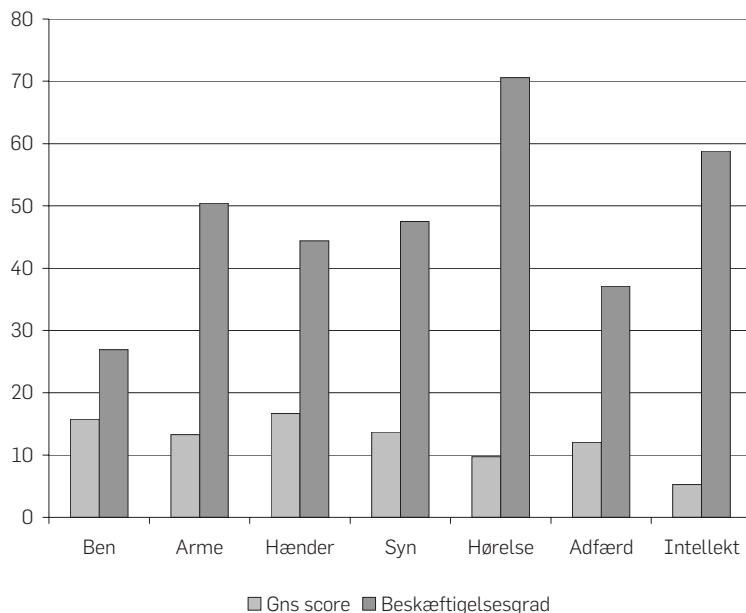
	Beskæftiget	Ej beskæftiget	I alt
Ben	26,9	73,1	100,0
Arme	50,4	49,6	100,0
Hænder	44,4	55,6	100,0
Syn	47,5	52,5	100,0
Hørelse	70,6	29,4	100,0
Adfærd	37,1	62,9	100,0
Intellekt	58,8	41,2	100,0
I alt	48,9	51,1	100,0
Opvægtet til befolkningen	279.477	292.051	571.528
Uvægtet beregningsgrundlag	912	561	1.473

Anm.: Test for forskel mellem handicappede med og uden beskæftigelse: $p = 0,000$.

Som vi kan se af den gennemsnitlige score for hver af funktionsnedsættelserne, der er vist i figur 4.1, er en del af forklaringen imidlertid, at de handicapgrupper, der har de højeste beskæftigelsesgrader, også har de mindste funktionsnedsættelser og omvendt. En undtagelse er personer med adfærdsproblemer, som både har en relativt beskedne funktionsnedsættelse og samtidig en svag tilknytning til arbejdsmarkedet.

FIGUR 4.1

Personer med handicap opdelt efter dominerende funktionsnedsættelser. Gennemsnitlig score for funktionsnedsættelse og beskæftigelsesgrad.

Anm.: Størrelsen af funktionsnedsættelserne er målt ved antallet af point. 0 point svarer til, at funktionsevnen ikke er nedsat, mens 23 point er maksimal nedsat funktionsevne.

Tabel 4.7 viser beskæftigelsesandelen opdelt efter omfanget af de samlede funktionsnedsættelser. Her ser vi, at beskæftigelsesandelen kraftigt aftager med graden af funktionsnedsættelser. Mens 70,4 pct. af alle handicappede uden målte funktionsnedsættelser er i beskæftigelse, er det kun tilfældet for 58,0 pct. af handicappede med små funktionsnedsættelser og for blot 31,6 pct. af handicappede med store funktionsnedsættelser.

TABEL 4.7

Personer med handicap fordelt efter graden af de samlede funktionsnedsættelser. Opdelt på arbejdsmarkedsstatus. Procent.

	Beskæftiget	Ej beskæftiget	I alt
Ingen funktionsnedsættelse	70,4	29,6	100,0
Mindre funktionsnedsættelse	58,0	42,0	100,0
Større funktionsnedsættelse	31,6	68,8	100,0
I alt	56,6	43,4	100,0
Gennemsnit	5,4	11,6	8,1
Opvægtet til befolkningen	485.892	372.457	858.350
Uvægtet beregningsgrundlag	1.472	730	2.202

Anm.: Test for forskel mellem handicappede med og uden beskæftigelse: $p = 0,000$.

DEMOGRAFISKE FORSKELLE MELLEM HANDICAPPEDE MED OG UDEN BESKÆFTIGELSE

Inden vi præsenterer estimationsresultaterne for beskæftigelses sandsynligheden for personer med handicap, vil vi se nærmere på, hvorledes handicappede med og uden beskæftigelse adskiller sig fra hinanden mht. de demografiske komponenter køn, alder, uddannelse og statsborgerskab.

Hvad angår fordelingen af mænd og kvinder opdelt på beskæftigelsesstatus, er billedet stort set det samme for personer med handicap som for hele befolkningen set under ét. Mænd udgør således 48,2 pct. af de beskæftigede, selvom blot 44,8 af alle handicappede er mænd, jf. tabel 4.8.

TABEL 4.8

Personer med handicap fordelt på mænd og kvinder. Opdelt på arbejdsmarkedsstatus. Procent.

	Beskæftiget	Ej beskæftiget	I alt
Mænd	48,2	40,4	44,8
Kvinder	51,8	59,7	55,2
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet til befolkningen	485.892	372.457	858.350
Uvægtet beregningsgrundlag	1.660	809	2.469

Anm.: Test for forskel mellem handicappede med og uden beskæftigelse: $p = 0,001$.

I forrige afsnit (tabel 4.3) så vi, at andelen af unge under 30 år er under halvt så stor blandt beskæftigede som blandt ikke-beskæftigede. Tabel 4.9 viser, at dette ikke er tilfældet for unge med handicap, idet unge nu udgør en ligeså stor andel af de beskæftigede som af de ikke-beskæftigede. 30-49-årige med handicap udgør en større andel af de beskæftigede end af de ikke-beskæftigede, og personer over 50 år er igen underrepræsenteret blandt beskæftigede.

TABEL 4.9

Personer med handicap fordelt efter alder. Opdelt på arbejdsmarkedsstatus. Procent.

	Beskæftiget	Ej beskæftiget	I alt
16-29 år	11,2	12,1	11,6
30-39 år	20,8	14,4	18,0
40-49 år	30,0	22,2	26,6
50-64 år	38,0	51,3	43,8
I alt	100,0	100,0	100,0
Gennemsnit	44,5	47,9	46,0
Opvægtet til befolkningen	485.892	372.457	858.350
Uvægtet beregningsgrundlag	1.660	809	2.469

Anm.: Test for forskel mellem handicappede med og uden beskæftigelse: $p = 0,000$.

Blandt handicappede er personer uden en kompetencegivende uddannelse klart overrepræsenteret i gruppen af ikke-beskæftigede. Mens handicappede uden en kompetencegivende uddannelse blot udgør 32,2 pct. af handicappede i beskæftigelse, har hele 56,6 pct. af de ikke-beskæftigede ingen uddannelse, jf. tabel 4.10. Omvendt har 39,8 pct. af de beskæftigede en erhvervsfaglig uddannelse, mens det blot er 29,7 pct. af de ikke-beskæftigede, ligesom 28,0 pct. af de beskæftigede har en videregående uddannelse, mod blot 13,7 pct. blandt ikke-beskæftigede.

Af tabel 4.11 ser vi igen, at personer med udenlandsk statsborgerskab udgør en relativt stor andel af handicappede, der ikke er beskæftiget. Blot 1,6 pct. af handicappede i beskæftigelse har et udenlandsk statsborgerskab, hvorimod personer med udenlandsk statsborgerskab udgør hele 3,1 pct. af handicappede, der ikke er i beskæftigelse.

TABEL 4.10

Personer med handicap fordelt efter højeste fuldførte uddannelse. Opdelt på arbejdsmarkedsstatus. Procent.

	Beskæftiget	Ej beskæftiget	I alt
Ingen uddannelse	32,2	56,6	42,8
Erhvervsfaglig uddannelse	39,8	29,7	35,4
Videregående uddannelse	28,0	13,7	21,8
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet til befolkningen	485.892	372.457	858.350
Uvægtet beregningsgrundlag	1.660	809	2.469

Anm.: Test for forskel mellem handicappede med og uden beskæftigelse: $p = 0,000$.

TABEL 4.11

Personer med handicap fordelt efter statsborgerskab. Opdelt på arbejdsmarkedsstatus. Procent.

	Beskæftiget	Ej beskæftiget	I alt
Dansk statsborgerskab	98,4	97,0	97,8
Ikke dansk statsborgerskab	1,6	3,1	2,3
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet til befolkningen	485.892	372.457	858.350
Uvægtet beregningsgrundlag	1.660	809	2.469

Anm.: Test for forskel mellem handicappede med og uden beskæftigelse: $p = 0,042$.

ESTIMATIONER AF BESKÆFTIGELSESSANDSYNLIGHEDEN FOR PERSONER MED HANDICAP

Vi har estimeret tre modeller for handicappedes beskæftigelseschancer. I den første undersøges beskæftigelseseffekten for hver af de syv funktionsnedsættelser, når der kontrolleres for forskelle i fordelingerne af de demografiske komponenter mellem handicappede med og uden beskæftigelse samt den regionale ledighedsprocent. I den anden model estimeres, hvorledes en marginal ændring i scoren for hver af de syv funktionsnedsættelser påvirker beskæftigelseschancen, mens sidste model bruges til at analysere beskæftigelseseffekten fra omfanget af de samlede funktionsnedsættelser.

Bilagstabel 4.2 viser, at handicappede, hvis dominerende funktionsnedsættelse er relateret til problemer med arme, hænder eller intellekt, har samme sandsynlighed for at være i beskæftigelse. Personer der primært har problemer med hørelsen, har større sandsynlighed for at være i

beskæftigelse, mens personer der har problemer med benene, eller som har adfærdsrelaterede funktionsnedsættelser, har mindre sandsynlighed for at være i beskæftigelse. Ligesom vi så det for hele befolkningen set under ét, har kvinder, ufaglærte og personer over 50 år mindre sandsynlighed for at være i beskæftigelse, mens udenlandsk statsborgerskab og den regionale ledighedsprocent ikke længere har nogen betydning. I modsætning til estimationen for hele befolkningen, påvirker en ung alder heller ikke beskæftigelsessandsynligheden negativt blandt handicappede.

Resultaterne af model to fremgår af bilagstabel 4.3. Her ser vi, at en marginal stigning i scoren for de samlede funktionsnedsættelser har en signifikant negativ effekt på beskæftigelsessandsynligheden for alle typer af funktionsnedsættelser med undtagelse af nedsat hørelse. Det kan således konkluderes, at funktionsnedsættelser, der relaterer sig til hørelsen, i modsætning til øvrige funktionsnedsættelser, ikke har nogen effekt på beskæftigelsessandsynligheden – denne persongruppe er med andre ord lige så godt stillet på arbejdsmarkedet som personer uden en funktionsnedsættelse, når der kontrolleres for forskelle i de demografiske komponenter og den regionale ledighedsprocent.

Da seks ud af syv funktionsnedsættelser har en klar negativ effekt på beskæftigelsessandsynligheden, har vi desuden valgt at vurdere beskæftigelseseffekten af den samlede score for alle funktionsnedsættelser uden at tage højde for, hvilke funktionsnedsættelser der bidrager til den samlede score. Resultaterne, der er vist i bilagstabel 4.4, er, at såvel personer med små som store funktionsnedsættelser har en klart mindre sandsynlighed for at være i beskæftigelse, end handicappede uden nogen målte funktionsnedsættelser.

HANDICAPPETS SYNLIGHED

Ved rekruttering af nye medarbejdere vurderes jobansøgere ud fra såvel faglige kvalifikationer som personlige egenskaber, og arbejdsgivers første indtryk af ansøger er derfor af stor betydning for, hvem der får jobbet. Selvom personer med handicap ikke nødvendigvis har en funktionsnedsættelse, som direkte påvirker deres kvalifikationer, kan der være arbejdsgivere, som ikke føler sig trygge ved at ansætte personer, der enten fysisk eller psykisk afviger fra det normale. Dette kan eksempelvis skyldes, at arbejdsgiveren ikke ved, hvordan han skal forholde sig til handicappet,

eller at han er usikker på, om handicappet nu alligevel ikke kommer til at resultere i lavere produktivitet for såvel personen med handicappet, som de øvrige medarbejdere på arbejdspladsen.

For at få et indtryk af, om handicap påvirker beskæftigelseschancerne uafhængigt af såvel faglige som personlige kvalifikationer, vil vi i dette afsnit undersøge, om synligheden af et handicap påvirker beskæftigelseschancerne. Til det formål har vi spurgt alle personer, der er handicappede, har et længerevarende helbredsproblem eller er nedslidte, om en person, de ikke kender, af sig selv kan finde ud af, at de har et længerevarende helbredsproblem eller handicap, hvis de er sammen med vedkommende i fem minutter. Med dette mål for synlighed, betegnes høre- og synshandicap såvel som psykiske og adfærdsrelaterede handicap således også som synlige, såfremt de kan identificeres inden for fem minutter.

SYNLIGHEDEN AF HANDICAP FOR PERSONER MED FORSKELLIGE TYPER OG GRADER AF FUNKTIONSNEDSÆTTELSE
Blandt personer med funktionsnedsættelser har 19,0 pct. et synligt handicap. Der er dog forskel på, hvor stor en andel, der har synligt handicap inden for hver af de syv typer af funktionsnedsættelser. I tabel 4.12 ser vi således, at der blandt personer, hvis dominerende funktionsnedsættelse er relateret til benene, er 43,5 pct., der har et synligt handicap. For personer med adfærdsrelaterede funktionsnedsættelser er det derimod tilfældet for 11,7 pct., mens det blot er 10,3 pct. af personerne med problemer med intellekt, som har et synligt handicap.

Personer med synlige handicap er desuden kendetegnet ved at have større funktionsnedsættelser end personer med ikke-synligt handicap. Den samlede score for graden af funktionsnedsættelser er således i gennemsnit 16,0 for personer, der har et synligt handicap, hvilket er over dobbelt så meget som for handicappede, hvis handicap ikke er synligt, jf. tabel 4.13. Kun 5,3 pct. af handicappede uden målte funktionsnedsættelser har et synligt handicap, mens det er tilfældet for 12,6 pct. af handicappede med små funktionsnedsættelser og hele 31,3 pct. af handicappede med store funktionsnedsættelser.

TABEL 4.12

Personer med handicap fordelt efter dominerende funktionsnedsættelse. Opdelt på arbejdsmarkedsstatus. Procent.

	Ikke synligt	Synligt	I alt
Ben	56,5	43,5	100,0
Arme	83,3	16,7	100,0
Hænder	81,6	18,4	100,0
Syn	80,7	19,3	100,0
Hørelse	81,7	18,3	100,0
Adfærd	88,3	11,7	100,0
Intellekt	89,7	10,3	100,0
I alt	81,0	19,0	100,0
Opvægtet til befolkningen	449.271	105.102	554.373
Uvægtet beregningsgrundlag	1.187	249	1.436

Anm.: Test for forskel mellem handicappede med og uden beskæftigelse: $p = 0,000$.

TABEL 4.13

Personer med handicap fordelt efter graden af de samlede funktionsnedsættelser. Opdelt på arbejdsmarkedsstatus. Procent.

	Ikke synligt	Synligt	I alt
Ingen funktionsnedsættelse	94,7	5,3	100,0
Mindre funktionsnedsættelse	87,4	12,6	100,0
Større funktionsnedsættelse	68,7	31,3	100,0
I alt	85,7	14,3	100,0
Gennemsnit	7,8	16,0	9,0
Opvægtet til befolkningen	719.008	120.171	839.179
Uvægtet beregningsgrundlag	1.878	284	2.162

Anm.: Test for forskel mellem handicappede med og uden beskæftigelse: $p = 0,000$.

SYNLIGHEDENS BETYDNING FOR HANDICAPPEDES BESKÆFTIGELSESCHANCER

I stil med forrige afsnit har vi foretaget en logistisk regression for handicappedes beskæftigelseschancer, hvor der kontrolleres for forskelle i køn, alder, uddannelse, statsborgerskab, regional ledighed samt scoren for hver af de syv funktionsnedsættelser. Det nye i denne analyse er, at vi har

tilføjet en dummyvariabel for, om handicappet er synligt eller ej, jf. bilagstabel 4.5.¹³

Det viser sig, at synligheden af handicappet har en klart negativ indflydelse på sandsynligheden for at være i beskæftigelse, mens øvrige variable har samme betydning som i den tidligere analyse. Arbejdsgiverens viden om, at en person har et handicap, gør ham således mindre tilbøjelig til at ansætte personen, frem for en anden person, hvis handicap han ikke er vidende om, men som i øvrigt har samme køn, alder, uddannelse, statsborgerskab og endog samme type og grad af funktionsnedsættelse.

En begrænsning i enhver empirisk analyse er dog, at man ikke kan observere alle personlige karakteristika ud fra data og dermed heller ikke kontrollere for dem i analysen. Dette betyder selvsagt, at der kan være tale om uobserverede karakteristika som både er korrelerede med handicappets synlighed og sandsynligheden for at være i beskæftigelse, men som ikke indgår i analysen. Endelig kan det ikke udelukkes, at personer med synlige handicap søger færre job end personer med ikke-synlige handicap, og derfor ikke nær så ofte er i beskæftigelse som handicappede med ikke-synlige handicap. Man kan derfor ikke med fuld sikkerhed sige, at de dårligere beskæftigelseschancer blandt personer med synlige handicap skyldes fordomme blandt arbejdsgiverne, men blot konkludere, at denne analyse peger i retning af, at det er tilfældet.

OPSUMMERING

- Beskæftigelsesgraden for personer med handicap er betydeligt lavere end for hele befolkningen set under ét. Særlig lav beskæftigelse findes blandt personer med funktionsnedsættelser, der relaterer sig til benene og adfærd, mens personer med nedsat hørelse relativt ofte er i beskæftigelse. Ser man på graden af de samlede funktionsnedsættelser, har handicappede med målte funktionsnedsættelser ligeledes en lavere beskæftigelsesgrad end handicappede uden målte funktions-

13. Vi har desuden estimeret en model, der tager højde for krydseffekterne mellem hver af de syv dominerende funktionsnedsættelser og synligheden af handicappet. Ingen af krydseffekterne var imidlertid signifikante, og modellens øvrige resultater forblev uændrede. Synligheden af et handicap har således samme beskæftigelseeffekt for alle handicappede, uanset hvilken funktionsnedsættelse de har.

nedsættelser, mens handicappede med store funktionsnedsættelser har den laveste beskæftigelsesgrad.

- Estimationer af sandsynligheden for at være i beskæftigelse, hvor der kontrolleres for demografiske karakteristika samt den regionale ledighed, viser tilsvarende, at såvel handicap som graden af funktionsnedsættelser påvirker sandsynligheden for at være i arbejde negativt, medmindre den handicappedes største funktionsnedsættelse er nedsat hørelse. Vi finder desuden, at personer med adfærdsproblemer og benrelaterede funktionsnedsættelser har den mindste sandsynlighed for at være i beskæftigelse.
- Endelig viser det sig, at personer med synlige handicap har mindre sandsynlighed for at være i beskæftigelse end personer med handicap, der ikke er synlige, selv når der kontrolleres for typen og graden af deres funktionsnedsættelser samt deres demografiske sammensætning.

HANDICAPPEDE I BESKÆFTIGELSE

I forrige kapitel så vi, at personer med handicap deltager på arbejdsmarkedet i et væsentligt mindre omfang end personer uden handicap, selv når der kontrolleres for demografiske forskelle som køn, alder og uddannelse. Vi vil nu føre analysen af handicappedes arbejdsmarkedstilknytning et skridt videre og rette fokus mod den gruppe af handicappede, som deltager på arbejdsmarkedet.

Det, at en person med handicap arbejder, er ikke ensbetydende med, at han eller hun deltager på arbejdsmarkedet på lige fod med personer uden handicap. Handicap fører i mange tilfælde betydelige funktionsnedsættelser og begrænsninger i arbejdsevnen med sig. Tilsvarende giver handicap eller helbredsproblemer i nogle tilfælde anledning til mindre fysisk eller psykisk udholdenhed, hvilket nødvendiggør kortere arbejdstid og højere sygefravær. Disse forhold kan have betydning for, hvor lønsomme handicappede er for arbejdsgiverne, og dermed påvirke handicappedes indkomst, arbejdsvilkår og karrieremuligheder. Arbejdstiden og sygefraværet blandt handicappede har desuden makroøkonomiske implikationer, da disse størrelser indikerer, hvor meget handicappede kan bidrage med til det samlede arbejdsudbud.

I dette kapitel vil vi derfor undersøge, om handicap har betydning for, hvor personer ansættes, hvilke vilkår de arbejder under, hvordan de klarer sig på arbejdsmarkedet mht. bl.a. stilling, indkomst, arbejdstid og sygefravær, og om graden af funktionsnedsættelse spiller en

rolle i den forbindelse. Endelig har vi spurgt til, hvor tilfredse de beskæftigede er med deres arbejde, og hvilken grad af jobtryghed de oplever.

BESKÆFTIGEDE

Inden vi undersøger, hvordan beskæftigede med handicap klarer sig på arbejdsmarkedet, skal vi i dette afsnit se på, hvem de er, og hvor mange år de har været tilknyttet arbejdsmarkedet. Vi sammenligner således handicappede i beskæftigelse og ikke-handicappede i beskæftigelse for hver af de demografiske komponenter køn, alder og uddannelse samt den samlede erhvervs erfaring. Vi ser desuden på, hvorledes handicappede med forskellige grader af funktionsnedsættelse adskiller sig fra hinanden.

Karakteristisk for gruppen af personer med handicap er, at den har en klar overvægt af kvinder. Specielt er handicappede med store funktionsnedsættelser bemærkelsesværdigt ofte kvinder. Mens mænd udgør 54,9 pct. af beskæftigede uden handicap, er der kun 48,2 pct. mænd i gruppen af handicappede og af dem, der har de største funktionsnedsættelser, er der blot 35,7 pct., jf. tabel 5.1. Når betydeligt flere kvinder end mænd betegner sig som handicappede, kan det dog også skyldes, at kvinder i højere grad føler sig handicappede end mænd, selv om mænd og kvinder i virkeligheden har samme helbred. Tilsvarende kan det ikke afvises, at flere kvinder overrapporterer eller flere mænd underrapporterer omfanget af deres funktionsnedsættelser.

Handicap forekommer ligeledes hyppigere med alderen (se også kapitel 3). Gennemsnitsalderen for handicappede i arbejde er således 44,5 år mod 41,3 år for personer uden handicap, jf. tabel 5.2. Der er specielt få handicappede under 30 år og særligt mange over 50 år. Af alle handicappede, der har et job, er kun 11,2 pct. under 30 år, mens det er tilfældet for 18,2 pct. af de ikke-handicappede. Tilsvarende udgør personer over 50 år 38,0 pct. af alle handicappede, men blot 28,2 pct. af personer uden handicap. Tendensen er endnu mere iøjnefaldende, når man ser på handicappede med store funktionsnedsættelser. Her er blot 6,8 pct. under 30 år og hele 46,4 pct. over 50 år.

TABEL 5.1

Personer med og uden handicap fordelt på køn. Personer med handicap opdelt efter graden af funktionsnedsættelse (fn). Procent.

	Ikke handicappede		Handicappede			Alle
	I alt	Ingen fn	Mindre fn	Større fn		
Mand	54,9	48,2	49,3	50,2	35,7	53,6
Kvinde	45,2	51,8	50,7	49,8	64,3	46,4
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Opvægtet til befolkningen	2.020.570	485.892	201.917	217.090	62.318	2.506.463
Uvægtet beregningsgrundlag	5.319	1.660	560	676	236	6.979

Anm.: Test for forskel mellem handicappede og ikke-handicappede: $p = 0,000$. Test for forskel mellem grader af funktionsnedsættelse: $p = 0,005$.

TABEL 5.2

Personer med og uden handicap fordelt på alder. Personer med handicap opdelt efter graden af funktionsnedsættelse (fn). Procent.

	Ikke handicappede		Handicappede			Alle
	I alt	Ingen fn	Mindre fn	Større fn		
16-29 år	18,2	11,2	12,1	10,5	6,8	16,9
30-39 år	27,1	20,8	21,3	18,6	21,7	25,9
40-49 år	26,4	30,0	29,3	32,9	25,2	27,1
50-64 år	28,2	38,0	37,3	38,0	46,4	30,1
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Gennemsnit	41,3	44,5	44,1	44,9	46,2	41,9
Opvægtet til befolkningen	2.020.570	485.892	201.917	217.090	62.318	2.506.463
Uvægtet beregningsgrundlag	5.319	1.660	560	676	236	6.979

Anm.: Test for forskel mellem handicappede og ikke-handicappede: $p = 0,000$. Test for forskel mellem grader af funktionsnedsættelse: $p = 0,204$.

Hvad angår uddannelsesniveaet er der derimod ingen væsentlig forskel på, om personer med arbejde har et handicap eller ej. Godt 30 pct. har ingen uddannelse, knap 40 pct. er faglærte, mens ca. 30 pct. har en videregående uddannelse, jf. tabel 5.3. Der er heller ikke væsentlig forskel på uddannelsesniveaet for handicappede uden funktionsnedsættelse, handicappede med mindre funktionsnedsættelse og handicappede med større funktionsnedsættelse.

TABEL 5.3

Personer med og uden handicap fordelt på uddannelse. Personer med handicap opdelt efter graden af funktionsnedsættelse (fn). Procent.

	Ikke handicappede	Handicappede				Alle
		I alt	Ingen fn	Mindre fn	Større fn	
Ingen komp. Udd.	31,3	32,2	28,2	32,7	36,8	31,5
Erhvervs- uddannelse	38,4	39,8	40,4	40,4	38,2	38,7
Videregående uddannelse	30,3	28,0	31,4	26,9	25,0	29,8
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Opvægtet til befolkningen	2.020.570	485.892	201.917	217.090	62.318	2.506.463
Uvægtet beregnings- grundlag	5.319	1.660	560	676	236	6.979

Anm.: Test for forskel mellem handicappede og ikke-handicappede: $p = 0,278$. Test for forskel mellem grader af funktionsnedsættelse: $p = 0,193$.

Som en konsekvens af den højere alder blandt handicappede, har denne gruppe også en relativt lang arbejdsmarkedserfaring. I gennemsnit har handicappede, som er i arbejde, deltaget på arbejdsmarkedet i 16,8 år, hvilket er knap to år mere end personer uden handicap, jf. tabel 5.4. Der er derimod ingen nævneværdig forskel på arbejdsmarkedserfaringen for handicappede med forskellige grader af funktionsnedsættelse.

TABEL 5.4

Personer med og uden handicap fordelt efter arbejdsmarkedserfaring. Personer med handicap opdelt efter graden af funktionsnedsættelse (fn). Procent.

	Ikke handicappede		Handicappede			Alle
	I alt	Ingen fn	Mindre fn	Større fn	I alt	
0-2 år	12,3	9,3	8,5	8,4	12,4	11,7
2-5 år	10,2	7,3	4,9	7,6	10,7	9,6
5-10 år	16,4	15,1	15,3	14,9	14,1	16,1
10-15 år	14,0	13,3	14,0	12,1	12,7	13,8
Over 15 år	47,2	55,0	57,4	56,9	50,1	48,7
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Gennemsnit	15,0	16,8	17,3	17,2	16,1	15,3
Opvægtet til befolkningen	2.020.570	485.892	201.917	217.090	62.318	2.506.463
Uvægtet beregningsgrundlag	5.319	1.660	560	676	236	6.979

Anm.: Test for forskel mellem handicappede og ikke-handicappede: $p = 0,000$. Test for forskel mellem grader af funktionsnedsættelse: $p = 0,281$.

ARBEJDET OG ARBEJDSVILKÅRENE

I dette afsnit vil vi se på, hvordan handicap og funktionsnedsættelser påvirker arbejdslivet. Det centrale spørgsmål er, om personer med handicap generelt klarer sig lige så godt på arbejdsmarkedet som personer uden handicap. Vi vil således undersøge, hvor personer med handicap arbejder, hvilke stillinger de besætter, i hvor høj grad de magter at arbejde i samme omfang som personer uden handicap, hvor meget de tjener, og om de har lige så gode muligheder for flekstid og efteruddannelse.

STILLING OG ARBEJDSPLADS

Personer med handicap ansættes ikke nær så ofte i ledende stillinger eller i jobfunktioner, der kræver højeste kvalifikationsniveau, som personer uden handicap. Blandt personer med handicap har blot 1,2 pct. en ledende jobfunktion, mens det er tilfældet for 2,6 pct. af personer uden handicap, jf. tabel 5.5. Tilsvarende varetager 11,7 pct. af alle med handicap jobfunktioner på højeste kvalifikationsniveau, hvilket er 1,6 pct. point mindre end blandt personer uden handicap. Tendensen er mere

tydelig, hvis vi tager graden af funktionsnedsættelse i betragtning. Ser man på personer med de største funktionsnedsættelser er blot 0,7 pct. ansat i ledende stillinger og 8,3 pct. i jobfunktioner på højeste niveau.

TABEL 5.5

Personer med og uden handicap fordelt efter stilling. Personer med handicap opdelt efter graden af funktionsnedsættelse (fn). Procent.

	Ikke handicappede		Handicappede			Alle
	I alt	Ingen fn	Mindre fn	Større fn		
Selvstændige mv.	4,9	4,9	2,7	5,2	7,2	4,9
Topledere	2,6	1,2	1,5	0,9	0,7	2,3
Lønmodt. på højeste niveau	13,3	11,7	13,5	12,7	8,3	13,0
Lønmodt. på mellemniveau	17,1	16,5	18,9	15,4	16,5	17,0
Lønmodt. på laveste niveau	33,6	35,0	34,6	35,9	29,4	33,9
Andre lønmodtagere	28,4	30,8	28,8	29,9	37,9	28,9
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Opvægtet til befolkningen	2.020.570	485.892	201.917	217.090	62.318	2.506.463
Uvægtet beregningsgrundlag	5.319	1.660	560	676	236	6.979

Anm.: Test for forskel mellem handicappede og ikke-handicappede: $p = 0,009$. Test for forskel mellem grader af funktionsnedsættelse: $p = 0,055$.

Personer med handicap er heller ikke nær så hyppigt ansat i den private sektor som personer uden handicap. Hele 36,7 pct. af alle med handicap har således en offentlig arbejdsgiver, hvilket kun er tilfældet for 31,9 pct. blandt personer uden handicap, jf. tabel 5.6. Der er derimod ingen signifikant forskel på branche, når personer med handicap opdeles efter graden af funktionsnedsættelse.

TABEL 5.6

Personer med og uden handicap fordelt på branche. Personer med handicap opdelt efter graden af funktionsnedsættelse (fn). Procent.

	Ikke handicappede		Handicappede			Alle
	I alt	Ingen fn	Mindre fn	Større fn	I alt	
Landbrug mv.	3,5	2,9	2,1	4,0	3,0	3,4
Industri	22,1	20,7	20,3	20,0	18,5	21,8
Handel	14,9	12,2	13,1	11,1	11,2	14,4
Privat service mv.	22,5	21,0	21,6	19,6	21,7	22,2
Offentlig sektor	31,9	36,7	37,4	38,1	39,4	32,9
Andet	5,0	6,5	5,6	7,2	6,3	5,3
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Opvægtet til befolkningen	1.965.064	466.237	196.900	207.637	58.106	2.431.301
Uvægtet beregningsgrundlag	5.205	1.609	547	659	223	6.814

Anm.: Test for forskel mellem handicappede og ikke-handicappede: $p = 0,001$. Test for forskel mellem grader af funktionsnedsættelse: $p = 0,866$.

I tabel 5.7 ser vi desuden, at handicappede i højere grad arbejder på små arbejdspladser end personer uden handicap og i mindre grad på de helt store arbejdspladser. Blandt handicappede er det således 45,6 pct., der arbejder på en arbejdsplads med mindre end 20 medarbejdere, mens det er 41,0 pct. blandt ikke-handicappede. Omvendt arbejder blot 11,9 pct. af alle med handicap i virksomheder med over 200 medarbejdere, mens det er tilfældet for hele 16,6 pct. af gruppen uden handicap. Hvor stor en funktionsnedsættelse, der er tale om, har igen ingen betydning.

TABEL 5.7

Personer med og uden handicap fordelt efter virksomhedsstørrelse.
Personer med handicap opdelt efter graden af funktionsnedsættelse (fn). Procent.

Antal med- arbejdere på virksomheden.	Ikke handicappede	Handicappede				Alle
		I alt	Ingen fn	Mindre fn	Større fn	
1-10	27,7	31,3	30,4	30,3	34,8	28,4
11-19	13,3	14,4	13,4	14,7	12,9	13,5
20-49	20,2	19,7	19,1	20,5	22,4	20,1
50-99	13,2	13,2	12,4	13,8	12,9	13,2
100-199	9,0	9,6	11,0	8,8	7,5	9,1
200-499	7,9	5,2	5,9	4,2	5,5	7,4
500+	8,7	6,7	7,9	7,7	4,1	8,3
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Opvægtet til befolkningen	1.979.372	477.720	199.654	213.465	60.553	2.457.092
Uvægtet beregnings- grundlag	5.222	1.635	554	666	231	6.857

Anm.: Test for forskel mellem handicappede og ikke-handicappede: $p = 0,002$. Test for forskel mellem grader af funktionsnedsættelse: $p = 0,753$.

ARBEJDSTID OG SYGEFRAVÆR

Ikke alle arbejder fuld tid. For de flestes vedkommende er der tale om et valg, men for personer med handicap kan det også skyldes, at handicapet begrænser deres resurser så meget, at de er nødt til at tage et deltid-arbejde.

Tabel 5.8 viser, at personer med handicap i gennemsnit arbejder 35,3 timer om ugen, hvilket er 2,4 timer mindre end personer uden handicap. Spredningen i arbejdstiden er også størst blandt personer med handicap, hvilket betyder, at hele 25,7 pct. arbejder mindre end 30 timer om ugen, mens det kun gælder for 13,0 pct. af gruppen uden handicap. En ugentlig arbejdstid over 37 timer er tilsvarende væsentlig mindre hyppig blandt personer med handicap end for personer uden handicap. Andelen af personer med handicap, der arbejder mere end 37 timer om ugen, er således 21,4 pct., mens den er 29,4 pct. for personer uden handicap.

Der er tilmed stor forskel på den ugentlige arbejdstid blandt personer med handicap, når vi opdeler efter graden af funktionsnedsættelse. Tilhører man gruppen med de største funktionsnedsættelser, arbejder

man i gennemsnit 32,0 timer om ugen eller 4,1 timer mindre end personer med handicap, som ikke har en målt funktionsnedsættelse. Andelen med store funktionsnedsættelser, der arbejder under 30 timer om ugen, er således 38,2 pct. mod kun 20,5 pct. blandt handicappede uden en målt funktionsnedsættelse. Tilsvarende er andelen med store funktionsnedsættelser, der arbejder mere end 37 timer, blot 14,2 pct. mod 22,5 pct. blandt handicappede uden en målt funktionsnedsættelse.

TABEL 5.8

Personer med og uden handicap fordelt på ugentlig arbejdstid. Personer med handicap opdelt efter graden af funktionsnedsættelse (fn). Procent.

	Ikke handicappede	Handicappede				Alle
		I alt	Ingen fn	Mindre fn	Større fn	
1-5 timer	0,6	0,4	0,3	0,3	1,5	0,5
6-10 timer	1,0	1,5	1,0	1,9	2,1	1,1
11-15 timer	0,9	2,8	1,9	3,0	5,8	1,3
16-20 timer	1,8	6,2	4,5	6,6	9,4	2,6
21-25 timer	2,0	5,0	3,5	6,2	8,1	2,6
26-30 timer	6,7	9,8	9,3	9,7	11,3	7,3
31-36 timer	8,8	8,5	9,1	8,7	8,5	8,7
37 timer	48,9	44,3	48,0	43,0	39,2	48,0
Over 37 timer	29,4	21,4	22,5	20,6	14,2	27,8
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Gennemsnit	37,7	35,3	36,1	35,0	32,0	37,2
Opvægtet til befolkningen	1.998.339	479.757	198.595	215.528	60.664	2.478.096
Uvægtet beregningsgrundlag	5.266	1.644	552	673	232	6.910

Anm.: Test for forskel mellem handicappede og ikke-handicappede: $p = 0,000$. Test for forskel mellem grader af funktionsnedsættelse: $p = 0,011$.

Sygefraværet er en anden indikator for arbejdskraftressourcen blandt personer med handicap. Vi har derfor spurgt såvel personer med handicap som personer uden handicap, hvor mange arbejdsdage de har været fraværende pga. sygdom inden for det seneste år. Da fraværet også inkluderer indlæggelse, behandling og genoptræning i forbindelse med ulykker og arbejdsskader, vil fraværet for personer, der inden for det seneste år har pådraget sig en funktionsnedsættelse dog typisk overvurdere funktionsnedsættelsens langsigtede effekt på sygefraværet. Det betyder således

også, at den samlede opgørelse af især det lange sygefravær vil overvurdere langsigteffekterne af en funktionsnedsættelse.

Af tabel 5.9 ser vi, at sygefraværet i gennemsnit er over tre gange så stort for handicappede som for ikke-handicappede. Personer med handicap har således et fravær på 16,0 arbejdsdage om året, mens personer uden handicap er fraværende 5,2 arbejdsdage. Det er særligt sygefravær af over en måneds varighed, som er mere udbredt blandt handicappede. Fravær af dette omfang er fire gange så hyppigt for personer med handicap som for personer uden handicap. Omvendt udgør personer uden sygefravær blot 27,0 pct. af handicapgruppen, hvilket er 13,8 procentpoint mindre end blandt personer uden handicap.

TABEL 5.9

Personer med og uden handicap fordelt efter arbejdsdage med sygefravær. Personer med handicap opdelt efter graden af funktionsnedsættelse (fn). Procent.

	Ikke handicappede	Handicappede				Alle
		I alt	Ingen fn	Mindre fn	Større fn	
Intet sygefravær	40,8	27,0	30,8	24,3	21,9	38,4
0-1 uge	41,8	34,0	36,1	33,0	29,6	40,5
1-2 uger	9,3	13,0	12,7	13,6	12,3	9,9
2-4 uger	3,6	8,5	9,5	8,1	8,3	4,5
4-8 uger	2,0	7,7	4,9	10,0	8,7	3,0
8-13 uger	1,2	3,6	1,8	3,8	8,6	1,6
13-26 uger	0,8	3,8	3,0	4,2	4,2	1,3
Over 26 uger	0,5	2,6	1,2	3,0	6,4	0,9
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Gns. antal arbejdsdage	5,2	16,0	11,1	17,9	26,6	7,1
Opvægtet til befolkningen	1.981.885	461.462	195.834	207.068	57.372	2.443.347
Uvægtet beregningsgrundlag	1.286	1.448	542	646	218	2.734

Anm.: Personer der ikke har været ansat hele året forud for interviewtidspunktet, er ikke medregnet i opgørelsen af sygefraværet. Test for forskel mellem handicappede og ikke-handicappede: $p = 0,000$. Test for forskel mellem grader af funktionsnedsættelse: $p = 0,000$.

Ser vi nærmere på gruppen af handicappede, er der stor variation i sygefraværet alt efter funktionsnedsættelsens størrelse. Selv det at have en

lille funktionsnedsættelse frem for ingen funktionsnedsættelse har stor betydning for sygefraværet. Det gennemsnitlige fravær stiger således fra 11,1 arbejdsdage blandt handicappede uden funktionsnedsættelse til 17,9 arbejdsdage blandt handicappede med en lille funktionsnedsættelse, og sandsynligheden for ikke at have noget fravær falder fra 30,8 pct. blandt handicappede uden funktionsnedsættelser til 24,3 pct. blandt handicappede med en lille funktionsnedsættelse. Tilsvarende er andelen af personer med et sygefravær over fire uger næsten dobbelt så stort for handicappede med en lille funktionsnedsættelse som for handicappede uden funktionsnedsættelser. Blandt handicappede med store funktionsnedsættelser er det gennemsnitlige sygefravær helt oppe på 26,6 arbejdsdage, hvilket primært skyldes en særlig stor andel personer med et sygefravær på over et halvt år.

For at få svar på, om det højere sygefravær blandt handicappede ikke blot skyldes, at gruppen af handicappede har en anden personsammensætning end gruppen af ikke-handicappede, har vi foretaget en ordnet logistisk regression med sygefraværet som afhængig variabel, jf. bilagstabel 5.1. Resultatet viser, at sygefraværet fortsat er signifikant højere for handicappede, når der kontrolleres for køn, alder og branche og desuden højere, jo større funktionsnedsættelser der er tale om. Af regressionen ser vi også, at kvinder har et højere sygefravær end mænd, ligesom ansatte i industrien og det offentlige har et relativt højt sygefravær. Personer over 50 år har derimod et lavere sygefravær, mens det ikke betyder noget, om man er dansk eller udenlandsk statsborger.

Forskellen på sygefraværet mellem personer med og uden handicap kan sandsynligvis bidrage til at forklare, hvorfor sygefraværet er vokset markant i de senere år. Antallet af personer med et længerevarende helbredsproblem eller handicap, som er beskæftiget, er skønsmæssigt vokset med 50.000 personer fra 2002 til 2006 (Müller m.fl. 2006; Høgelund & Larsen, 2007). Der er med andre ord tale om, at en gruppe mennesker med forholdsvis højt sygefravær er kommet ind på arbejdsmarkedet.

INDKOMST, FLEKSTID OG EFTERUDDANNELSE

Det højere sygefravær, den lavere arbejdstid og sandsynligvis også en lavere produktivitet blandt personer med handicap, må forventes at påvirke disse personers indkomst negativt, selv når der tages højde for, at arbejdsgiveren i mange tilfælde kompenseres gennem offentlige støtte-

ordninger som fleksjobordningen. Tilsvarende kan den svagere tilknytning til arbejdspladsen have betydning for handicappedes adgang til fleksibel arbejdstid og efteruddannelse.

Tabel 5.10 viser således, at personer med handicap har en mindre indkomst end personer uden handicap, og at graden af funktionsnedsættelse har en væsentlig betydning for indkomsten, specielt hvis der er tale om store funktionsnedsættelser. Gennemsnitsindkomsten er således 303.538 kr. for personer uden handicap, mens personer med handicap tjener 280.593 kr., og handicappede med store funktionsnedsættelser tjener 253.700 kr. Spredningen i indkomsten er ligeledes mindre blandt handicappede og desuden mindre jo større funktionsnedsættelser, der er tale om. Mens andelen med små indkomster på under 135.000 kr. stort set er den samme blandt personer med og uden handicap, har 55,2 pct. af personerne uden handicap en indkomst på over 270.000 kr. Der er derimod kun 46,8 pct. af personerne med handicap, der har samme indkomst, og blandt personer med store funktionsnedsættelser har blot 35,6 pct. en indkomst i samme niveau.

TABEL 5.10

Personer med og uden handicap fordelt på indkomst. Personer med handicap opdelt efter graden af funktionsnedsættelse (fn). Procent.

Kroner	Ikke handicappede		Handicappede			Alle
	I alt	Ingen fn	Mindre fn	Større fn		
-134.999-135.000-	10,6	8,6	7,3	8,3	10,4	10,2
269.999-270.000-	34,2	44,6	41,9	43,4	54,0	36,2
I alt	55,2	46,8	50,7	48,3	35,6	53,6
Gennemsnit	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Opvægtet til befolkningen	303.538	280.593	293.661	279.796	253.700	298.980
Uvægtet beregningsgrundlag	2.020.570	485.892	201.917	217.090	62.318	2.506.463
	5.319	1.660	560	676	236	6.979

Anm.: Test for forskel mellem handicappede og ikke-handicappede: $p = 0,000$. Test for forskel mellem grader af funktionsnedsættelse: $p = 0,044$.

Hvad angår muligheden for fleksibel arbejdstid, er personer med handicap ligeledes stillet lidt dårligere end personer uden handicap. Igen er det

særligt personer med store funktionsnedsættelser, som er dårligt stillet. Blandt alle personer med handicap er der således 47,4 pct., som slet ikke har mulighed for fleksibel arbejdstid, hvilket er godt 3 procentpoint flere end blandt personer uden handicap, mens der er tale om 51,0 pct. af personerne med store funktionsnedsættelser, jf. tabel 5.11.

TABEL 5.11

Personer med og uden handicap fordelt efter svarfordeling på spørgsmålet om fleksibel arbejdstid: "Kan du uden nærmere aftale fra dag til dag variere placeringen af din arbejdstid, fx. møde senere eller gå tidligere"? Opdelt efter graden af funktionsnedsættelse (fn). Procent.

	Ikke handicap- pede	Handicappede				Alle
		I alt	Ingen fn	Mindre fn	Større fn	
Optil 15 min. om dagen	2,4	2,5	1,3	3,8	2,4	2,4
Optil 30 min. om dagen	3,4	2,2	2,4	1,8	4,0	3,1
Optil 60 min. om dagen	7,1	6,8	9,3	5,8	4,0	7,0
Mere end 60 min. om dagen	43,0	41,1	40,0	41,7	38,5	42,6
Ikke mulighed for flekstid	44,2	47,4	47,1	46,9	51,0	44,8
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Opvægtet til befolkningen	2.002.398	482.314	200.151	215.885	61.825	2.484.711
Uvægtet bereg- ningsgrundlag	5.274	1.646	553	672	234	6.920

Anm.: Test for forskel mellem handicappede og ikke-handicappede: $p = 0,080$. Test for forskel mellem grader af funktionsnedsættelse: $p = 0,029$.

Vi har også spurgt en del af de beskæftigede om, hvor meget efteruddannelse de har deltaget i inden for det seneste år. Der er ikke signifikant forskel mellem personer med handicap og personer uden handicap på, hvor ofte de deltager i efteruddannelse, jf. tabel 5.12. Tilsvarende er der ingen signifikante forskelle mellem handicappede med forskellige grader af funktionsnedsættelse.

TABEL 5.12

Personer med og uden handicap fordelt efter deltagelse i efteruddannelse inden for det seneste år. Personer med handicap opdelt efter graden af funktionsnedsættelse (fn). Procent.

	Ikke handicap- pede	Handicappede				Alle
		I alt	Ingen fn	Mindre fn	Større fn	
Under 1 arbejdsdag	3,6	4,5	4,8	4,9	3,7	3,8
1-5 arbejdsdage	27,7	26,8	28,0	26,8	25,0	27,6
6-10 arbejdsdage	13,6	10,0	12,0	8,1	9,9	13,0
11-20 arbejdsdage	6,9	6,2	6,0	6,1	6,6	6,7
Over 20 arbejds- dage	4,5	5,0	5,4	4,2	5,8	4,6
Har ikke deltaget i e.udd.	43,7	47,5	43,9	50,0	49,0	44,4
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Opvægtet til befolkningen	1.671.064	383.639	156.198	177.309	48.119	2.054.703
Uvægtet bereg- ningsgrundlag	1.109	1.266	451	580	195	2.375

Anm.: Test for forskel mellem handicappede og ikke-handicappede: $p = 0,130$. Test for forskel mellem grader af funktionsnedsættelse: $p = 0,788$.

SELVVURDERINGER AF ARBEJDSLIVET

Personer med handicap har en svagere tilknytning til arbejdspladsen end personer uden handicap, de tjener mindre, og de har mindre adgang til fleksibel arbejdstid. Men hvordan oplever handicappede selv arbejdslivet? Er de tilfredse med deres nuværende job, er de glade for overhovedet at have et job, hvordan oplever de mulighederne og kravene på arbejdspladsen, og vurderer de arbejdslivet anderledes end personer uden handicap? Det er nogle af de spørgsmål, som dette afsnit kommer til at handle om.

Beder man ansatte på danske arbejdspladser vurdere deres job, finder man en bemærkelsesværdig høj jobtilfredshed, jf. tabel 5.13. Dette gælder såvel for personer med handicap som personer uden handicap. På en tilfredshedsskala fra 1 til 10 point, hvor 10 er den maksimale score, vurderer personer med handicap i gennemsnit deres jobtilfredshed til 8,1, og de er således næsten lige så tilfredse som personer uden handicap, der

i gennemsnit har en score på 8,2. Ser vi på handicappede med forskellige grader af funktionsnedsættelse, er der slet ingen forskel i den gennemsnitlige jobtilfredshed. Blandt personer med store funktionsnedsættelser er der dog betydeligt flere, der enten er meget utilfredse eller meget tilfredse med deres arbejde. Således melder hele 31,0 pct. af denne gruppe om fuld tilfredshed med jobbet, mens det blot er godt 20 pct. blandt handicappede med små eller ingen funktionsnedsættelser.

TABEL 5.13

Personer med og uden handicap fordelt efter point for jobtilfredshed. Personer med handicap opdelt efter graden af funktionsnedsættelse (fn). Procent.

Job-tilfredshed	Ikke handicappede	Handicappede				Alle
		I alt	Ingen fn	Mindre fn	Større fn	
1-3	2,0	2,9	2,2	2,3	3,7	2,2
4-6	8,3	11,5	9,1	12,5	16,7	8,9
7-9	67,0	62,8	68,0	62,6	48,7	66,2
10	22,7	22,9	20,7	22,5	31,0	22,7
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Gennemsnit	8,2	8,1	8,1	8,0	8,1	8,2
Opvægtet til befolkningen	2.011.306	483.286	200.785	216.355	62.318	2.494.591
Uvægtet beregningsgrundlag	5.300	1.652	556	674	236	6.952

Anm.: Test for forskel mellem handicappede og ikke-handicappede: $p = 0,001$. Test for forskel mellem grader af funktionsnedsættelse: $p = 0,003$.

For langt de fleste beskæftigede er selve deltagelsen på arbejdsmarkedet ligeledes af stor betydning. Det viser deres vurdering af seks forskellige grunde til at arbejde. Nærmere bestemt har vi bedt alle beskæftigede om at vurdere betydningen af hhv. økonomiske incitament, samværet med arbejdskammerater, selvforsørgelse, ønsket om at bidrage til samfundet, at arbejde giver indhold i livet og social status. Alt efter om personen vurderer, at den enkelte grund til at arbejde ikke betyder noget, betyder noget, en del, eller meget, gives et, to, tre eller fire point.

I tabel 5.14 ser vi, at personer med og uden handicap er meget enige om, at de seks grunde til at arbejde alle har en forholdsvis stor betydning, om end personer med handicap dog vurderer arbejdskamme-

rater, bidrag til samfundet og indhold i livet marginalt højere end personer uden handicap. Den samlede score er således i gennemsnit 19,6 for personer uden handicap ud af en maksimal score på 24, mens den er lidt højere, nemlig 19,8, for personer med handicap. For såvel handicappede som ikke-handicappede er det karakteristisk, at økonomiske incitamenter og social status har den mindste betydning, mens selvforsørgelse og indhold i livet har størst betydning.

Af tabel 5.14 ser vi desuden, at graden af funktionsnedsættelse ikke har nogen betydning for, hvorledes de seks grunde til at arbejde vurderes. Der er dog en enkelt undtagelse, nemlig at handicappede med store funktionsnedsættelser ikke nær så tit som øvrige personer med handicap vurderer, at økonomiske incitamenter har betydning.

TABEL 5.14

Personer med og uden handicap fordelt efter indeks for årsager til at arbejde. Personer med handicap opdelt efter graden af funktionsnedsættelse (fn). Point.

	Ikke handicappede	Handicappede				Alle
		I alt	Ingen fn	Mindre fn	Større fn	
a) Indkomst	3,1	3,1	3,1	3,1	2,9	3,1
b) Arbejdskamrerater	3,4	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5
c) Selvforsørgende	3,6	3,6	3,6	3,6	3,5	3,6
d) Bidrag til samfund	3,3	3,3	3,3	3,3	3,4	3,3
e) Giver indhold i livet	3,6	3,7	3,7	3,7	3,7	3,6
f) Status	2,8	2,8	2,9	2,8	2,9	2,8
I alt	19,6	19,8	20,0	19,7	19,8	19,6
Opvægtet til befolkningen	2.019.186	482.593	201.182	216.822	61.873	2.501.779
Uvægtet beregningsgrundlag	1.317	1.512	558	673	234	2.829

Anm.: Test for forskel mellem handicappede og ikke-handicappede: a) $p = 0,860$, b) $p = 0,040$, c) $p = 0,718$, d) $p = 0,029$, e) $p = 0,000$, f) $p = 0,994$, I alt $p = 0,043$. Test for forskel mellem grader af funktionsnedsættelse: a) $p = 0,073$, b) $p = 0,407$, c) $p = 0,634$, d) $p = 0,685$, e) $p = 0,717$, f) $p = 0,161$, I alt $p = 0,215$.

Når både personer med og uden handicap i så høj grad giver udtryk for jobtilfredshed og arbejdsglæde, kan det hænge sammen med, at begge

grupper føler sig godt integreret og respekteret på arbejdspladsen. Vi har derfor dannet et indeks, der måler graden af indflydelse og udviklingsmuligheder på arbejdspladsen. Helt konkret har vi spurgt til 10 forhold, der er kendetegnende for indflydelse og udviklingsmuligheder på arbejdspladsen,¹⁴ jf. anmærkningen i tabel 5.15, og bedt alle beskæftigede vurdere disse spørgsmål på en skala fra nul til fire, alt efter om disse ting i meget ringe grad, i ringe grad, delvist, i høj grad eller i meget høj grad kendetegner deres arbejde. Disse point summeres og danner det indeks, vi bruger til at vurdere de samlede muligheder for indflydelse og udvikling.

Det viser sig, at såvel handicappede som ikke-handicappede har en meget positiv vurdering af deres mulighed for indflydelse og udvikling på arbejdspladsen. Blandt personer med handicap er graden af funktionsnedsættelse tilmed uden væsentlig betydning for denne vurdering, om end lidt flere med store funktionsnedsættelser opfatter deres indflydelse og udviklingsmuligheder som meget små. Ud af en maksimal score på 40 point, scorer alle grupper således godt 26 point i gennemsnit.

Vi har tidligere set, at personer med handicap har en kortere arbejdstid og et betydeligt højere sygefravær. Spørgsmålet er, om personer med handicap – på trods af det mindre arbejdsomfang – opfatter arbejdet som mere krævende end personer uden handicap. For at få svar på dette spørgsmål har vi dannet et indeks, i stil med indekset for indflydelse og udviklingsmuligheder, der måler jobkrav på arbejdspladsen.

Tabel 5.16 viser, at personer med handicap har samme samlede vurdering af jobkravene som personer uden handicap – begge grupper opnår en score i indekset for jobkrav på ca. 9 ud af 24 mulige point. Der er dog lidt flere personer med handicap, der vurderer, at jobkravene er meget høje, men samtidig også lidt flere, der vurderer, at jobkravene er meget lave. Der er heller ingen signifikant forskel på vurderingen af jobkrav blandt handicappede med funktionsnedsættelser og handicappede uden funktionsnedsættelser. Det, at personer med handicap ikke føler, at jobkravene er højere end personer uden handicap, kan også være en del af forklaringen på, at handicappede stort set er lige så tilfredse med deres arbejde, som personer uden handicap.

14. Spørgsmålene stammer fra Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø's korte spørgeskema om psykisk arbejdsmiljø (den "gamle" version).

TABEL 5.15

Personer med og uden handicap fordelt efter indeks for indflydelse og udviklingsmuligheder. Personer med handicap opdelt efter graden af funktionsnedsættelse (fn). Procent.

	Ikke handicappede		Handicappede			Alle
	I alt	Ingen fn	Mindre fn	Større fn		
0-10	1,2	1,7	1,3	1,6	4,4	1,3
11-20	16,6	16,3	15,0	17,8	13,5	16,6
21-30	55,8	55,3	58,2	53,1	54,8	55,7
31-40	26,4	26,8	25,6	27,6	27,4	26,4
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Gennemsnit	26,4	26,5	26,9	26,3	26,4	26,4
Opvægtet til befolkningen	2.016.223	473.589	198.443	212.984	59.342	2.489.812
Uvægtet beregningsgrundlag	1.308	1.487	551	664	226	2.795

Anm.: Test for forskel mellem handicappede og ikke-handicappede: $p = 0,736$. Test for forskel mellem grader af funktionsnedsættelse: $p = 0,131$. Alle personer med handicap er blevet bedt om at vurdere ti spørgsmål om indflydelse og udviklingsmuligheder på en skala fra 0-4, efter i hvor høj grad, de kan svare bekræftende på spørgsmålene. De ti spørgsmål, der er stillet, er følgende: 1. Har du stor indflydelse på beslutninger om dit arbejde? 2. Kunne du tænke dig at være på din nuværende arbejdsplads resten af dit arbejdsliv? 3. Kræver dit arbejde, at du er initiativrig? 4. Har du indflydelse på mængden af dit arbejde? 5. Er dine arbejdsopgaver meningsfulde? 6. Har du mulighed for at lære noget nyt gennem dit arbejde? 7. Har du indflydelse på, hvad du laver på dit arbejde? 8. Føler du, at du yder en vigtig arbejdsindsats? 9. Kan du bestemme, hvornår du holder pauser? 10. Synes du, at din arbejdsplads har stor personlig betydning for dig?

Når det gælder jobtryghed, er handicappedes vurdering derimod langt mere negativ, end når det gælder jobtilfredshed, indflydelse og jobkrav, og såvel handicap som graden af funktionsnedsættelse har således stor betydning. Mens blot 10,0 pct. af personer uden handicap udtrykker bekymring for at blive ledig, er det tilfældet for 14,8 pct. af personer med handicap, jf. tabel 5.17. Blandt handicappede helt uden målte funktionsnedsættelser er bekymringen dog ikke større end for personer uden handicap. For gruppen af handicappede med små funktionsnedsættelser er det til gengæld 16,9 pct., der svarer, at de er bekymrede for at blive ledige, mens hele 23,9 pct. af gruppen med store funktionsnedsættelser er bekymrede.

TABEL 5.16

Personer med og uden handicap fordelt efter indeks for jobkrav. Personer med handicap opdelt efter graden af funktionsnedsættelse (fn). Procent.

	Ikke handicappede		Handicappede			Alle
	I alt	Ingen fn	Mindre fn	Større fn		
0-6	29,5	32,1	31,8	31,9	32,1	30,0
7-12	48,7	45,3	48,9	42,7	42,3	48,1
13-18	20,5	20,3	17,4	23,2	21,9	20,4
19-24	1,3	2,3	1,9	2,1	3,7	1,5
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Gennemsnit	9,1	9,0	8,8	9,2	9,1	9,1
Opvægtet til befolkningen	2.016.223	474.251	198.443	213.665	59.342	2.490.474
Uvægtet beregningsgrundlag	1.308	1.489	551	666	226	2.797

Anm.: Test for forskel mellem handicappede og ikke-handicappede: $p = 0,084$. Test for forskel mellem grader af funktionsnedsættelse: $p = 0,188$. Alle respondenter er blevet bedt om at vurdere seks typer af jobkrav, som gives point fra 0-4, efter hvor ofte de oplever de enkelte krav. De seks spørgsmål der er stillet om jobkrav er følgende: 1. Er det nødvendigt at arbejde meget hurtigt i dit job? 2. Bringt dit arbejde dig i følelsesmæssigt belastede situationer? 3. Er dit arbejde ujævnt fordelt, så det hober sig op? 4. Kræver dit arbejde, at du skjuler dine følelser? 5. Hvor ofte sker det, at du ikke når alle dine arbejdsopgaver? 6. Bliver du følelsesmæssigt berørt af dit arbejde?

TABEL 5.17

Personer med og uden handicap fordelt efter, om de er bekymrede for at blive ledige. Personer med handicap opdelt efter graden af funktionsnedsættelse (fn). Procent.

	Ikke handicappede		Handicappede			Alle
	I alt	Ingen fn	Mindre fn	Større fn		
Bekymret	10,0	14,8	10,8	16,9	23,9	10,8
Ikke bekymret	90,0	85,2	89,2	83,1	76,1	89,2
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Opvægtet til befolkningen	1.994.874	472.806	198.083	213.421	58.460	2.467.680
Uvægtet beregningsgrundlag	1.293	1.482	550	663	223	2.775

Anm.: Test for forskel mellem handicappede og ikke-handicappede: $p = 0,000$. Test for forskel mellem grader af funktionsnedsættelse: $p = 0,000$.

Som vist i tabel 5.18 er der knap dobbelt så mange personer, der ikke tror, at de vil kunne finde et nyt job, hvis de bliver ledige, som der er personer, der er bekymrede for at blive ledige. Dette kan hænge sammen med, at personer over 50 år formodentlig har betydeligt sværere ved at finde et job, hvis de bliver ledige.

Ser vi på betydningen af handicap og funktionsnedsættelse, er billedet det samme som i tabel 5.16. Personer med handicap er væsentlig oftere bekymret for ikke at kunne finde et job, hvis de skulle blive ledige. Der er således kun 17,7 pct. af gruppen uden handicap, som ikke har tiltro til, at de vil kunne finde et job, hvis de skulle blive ledige, mens det er tilfældet for 28,4 pct. i handicapgruppen. Igen er der ikke den store forskel mellem ikke-handicappede og handicappede uden målte funktionsnedsættelser. I disse grupper er hhv. 17,7 pct. og 19,3 pct. bekymrede. Blandt personer med funktionsnedsættelse er der væsentlig flere, som ikke har tiltro til, at de kan finde et nyt arbejde i tilfælde af ledighed, nemlig 33,5 pct. blandt personer med mindre funktionsnedsættelse og hele 41,2 pct. af dem med en stor funktionsnedsættelse.

TABEL 5.18

Personer med og uden handicap fordelt efter, om de er bekymrede for ikke at kunne finde et nyt job, hvis de bliver ledige. Handicappede opdelt efter graden af funktionsnedsættelse (fn). Procent.

	Ikke handicappede		Handicappede			Alle
	I alt	Ingen fn	Mindre fn	Større fn		
Bekymret	17,7	28,4	19,3	33,5	41,2	19,6
Ikke bekymret	82,3	71,7	80,8	66,5	58,9	80,4
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Opvægtet til befolkningen	1.966.530	463.576	194.309	208.860	57.395	2.430.106
Uvægtet beregningsgrundlag	1.275	1.457	539	653	220	2.732

Anm.: Test for forskel mellem handicappede og ikke-handicappede: $p = 0,000$. Test for forskel mellem grader af funktionsnedsættelse: $p = 0,000$.

Den udbredte bekymring for at blive ledig og for ikke at kunne finde et job igen betyder imidlertid ikke, at handicappede bliver væsentligt længere tid på samme arbejdsplads end personer uden handicap. Blandt handicappede er den gennemsnitlige anciennitet 9,5 år, hvilket ikke er signifi-

kant mere end ancienniteten blandt ikke-handicappede, der er 9,1 år, jf. tabel 5.19. Heller ikke den særligt store bekymring blandt personer med målte funktionsnedsættelser ser ud til at medføre en signifikant højere anciennitet på arbejdspladsen. En forklaring på de relativt få personer med store funktionsnedsættelser, der har været på deres nuværende arbejdsplads i over 10 år, kan dog hænge sammen med, at en stor del af denne gruppe er ansat i et fleksjob – en ordning, som først blev oprettet pr. 1.1.1998.

TABEL 5.19

Personer med og uden handicap fordelt på anciennitet på arbejdspladsen. Personer med handicap opdelt efter graden af funktionsnedsættelse (fn). Procent.

	Ikke handicappede		Handicappede			Alle
	I alt	Ingen fn	Mindre fn	Større fn		
0-1 år	18,5	19,5	21,8	17,2	18,8	18,7
1-5 år	28,6	26,9	24,6	26,5	35,7	28,3
5-10 år	20,0	19,6	19,0	20,3	18,1	19,9
Mere end 10 år	32,9	34,1	34,6	36,0	27,4	33,1
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Gennemsnit	9,1	9,5	9,6	10,2	8,1	9,2
Opvægtet til befolkningen	2.004.520	482.584	200.522	216.272	61.927	2.487.103
Uvægtet beregningsgrundlag	5.283	1.651	556	674	235	6.934

Anm.: Test for forskel mellem handicappede og ikke-handicappede: $p = 0,541$. Test for forskel mellem grader af funktionsnedsættelse: $p = 0,085$.

Muligheden for selv at søge væk fra den nuværende arbejdsplads benyttes heller ikke i mindre grad blandt handicappede end blandt ikke-handicappede. Vi har, jf. bilagstabel 5.2, foretaget en logistisk regression, hvor responsvariablen måler, om en person har søgt job inden for de seneste fire uger. Mens vi fra denne estimation kan konkludere, at personer over 50 år søger signifikant mindre end andre aldersgrupper, og personer med en videregående uddannelse søger relativt meget, finder vi ingen tegn på, at hverken handicap eller graden af funktionsnedsættelse har nogen indflydelse på søgeadfærden blandt beskæftigede.

OPSUMMERING

- Flere kvinder end mænd har et handicap, og langt flere kvinder har store funktionsnedsættelser. Blandt handicappede er der ligeledes mange ældre, mens kun få handicappede er under 25 år, hvilket også afspejler sig i en større arbejdsmarkedserfaring. Hvad angår uddannelsesniveaut blandt beskæftigede, har handicap og funktionsnedsættelser derimod ingen betydning.
- Handicappede i beskæftigelse er ikke nær så ofte ansat i ledende stillinger eller jobfunktioner, der kræver højeste kvalifikationsniveau, som beskæftigede uden handicap. Denne tendens forstærkes desuden med graden af funktionsnedsættelse. Handicappede er også hyppigere ansat i den offentlige sektor og på små arbejdspladser, mens de i mindre omfang arbejder på de helt store arbejdspladser.
- Personer med handicap arbejder kortere tid og har et højere sygefravær, hvilket i særlig grad gør sig gældende for personer med store funktionsnedsættelser. Handicappede tjener mindre, specielt hvis de har store funktionsnedsættelser. De har ikke helt samme adgang til flekstid som ikke-handicappede, men de deltager lige så meget i efteruddannelse.
- Glæden ved at arbejde er stor, uanset om man har et handicap eller ej. Der er således udbredt tilfredshed med den aktuelle arbejdsplads for såvel handicappede som ikke-handicappede. Der er ligeledes enighed om, at der er mange gode grunde til at deltage på arbejdsmarkedet samt at der er gode muligheder for indflydelse og udvikling på arbejdspladsen. Personer med og uden handicap har også samme vurdering af jobkrav som personer uden handicap. Når det gælder jobtrygheden er handicappede derimod mere pessimistiske – særligt, hvis der er tale om personer med store funktionsnedsættelser. Den mindre jobtryghed betyder dog ikke, at personer med handicap bliver længere på samme arbejdsplads eller i mindre grad søger nye jobmuligheder end personer uden handicap.

FLEKSJOB

INDLEDNING

Fleksjobordningen blev indført 1. januar 1998 med hensigten om at begrænse tilgangen til ordningen med førtidspension og skabe et rummeligt arbejdsmarked, hvor der også er plads til personer med betydelige begrænsninger i arbejdsevnen (Finansministeriet m.fl., 2005). Set i lyset af den nuværende situation på arbejdsmarkedet, kan en sådan fleksibilitet desuden være med til at imødekomme det stigende behov for arbejdskraft.

Idéen i fleksjobordningen er, at arbejdsgiveren kan modtage et tilskud, hvis han samtidig ansætter eller fastholder en person, som kommunen vurderer ikke vil kunne opnå eller fastholde et arbejde på ordinære vilkår som følge af en varig begrænsning i arbejdsevnen.¹⁵ For at kommunen kan give tilbud om et fleksjob, skal alle alternative muligheder, såsom aktiverings- og revalideringsforløb samt omplacering på arbejdspladsen, først være afprøvet. Ender forløbet med visitation til et fleksjob, skal personen ansættes på overenskomstmæssige vilkår, hvilket bla. omfatter fuld løn, uanset hvor kort en ugentlig arbejdstid der kræves for at imødekomme begrænsningen i arbejdsevnen. Alt efter arbejdsbegræns-

15. Lovbekendtgørelse 1074 af 07/09/2007 for ”Lov om en aktiv beskæftigelsesindsats”.

ningens omfang må tilskuddet til arbejdsgiveren højst udgøre halvdelen eller to tredjedele af mindstelønnen i de kollektive overenskomster inden for fagområdet, og der kan maksimalt udbetales et årligt tilskud på henholdsvis 197.500 kr. og 263.333 kr. (2006-niveau).

Fleksjobordningen er således attraktiv for såvel arbejdstager som arbejdsgiver. Arbejdstager opnår næsten samme løn og rettigheder, som hvis han var ansat på ordinære vilkår, mens arbejdsgiver får mulighed for at fastholde erfaren arbejdskraft og adgang til et udvidet rekrutteringsgrundlag.

Intentionen med ordningen er med andre ord, at den kun skal omfatte personer med betydelige begrænsninger i arbejdsevnen. Det er således ikke hensigten, at personer, som kan varetage ordinære job, herunder aftalebaserede skånejob, henvises til et fleksjob. Et centralt spørgsmål er derfor, om ordningen bruges efter hensigten. Dette spørgsmål undersøger vi ved at sammenligne handicappede ansat i fleksjob med handicappede i ordinær beskæftigelse samt handicappede, der hverken er i støttet eller ustøttet beskæftigelse. Vi sammenligner bl.a. de tre grupper mht. funktionsnedsættelse og forskellige personlige karakteristika. Hvis personer i fleksjob ligner handicappede uden beskæftigelse tyder det på, at ordningen bruges efter hensigten og dermed bidrager til at skabe en øget beskæftigelse for personer med handicap. Hvis personer i fleksjob derimod ligner personer med handicap i ordinære job, tyder det på, at personer i fleksjob i mindre eller større grad kunne være beskæftiget på ordinære vilkår.

Vi ser også på, hvilke vilkår personer i fleksjob oplever på deres arbejdsplads sammenlignet med handicappede i ordinær beskæftigelse, og vi spørger desuden til jobtilfredshed og tryghed i ansættelsen.

HVEM BRUGER FLEKSJOBORDNINGEN

I dette afsnit ser vi på, hvem der bruger fleksjobordningen, herunder hvor nedsat deres funktionsevne er. Til dette formål har vi stillet alle personer med et længerevarende helbredsproblem eller handicap og personer, som har helbredsproblemer pga. nedslidning fra erhvervsarbejde, en række spørgsmål, der måler, hvor store problemer den enkelte har inden for syv handicapdimensioner. Der er tale om problemer med

at bruge arme, ben og hænder, problemer med at se og høre, problemer med intellektet og adfærdsrelaterede problemer.

Alt efter hvor lidt en person er i stand til inden for hver handicapdimension, tildeles vedkommende et antal point, hvor nul indikerer, at funktionsevnen ikke er nedsat inden for den pågældende handicapdimension, mens 23/24 angiver den sværeste grad af funktionsnedsættelse.

Det er således muligt, at en person med handicap ikke får tildelt point for en funktionsnedsættelse i nogen af handicapdimensionerne. Hver person kan på den anden side også have en positiv score på flere af handicapdimensionerne. I denne situation vil vi kun se på scoren fra det største handicap. Har en person samme score på flere handicapdimensioner, vil der ske en prioritering, således at problemer med ben har højeste prioritet, mens den øvrige prioriteringsrækkefølge er arme, hænder, syn, hørelse, adfærd og intellekt.

DOMINERENDE FUNKTIONSNEDSÆTTELSE OG TILKNYTNING TIL ARBEJDSMARKEDET

Af de i alt 858.000 personer med et handicap har 66,6 pct. én af de syv funktionsnedsættelser, der er spurgt til. Det er oftest problemer med intellektet eller motoriske handicap, der giver anledning til de største funktionsnedsættelser. Hele 32,7 pct. af handicappede med en positiv score på mindst én handicapdimension, er den væsentligste funktionsnedsættelse relateret til intellektet, jf. tabel 6.1. For 18,7 pct. er der tale om problemer med hænder, 15,7 pct. har de største problemer med benene, mens 11,0 pct. har de største problemer med armene.

Det er især personer med den største funktionsnedsættelse inden for handicapdimensionerne ben og hænder, der har svært ved at komme i ordinær beskæftigelse. Mens det for 14,8 pct. af personer i fleksjob er problemer med benene, der giver anledning til den dominerende funktionsnedsættelse, er det kun tilfældet for 8,1 pct. for handicappede i ordinær beskæftigelse. Tilsvarende har 27,0 pct. af fleksjobberne det største problem med hænderne mod kun 16,0 pct. blandt handicappede i ordinær beskæftigelse. Omvendt har en relativ stor andel af personer med handicap i ordinær beskæftigelse nedsat hørelse eller intellekt.

TABEL 6.1

Personer med handicap fordelt på dominerende funktionsnedsættelse. Opdelt efter arbejdsmarkedsstatus. Procent.

	Fleksjob	Ord. job	Uden job	I alt
Ben	14,8	8,1	22,4	15,7
Arme	13,3	11,2	10,7	11,0
Hænder	27,0	16,0	20,4	18,7
Syn	4,1	5,2	5,4	5,2
Hørelse	7,8	13,1	5,0	8,7
Adfærd	7,0	6,0	9,9	8,0
Intellekt	26,0	40,6	26,4	32,7
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0
Opvægtet til befolkningen	24.923	254.700	291.906	571.528
Uvægtet beregningsgrundlag	305	610	558	1.473

Anm.: Test for forskel mellem handicappede i fleksjob og ordinære job: $p = 0,000$. Test for forskel mellem handicappede i fleksjob og handicappede uden job: $p = 0,028$.

Den gennemsnitlige score for handicappedes samlede funktionsnedsættelse er 8,1 point. 33,4 pct. har ikke nogen af de syv funktionsnedsættelser, 43,6 pct. har en mindre funktionsnedsættelse, og 23,0 pct. har en større funktionsnedsættelse, jf. tabel 6.2. Når vi sammenligner de tre handicapgrupper ser vi, at personer i fleksjob generelt har lidt mindre funktionsnedsættelser end handicappede uden job. Personer i fleksjob har derimod markant større funktionsnedsættelser end handicappede i ordinær beskæftigelse. Mens den gennemsnitlige score for de samlede funktionsnedsættelser er 10,1 blandt personer i fleksjob, er den blot 5,1 blandt handicappede i ordinær beskæftigelse.

TABEL 6.2

Personer med handicap fordelt på score for den samlede funktionsnedsættelse. Opdelt efter arbejdsmarkedsstatus. Procent.

	Fleksjob	Ord. Job	Uden job	I alt
Ingen funktionsnedsættelse	22,9	43,3	22,5	33,4
Mindre funktionsnedsættelse	49,2	44,8	41,8	43,6
Større funktionsnedsættelse	27,9	11,9	35,7	23,0
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0
Gennemsnit	10,1	5,1	11,6	8,1
Opvægtet til befolkningen	31.775	454.615	371.960	858.350
Uvægtet beregningsgrundlag	396	1.082	724	2.202

Anm.: Test for forskel mellem handicappede i fleksjob og ordinære job: $p = 0,000$. Test for forskel mellem handicappede i fleksjob og handicappede uden job: $p = 0,028$.

Når der overhovedet er personer ansat i fleksjob, som ikke har en målt funktionsnedsættelse, kan det hænge sammen med, at der er tale om handicap eller helbredsproblemer, som ikke medfører én af de syv målte funktionsnedsættelser, men som alligevel begrænser personens mulighed for at være ansat på ordinære vilkår. Spørger man eksempelvis handicappede, der ikke har en målt funktionsnedsættelse, om deres helbred er dårligt, mindre godt, godt, meget godt eller fremragende, viser det sig, at personer i fleksjob har et markant dårligere helbred end såvel handicappede i ordinær beskæftigelse som handicappede, der ikke er i beskæftigelse. 55,0 pct. af fleksjobberne siger således, at de har et dårligt eller mindre godt helbred, mens det alene er tilfældet for 13,5 pct. af personerne med ordinære job og 31,7 pct. af personerne uden job.

Af de personer med handicap, som hverken har en målt funktionsnedsættelse eller et dårligt helbred, har fleksjobberne markant lavere selv vurderet arbejdsevne, og de er langt oftere generet af smerter i hverdagen end handicappede, som er ansat i ordinære job. De største helbredsproblemer er, ifølge de handicappede selv, også forskelligt mellem de to grupper, idet fleksjobberne eksempelvis langt oftere er psykisk syge.

Det forhold, at personer i fleksjob har næsten samme funktionsnedsættelser som handicappede uden beskæftigelse, indikerer, at ordningen bidrager til en større arbejdsmarkedsdeltagelse. Resultaterne tyder således på, at fleksjobbene i stor udstrækning besættes af personer med så store funktionsnedsættelser, at alternativet til fleksjobbet i mange tilfælde ville have været offentlig forsørgelse.

ANDRE KARAKTERISTIKA

Ud over graden af funktionsnedsættelse er det også interessant at se på en række demografiske karakteristika for brugerne af fleksjobordningen. Er det eksempelvis specielt kvinder eller lavtuddannede, der bruger ordningen frem for at være i ordinær beskæftigelse, tyder det nemlig på, at en intensivning af beskæftigelsesindsatsen over for disse grupper kan bidrage til at øge de handicappedes ordinære beskæftigelse.

Af tabel 6.3 fremgår det, at netop kvinderne har en relativ svag tilknytning til det ordinære arbejdsmarked. Selvom kvinder udgør 55,2 pct. af alle handicappede, er det kun 51,2 pct. af de handicappede i ordinær beskæftigelse, som er kvinder, mens hele 59,7 pct. af de handicappede i fleksjob er kvinder. Andelen af kvinder blandt handicappede i

fleksjob svarer fuldstændigt til andelen af kvinder blandt handicappede uden job.

TABEL 6.3

Personer med handicap fordelt på køn. Opdelt efter arbejdsmarkedsstatus. Procent.

	Fleksjob	Ord. job	Uden job	I alt
Mænd	40,3	48,8	40,3	44,8
Kvinder	59,7	51,2	59,7	55,2
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0
Opvægtet til befolkningen	31.775	454.615	371.960	858.350
Uvægtet beregningsgrundlag	441	1.226	802	2.469

Anm.: Test for forskel mellem handicappede i fleksjob og ordinære job: $p = 0,004$. Test for forskel mellem handicappede i fleksjob og handicappede uden job: $p = 0,990$.

Ser vi på aldersfordelingen fremgår det, at kommunerne er meget tilbageholdende med at tildele helt unge mennesker et fleksjob. Det er således kun 2,2 pct. af fleksjobbene, der er besat af personer i alderen 16-29 år, selvom 11,6 pct. af alle handicappede tilhører denne aldersgruppe, jf. tabel 6.4. Denne tilbageholdenhed kan skyldes en vurdering af, at så unge menneskers situation ikke er tilstrækkeligt afklaret til, at man bør fastholde dem i en permanent støtteordning, som et fleksjob er.

TABEL 6.4

Personer med handicap fordelt på alder. Opdelt efter arbejdsmarkedsstatus. Procent.

	Fleksjob	Ord. job	Uden job	I alt
16-29 år	2,2	11,9	12,1	11,6
30-39 år	16,1	21,1	14,4	18,0
40-49 år	29,8	30,0	22,2	26,6
50-64 år	51,9	37,1	51,3	43,8
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0
Gennemsnit	48,8	44,2	47,9	46,0
Opvægtet til befolkningen	31.775	454.615	371.960	858.350
Uvægtet beregningsgrundlag	441	1.226	802	2.469

Anm.: Test for forskel mellem handicappede i fleksjob og ordinære job: $p = 0,000$. Test for forskel mellem handicappede i fleksjob og handicappede uden job: $p = 0,000$.

Gruppen af 50-64-årige udgør derimod en relativ stor andel af de handicappede i fleksjob, mens 30-49-årige er dem, der klarer sig bedst på det ordinære arbejdsmarked. Der er således væsentlig forskel på aldersfordelingen for handicappede i de tre grupper, selvom gennemsnitsalderen for personer i fleksjob ikke er signifikant forskellig fra gennemsnitsalderen for handicappede uden job.

Handicappedes højeste fuldførte uddannelse har tilsyneladende ligeledes betydning for tilknytningen til arbejdsmarkedet. Hele 56,7 pct. af de handicappede uden job har ingen kompetencegivende uddannelse, mens det kun er tilfældet for 31,5 pct. af de handicappede med et ordinært job og 41,4 pct. af handicappede i fleksjob. Faglærte besætter omtrent samme andel af fleksjobbene og de ordinære job, mens en væsentligt mindre andel af handicappede i fleksjob har en videregående uddannelse. Personer i fleksjob har således kortere uddannelse end handicappede i ordinære job, men er bedre uddannede end handicappede uden job.

TABEL 6.5

Personer med handicap fordelt på højeste fuldførte uddannelse. Opdelt efter arbejdsmarkedsstatus. Procent.

	Fleksjob	Ord. job	Uden job	I alt
Ingen uddannelse	41,4	31,5	56,7	42,8
Erhvervsfaglig uddannelse	40,4	39,8	29,7	35,4
Videregående uddannelse	18,2	28,7	13,6	21,8
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0
Opvægtet til befolkningen	31.775	454.615	371.960	858.350
Uvægtet beregningsgrundlag	441	1.226	802	2.469

Anm.: Test for forskel mellem handicappede i fleksjob og ordinære job: $p = 0,000$. Test for forskel mellem handicappede i fleksjob og handicappede uden job: $p = 0,000$.

LOGISTISK REGRESSION

Vi så ovenfor, at de demografiske variable køn, alder og uddannelse alle så ud til at have en betydning for, om en person var ansat i et fleksjob, et ordinært job eller slet ikke var beskæftiget. For at se om handicappede ansat i ordinære job fortsat skiller sig ud mht. graden af funktionsnedsættelser, når vi kontrollerer for de demografiske komponenter, har vi derfor foretaget en multinomial logistisk regression med handicapgruppe

som afhængig variabel, hvor handicappede uden arbejde er referencegruppen, jf. bilagstabel 6.1.

Resultatet er fortsat, at det er mindre sandsynligt for handicappede at være i ordinær beskæftigelse end at være uden arbejde, hvis de enten har en lille eller en stor funktionsnedsættelse. Sandsynligheden for at være ansat i et fleksjob eller at være uden job er derimod den samme for personer med små funktionsnedsættelser, mens det også er mindre sandsynligt at være i fleksjob, hvis man har en stor funktionsnedsættelse. Det er dog fortsat mere sandsynligt at være ansat i et fleksjob end et ordinært job, hvis man har store funktionsnedsættelser.¹⁶ Analysen understøtter med andre ord konklusionen om, at fleksjobordningen bidrager til at øge beskæftigelsen af personer med handicap. Vi finder desuden, at alder og uddannelse har betydning for at være i fleksjob frem for at være uden job, og at det ikke er af betydning, om man er en mand eller en kvinde.

ARBEJDSPLADSEN OG ARBEJDSVILKÅRENE

Som nævnt indledningsvist i dette kapitel har personer i fleksjob en række lovbestemte rettigheder. Mest grundlæggende er retten til at blive ansat på overenskomstmæssige vilkår, og arbejdsgiverens pligt til at tage højde for karakteren af den nedsatte arbejdssevne i tilrettelæggelsen af arbejdsvilkårene. Sidstnævnte betyder, at arbejdstageren skal have forkortet sin arbejdstid og/eller have tilpasset produktivitetskravet til sin arbejdssevne.

I dette afsnit ser vi derfor på, hvordan arbejdstiden fordeler sig blandt personer i fleksjob, hvor meget der kræves af dem på arbejdspladsen, muligheden for flekstid og efteruddannelse samt graden af indflydelse og udviklingsmuligheder. Vi sammenligner fleksjobbere med handicappede i ordinær beskæftigelse for at se, om lovens intentioner er i overensstemmelse med praksis. Da løntilskuddets størrelse afhænger af fagområdet, og arbejdsgiveren desuden har mulighed for at betale en løn, der overstiger minimumskravet fra de kollektive overenskomster, har

16. Dette resultat fås fra estimaterne for handicappede i ordinære job, når personer i fleksjob er referencegruppen. Her er koefficienterne til dummyvariablene for såvel små og store funktionsnedsættelser negative med signifikanssandsynlighed 0,000.

personer ansat i fleksjob i princippet mulighed for at tjene lige så meget som deres kollegaer. Vi sammenligner derfor også indkomstfordelingen for de to grupper. Men først skal vi dog tage et kig på, i hvilke brancher personer i fleksjob oftest er ansat.

HVEM ANSÆTTER HANDICAPPEDE I FLEKSJOB?

Tablet 6.6 viser branchefordelingen for handicappede i fleksjob og handicappede i ordinære job. Det fremgår, at der er en klar forskel i fordelingen mellem de to grupper. Specielt ses, at handicappede i fleksjob langt oftere er ansat i den offentlige sektor. Dette kan dog hænge sammen med, at alle statslige arbejdsgivere indbetaler et beløb til en fleksjobpulje, som finansierer 50 pct. af lønudgiften til et fleksjob, hvorved statslige arbejdsgivere kun betaler en fjerde- eller sjattedel af lønnen. Omvendt ansættes der en væsentligt større andel handicappede i ordinære job inden for landbrug, industri og privat service.

TABEL 6.6

Beskæftigede personer med handicap fordelt på branche. Opdelt efter type af beskæftigelse. Procent.

	Fleksjob	Ordinært job	I alt
Primær	1,9	3,0	2,9
Sekundær	12,5	21,3	20,7
Handel	13,6	12,1	12,2
Privat service mv.	16,5	21,3	21,0
Offentlig sektor	48,8	35,9	36,7
Andet	6,8	6,5	6,5
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet til befolkningen	30.663	435.961	466.624
Uvægtet beregningsgrundlag	428	1.187	1.615

Anm.: Test for forskel mellem handicappede i fleksjob og ordinære job: $p = 0,000$.

Mens andelen af fleksjob i høj grad afhænger af branchen,¹⁷ så har størrelsen af arbejdspladsen ikke nogen væsentlig betydning. De fleste handi-

17. Det samme er vist i undersøgelsen *Ansatte i fleksjob* (Discus 2006), hvor 51 pct. af personerne med fleksjob er ansat i offentlige virksomheder.

cappede arbejder imidlertid på en lille eller mellemstor virksomhed, jf. tabel 6.7.¹⁸

TABEL 6.7

Beskæftigede personer med handicap fordelt på virksomhedsstørrelse. Opdelt efter type af beskæftigelse. Procent.

	Fleksjob	Ordinært job	I alt
1-10 medarbejdere	30,6	31,4	31,3
11-19 medarbejdere	18,1	14,1	14,4
20-49 medarbejdere	21,9	19,5	19,7
50-99 medarbejdere	13,8	13,1	13,2
100-199 medarbejdere	6,6	9,8	9,6
200-499 medarbejdere	4,5	5,3	5,2
Mindst 500 medarbejdere	4,6	6,9	6,7
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet til befolkningen	30.882	446.838	477.720
Uvægtet beregningsgrundlag	429	1.206	1.635

Anm.: Test for forskel mellem handicappede i fleksjob og ordinære job: $p = 0,119$

ARBEJDSVILKÅR

Når en person ansættes i et fleksjob, tilrettelægges arbejdsvilkårene typisk sådan, at personen går væsentligt ned i tid. Arbejdstiden i et fleksjob er således i gennemsnit 22,4 timer om ugen, og i 77 pct. af alle fleksjob er arbejdsugen mellem 11 og 25 timer,¹⁹ jf. tabel 6.8. Dette står i stærk kontrast til den ugentlige arbejdstid for handicappede i ordinære job, der i gennemsnit er 36,2 timer, og som i 83,2 pct. af tilfældene er over 25 timer. Der er dog fortsat næsten 12 pct. af fleksjobberne, som har en arbejdsuge på 37 timer, hvilket betyder, at hele tilpasningen til den nedsatte arbejdsevne skal ske i form af lavere produktivitetskrav.

18. Undersøgelsen *Ansatte i fleksjob* (Discus 2006) viser ligeledes, at omkring 70 pct. af fleksjobberne er ansat i virksomheder med få ansatte, hvilket adskiller sig fra arbejdsstyrken i øvrigt, hvor kun ca. 52 pct. blandt personer i beskæftigelse er ansat i virksomheder med under 50 ansatte.

19. At personer i fleksjob har en væsentlig lavere ugentlig arbejdstid blev også fundet i undersøgelsen *Ansatte i fleksjob* (Discus, 2006.) Her arbejdede 74 pct. blandt fleksjobberne mellem 14 og 30 timer.

TABEL 6.8

Beskæftigede personer med handicap fordelt på ugentlig arbejdstid. Opdelt efter type af beskæftigelse. Procent.

Timer	Fleksjob	Ordinært job	I alt
1-5	0,7	0,4	0,4
6-10	0,8	1,6	1,5
11-15	15,0	2,0	2,8
16-20	40,9	3,8	6,2
21-25	21,1	3,9	5,0
26-30	6,9	10,0	9,8
31-36	2,9	8,9	8,5
37	11,2	46,6	44,3
38+	0,6	22,8	21,4
I alt	100,0	100,0	100,0
Gennemsnit	22,4	36,2	35,3
Opvægtet til befolkningen	31.218	448.539	479.757
Uvægtet beregningsgrundlag	433	1.211	1.644

Anm.: Test for forskel mellem handicappede i fleksjob og ordinære job: $p = 0,000$. Test for forskel i gennemsnit: $p = 0,000$.

Som et mål for jobkravene på arbejdspladsen, har vi, jf. anmærkningen i tabel 6.9, bedt alle handicappede vurdere seks typer af krav.²⁰ De handicappede giver, som beskrevet i kapitel 5, hver type jobkrav point på en skala fra 0 til 4, alt efter om de næsten aldrig, sjældent, sommetider, ofte eller altid udsættes for disse krav, og et indeks dannes ved at summere disse point.

Ud fra indekset vurderes jobkravene at være mindst blandt personer i fleksjob. For denne gruppe er indekset i gennemsnit 7,1, og i 48,0 pct. af tilfældene under seks. For handicappede i ordinære job vurderes kravene at være lidt større, og indekset har her et gennemsnit på 9,1, mens det kun er i 31,0 pct. af tilfældene, der stilles meget få krav.

20. Spørgsmålene stammer fra Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø's korte spørgeskema om psykisk arbejdsmiljø (den "gamle" version).

TABEL 6.9

Beskæftigede personer med handicap fordelt på værdi af indeks, der måler, hvor krævende det aktuelle job er. Opdelt efter type af beskæftigelse. Procent.

	Fleksjob	Ordinært job	I alt
0-6	48,0	31,0	32,1
7-12	40,2	45,7	45,3
13-18	10,1	21,0	20,3
19-24	1,8	2,4	2,3
I alt	100,0	100,0	100,0
Gennemsnit	7,1	9,1	9,0
Opvægtet til befolkningen	31.430	442.821	474.251
Uvægtet beregningsgrundlag	397	1.092	1.489

Anm.: Test for forskel mellem handicappede i fleksjob og ordinære job: $p = 0,000$. Test for forskel i gennemsnit: $p = 0,000$. Alle handicappede er bedt give seks typer af jobkrav point fra 0 til 4, efter hvor ofte de oplever de enkelte krav. De seks spørgsmål, der er stillet vedrørende jobkrav er følgende: 1. Er det nødvendigt at arbejde meget hurtigt i dit job? 2. Bringer dit arbejde dig i følelsesmæssigt belastede situationer? 3. Er dit arbejde ujævnt fordelt, så det hober sig op? 4. Kræver dit arbejde, at du skjuler dine følelser? 5. Hvor ofte sker det, at du ikke når alle dine arbejdsopgaver? 6. Bliver du følelsesmæssigt berørt af dit arbejde?

INDKOMST, FLEKSTID, INDFLYDELSE OG EFTERUDDANNELSE

Handicappede i fleksjob har i gennemsnit en indkomst, der er 70 pct. højere end handicappede uden job og 10 pct. lavere end handicappede i ordinære job, jf. tabel 6.10. Den forholdsvis lille indkomstforskel mellem handicappede i fleksjob og ordinære job dækker imidlertid over en større spredning i indkomsten for ordinære job. Mens indkomsten for 31,5 pct. af de handicappede i fleksjob er over 270.000 kr., er dette tilfældet for knap 50 pct. af handicappede med et ordinært job. Omvendt er der kun 1,0 pct. af fleksjobbene, der giver en indkomst på under 135.000 kr., hvor det er hele 9,2 pct. af de ordinære job. Når væsentligt flere handicappede i ordinære job har en lav indkomst, end det er tilfældet for handicappede i fleksjob, skyldes det, at en del handicappede, der ikke er visiteret til et fleksjob, arbejder på deltid.

TABEL 6.10

Beskæftigede personer med handicap fordelt på bruttoindkomst. Opdelt efter arbejdsmarkedsstatus. Procent.

Kroner	Fleksjob	Ord. job	Uden job	I alt
-134.999	1,0	9,2	47,4	25,4
135.000-269.999	67,5	43,0	44,6	44,6
270.000-	31,5	47,8	8,0	30,0
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0
Gennemsnit	253.129	282.466	148.493	223.323
Opvægtet til befolkningen	31.775	454.615	371.960	858.350
Uvægtet beregningsgrundlag	441	1.226	802	2.469

Anm.: Test for forskel mellem handicappede i fleksjob og ordinære job: $p = 0,000$. Test for forskel mellem handicappede i fleksjob og handicappede uden job: $p = 0,000$.

Når det gælder muligheden for fleksibel arbejdstid, er personer i fleksjob lige så godt stillet som personer med handicap i et ordinært job. Over 40 pct. har mulighed for at variere arbejdstiden mere end én time om dagen, mens knap 14 pct. har mulighed for det i op til én time, jf. tabel 6.11. Dette svarer helt til vilkårene for handicappede i ordinære job.

TABEL 6.11

Beskæftigede personer med handicap fordelt efter svarfordeling på spørgsmålet om fleksibel arbejdstid: Kan du uden nærmere aftale fra dag til dag variere placeringen af din arbejdstid, fx møde senere eller gå tidligere? Opdelt efter type af beskæftigelse. Procent.

	Fleksjob	Ordinært job	I alt
Ja, optil 15 min.	2,0	2,5	2,5
Ja, optil 30 min.	2,9	2,1	2,2
Ja, optil 60 min.	8,7	6,7	6,8
Ja, mere end 60 min.	41,4	41,1	41,1
Nej	45,1	47,6	47,4
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet til befolkningen	30.774	451.540	482.314
Uvægtet beregningsgrundlag	428	1.218	1.646

Anm.: Test for forskel mellem handicappede i fleksjob og ordinære job: $p = 0,537$.

Ser vi på omfanget af efteruddannelse, er handicappede i fleksjob derimod ikke så godt stillet som handicappede i ordinære job. Hele 65,9 pct. har ikke deltaget i efteruddannelse inden for det seneste år, og kun 6,6 pct. fik mere end én uges efteruddannelse. Blandt handicappede i ordi-

nære job fik over halvdelen efteruddannelse og hele 22,6 pct. i mere end én uge. Den store forskel i omfanget af efteruddannelse kan hænge sammen med, at handicappede i fleksjob i gennemsnit har en arbejdsuge, der er knap 40 pct. lavere end arbejdstiden for handicappede i ordinære job, hvilket alt andet lige gør efteruddannelse af fleksjobberne mindre rentabelt for virksomheden. En anden forklaring kan være, at deltagelse i efteruddannelse ofte sker på fuld tid, og fleksjobbere på nedsat tid således ikke kan følge kurserne.

TABEL 6.12

Beskæftigede personer med handicap fordelt på omfanget af efteruddannelse det seneste år. Opdelt efter type af beskæftigelse. Procent.

	Fleksjob	Ordinært job	I alt
Ja, under 1 arbejdsdag	3,9	4,6	4,5
Ja, 1-5 arbejdsdage	23,6	27,1	26,8
Ja, 6-10 arbejdsdage	3,0	10,6	10,0
Ja, 11-20 arbejdsdage	2,6	6,4	6,2
Ja, over 20 arbejdsdage	1,0	5,3	5,0
Nej	65,9	46,0	47,5
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet til befolkningen	29.044	354.595	383.639
Uvægtet beregningsgrundlag	369	897	1.266

Anm.: Test for forskel mellem handicappede i fleksjob og ordinære job: $p = 0,000$.

Den mindre grad af efteruddannelse blandt personer i fleksjob lader imidlertid ikke til at påvirke deres opfattelse af muligheden for indflydelse og personlig udvikling på arbejdspladsen. Vi har dannet et indeks i stil med indekset for jobkrav ud fra 10 spørgsmål vedrørende indflydelse og udviklingsmuligheder på arbejdspladsen.²¹ Resultatet er, at handicappede i såvel fleksjob som ordinære job, har en meget positiv vurdering af deres mulighed for indflydelse og udvikling med en gennemsnitlig score på hhv. 26,8 og 26,5, jf. tabel 6.13.

21. Spørgsmålene i dette indeks stammer fra Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø korte spørgeskema om psykisk arbejdsmiljø (den "gamle" version).

TABEL 6.13

Beskæftigede personer med handicap fordelt på værdi af indeks, der måler graden af indflydelse og udviklingsmuligheder i nuværende job. Opdelt efter type af beskæftigelse. Procent.

	Fleksjob	Ordinært job	I alt
0-10	1,7	1,7	1,7
11-20	12,8	16,5	16,3
21-30	58,1	55,1	55,3
31-40	27,4	26,7	26,8
I alt	100,0	100,0	100,0
Gennemsnit	26,8	26,5	26,5
Opvægtet til befolkningen	31.340	442.249	473.589
Uvægtet beregningsgrundlag	396	1.091	1.487

Anm.: Test for forskel mellem handicappede i fleksjob og ordinære job: $p = 0,446$. Test for ens gennemsnit: $p = 0,000$. Alle personer med handicap er blevet bedt om at vurdere ti spørgsmål om indflydelse og udviklingsmuligheder på en skala fra 0 til 4, efter i hvor høj grad de kan svare bekræftende på spørgsmålene. De ti spørgsmål, der er stillet, er følgende: 1. Har du stor indflydelse på beslutninger om dit arbejde? 2. Kunne du tænke dig at være på din nuværende arbejdsplads resten af dit arbejdsliv? 3. Kræver dit arbejde, at du er initiativrig? 4. Har du indflydelse på mængden af dit arbejde? 5. Er dine arbejdsopgaver meningsfulde? 6. Har du mulighed for at lære noget nyt gennem dit arbejde? 7. Har du indflydelse på, hvad du laver på dit arbejde? 8. Føler du, at du yder en vigtig arbejdsindsats? 9. Kan du bestemme, hvornår du holder pauser? 10. Synes du, at din arbejdsplads har stor personlig betydning for dig?

JOBTILFREDSHED

Ovenfor så vi, at handicappede i fleksjob i høj grad oplever, at de har lige så gode arbejdsvilkår som handicappede i ordinære job, samtidig med, at der tages hensyn til deres nedsatte arbejdsevne i form af kortere arbejdstid og mindre produktivitetskrav. De har således næsten samme indkomst som handicappede i ordinær beskæftigelse, de har samme muligheder for at flekse, og vurderer deres indflydelse og udviklingsmuligheder lige så positivt. Det er derfor også interessant at vide, hvor tilfredse de alt i alt er med deres job. Til det formål har vi bedt de handicappede vurdere deres jobtilfredshed på en skala fra 1 til 10, hvor 1 er meget utilfreds, og 10 er meget tilfreds.

Det viser sig, at handicappede generelt er godt tilfredse med deres job. Handicappede i fleksjob er de mest tilfredse med en gennemsnitlig score på 8,5 og en andel på ikke mindre end 35,6 pct., som er meget tilfredse, mens handicappede i ordinær beskæftigelse i gennemsnit vurderer deres jobtilfredshed med scoren 8.

TABEL 6.14

Beskæftigede personer med handicap fordelt på værdi af indeks, der måler tilfredshed med nuværende job. Opdelt efter type af beskæftigelse. Procent.

	Fleksjob	Ordinært job	I alt
1-3	1,4	3,0	2,9
4-6	8,8	11,6	11,5
7-9	54,2	63,4	62,8
10	35,6	22,0	22,9
I alt	100,0	100,0	100,0
Gennemsnit	8,5	8,0	8,1
Opvægtet til befolkningen	31.131	452.155	483.286
Uvægtet beregningsgrundlag	432	1.220	1.652

Anm.: Test for forskel mellem handicappede i fleksjob og ordinære job: $p = 0,000$. Test for ens gennemsnit: $p = 0,000$.

For at blive klogere på, hvad det er der gør handicappede – både dem i fleksjob og dem i ordinært job – tilfredse med deres arbejde, har vi, jf. bilagstabel 6.2, foretaget en ordnet logistisk regression med handicappedes jobtilfredshed som den afhængige variabel. Regressionen viser, at personer i fleksjob fortsat er de mest tilfredse, når der kontrolleres for den demografiske sammensætning af handicapgrupperne samt en række variable vedrørende deres arbejdsvilkår. Den forholdsvis store jobtilfredshed blandt personer i fleksjob kan tænkes at hænge sammen med de ansattes forventninger til jobbet. I en kvalitativ undersøgelse giver flere af de interviewede fleksjobbere udtryk for, at de er meget taknemmelige for, at de har et arbejde (Hohnen, 2000). Det er således muligt, at fleksjobbere gennemgående er mere taknemmelige for deres job end handicappede i ordinære job, hvilket igen kan betyde, at fleksjobbere gennemgående er mest tilfredse med deres job.

Analysen viser også, at handicappets størrelse ikke har betydning for jobtilfredsheden. Det har til gengæld betydning, om handicappet er opstået på arbejdspladsen: Personer, hvis handicap er opstået på arbejdspladsen, er mindre tilfredse end personer, hvor handicappet ikke er opstået på arbejdspladsen.

Ser vi på arbejdsvilkårenes betydning for jobtilfredsheden, er personer med handicap generelt mere tilfredse, hvis de arbejder under 20 timer om ugen og har mulighed for at variere arbejdstiden i over en time om dagen. Fleksibilitet i arbejdstiden er således vigtigt for personer med

handicap, mens deltagelse i efteruddannelse derimod trækker ned. Endelig er personer med handicap mindre tilfredse, hvis de er under 30 år.

Den udprægede tilfredshed med jobbet blandt handicappede i fleksjob kombineret med deres større funktionsnedsættelse er måske årsagen til, at relativt mange af dem er bekymrede for at blive ledige. Hele 26,8 pct. har denne bekymring, mens det alene er 14,0 pct. af handicappede i ordinær beskæftigelse, jf. tabel 6.15.

TABEL 6.15

Beskæftigede personer med handicap fordelt efter, om de er bekymrede for at blive ledige. Procent.

	Fleksjob	Ordinært job	I alt
Ja	26,8	14,0	14,8
Nej	73,2	86,0	85,2
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet til befolkningen	31.135	441.671	472.806
Uvægtet beregningsgrundlag	393	1.089	1.482

Anm.: Test for forskel mellem handicappede i fleksjob og ordinære job: $p = 0,000$.

Bekymringen er endnu større, når vi spørger til, om de vil kunne finde et nyt job i tilfælde af ledighed. Her mener over 50 pct., at de ikke vil være i stand til at finde et nyt job, mens det kun er 26,5 pct. af handicappede i ordinær beskæftigelse, jf. tabel 6.16.

TABEL 6.16

Beskæftigede personer med handicap fordelt efter, om de er bekymrede for, at de ikke kan finde et nyt job, hvis de bliver ledige. Opdelt efter type af beskæftigelse. Procent.

	Fleksjob	Ordinært job	I alt
Ja	53,6	26,5	28,4
Nej	46,4	73,5	71,7
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet til befolkningen	30.874	432.702	463.576
Uvægtet beregningsgrundlag	389	1.068	1.457

Anm.: Test for forskel mellem handicappede i fleksjob og ordinære job: $p = 0,000$.

Fleksjobbernes beskedne tro på at kunne finde et nyt job ser også ud til at afspejle sig i ancienniteten på den nuværende arbejdsplads. Det tyder således på, at de ikke skifter job lige så hyppigt som handicappede i ordinær beskæftigelse²². Selvom den gennemsnitlige anciennitet for hver af de to grupper ikke er signifikant forskellig, er der stor forskel i fordelingen af ancienniteten. Kun 10,1 pct. af fleksjobberne har været ansat under et år på deres nuværende arbejdsplads, mens dette er tilfældet for dobbelt så mange handicappede i ordinær beskæftigelse. Omvendt har flere personer i fleksjob en anciennitet på 1-5 år og betydeligt flere en anciennitet på 5-10 år. Når en relativt lille andel handicappede i fleksjob har en anciennitet over 10 år, hænger det sammen med, at fleksjobordningen først blev indført i 1998, hvorfor en fleksjobber kun kan have en anciennitet over 10 år, såfremt han havde samme arbejdsplads før ansættelsen i fleksjobbet.²³

TABEL 6.17

Personer med handicap fordelt på anciennitet på aktuelle arbejdsplads. Opdelt efter arbejdsmarkedsstatus. Procent.

	Fleksjob	Ordinært job	I alt
Op til 1 år	10,1	20,1	19,5
1-5 år	32,2	26,5	26,9
5-10 år	28,1	19,0	19,6
Over 10 år	29,6	34,4	34,1
I alt	100,0	100,0	100,0
Gennemsnit	9,1	9,5	9,5
Opvægtet til befolkningen	31.218	451.366	482.584
Uvægtet beregningsgrundlag	433	1.218	1.651

Anm.: Test for forskel mellem handicappede i fleksjob og ordinære job: $p = 0,000$.

OPSUMMERING

- Personer i fleksjob har kun lidt mindre funktionsnedsættelser end handicappede uden job, men har derimod et betydeligt dårligere helbred end handicappede i ordinære job. Dette resultat understøttes af

22. En anden grund til færre jobskift blandt fleksjobbere kan dog også være, at jobskift i de fleste tilfælde vil betyde, at kommunen skal bruge resurser på at oprette et nyt fleksjob.

23. En anden grund kan være, at gennemsnitsalderen blandt handicappede i fleksjob er relativt høj.

regressioner, hvor vi kontrollerer for gruppernes forskellige demografiske sammensætning. Vi konkluderer derfor, at fleksjobordningen bidrager til en større arbejdsmarkedsdeltagelse for personer med handicap.

- Arbejdsvilkårene for personer i fleksjob lever i høj grad op til intentionen i lovgivningen. Der tages betydelige hensyn til graden af funktionsnedsættelsen gennem lavere arbejdstid og mindre jobkrav. Dette sker tilmed uden, at arbejdstager oplever mindre indflydelse og udviklingsmuligheder på jobbet. Lønnen er i gennemsnit næsten lige så høj som for handicappede i ordinære job, og muligheden for fleksibel arbejdstid er den samme. Kun mht. efteruddannelse er arbejdsvilkårene mere begrænsede i et fleksjob end i ordinære job.
- Tilfredsheden med jobbet er generelt stor blandt handicappede. Fleksjobbere er de mest tilfredse, og det bidrager desuden positivt til jobtilfredsheden, hvis arbejdstiden er under 20 timer, eller hvis der er udbredt mulighed for fleksibel arbejdstid.
- En grund til den relativt store jobtilfredshed blandt personer i fleksjob er tilsyneladende, at de har en mindre tro på alternative jobmuligheder end handicappede i ordinær beskæftigelse. De er formentlig glade for at have fundet en arbejdsgiver, der tager hensyn til deres funktionsnedsættelse. Dette afspejler sig også i en højere anciennitet på arbejdspladsen blandt personer i fleksjob. Den højere anciennitet behøver dog ikke at skyldes en høj jobtilfredshed, den kan også skyldes, at kommunerne er tilbageholdende med at oprette nye fleksjob til personer, der allerede har et fleksjob, hvilket kan betyde, at ansatte i fleksjob ofte er beskæftiget i samme job i lang tid.

KRAV, HJÆLPEMIDLER OG ORDNINGER

I 2004 anlagde regeringen en ny beskæftigelsesstrategi for handicappede, som blev beskrevet i udgivelsen *Handicap og job – en beskæftigelsesstrategi for personer med handicap* (Regeringen, 2004). Beskæftigelsesstrategien angav følgende tre indsatsområder for at få flere handicappede i arbejde:

- ændrede holdninger til handicap og job
- mulighed for kombination af handicap og job
- større viden om handicap og job.

I dette kapitel vil vi undersøge muligheden for at kombinere handicap og job og se nærmere på handicappedes viden om disse muligheder. Vi ser derfor først på, hvilke krav mennesker med handicap angiver at have svært ved at leve op til på arbejdsmarkedet. Dernæst hvilke hjælpemidler den enkelte mener at have brug for. Til sidst er det relevant at se, om de eksisterende støtteordninger er kendt blandt de mennesker, som er målgruppen for den enkelte ordning.

KRAV PÅ ARBEJDSMARKEDET

Vi vil undersøge, hvilke krav på arbejdsmarkedet personer med handicap har svært ved at leve op til. Det er ikke forventeligt, at ældre har den samme styrke og det samme helbred som yngre mennesker, og derfor

har vi bedt om, at alderen tages i betragtning i besvarelsen. Den enkelte er desuden blevet bedt om at svare i forhold til, hvad der forventes på baggrund af eventuelt gennemført uddannelse. De fire områder, vi har spurgt inden for er følgende:

- fysik og styrke
- at følge med udviklingen
- at følge regler eller rette sig efter overordnede
- at være motiveret for at arbejde.

Spørgsmålet har følgende svarmuligheder: 'let', 'svært, men kan' eller 'umuligt'. Vi ved, at respondenternes svar på disse spørgsmål kan være påvirket af deres aktuelle beskæftigelsessituation. Arbejdsmarkeds-tilknytningen kan i sig selv have indflydelse på, hvordan den enkelte med handicap oplever og vurderer de enkelte krav, fordi der kan være en effekt af konfrontationen med virkeligheden; handicappede, som er i beskæftigelse, kan sandsynligvis angive deres problemer på arbejdsmar-kedet mere præcist end handicappede, som er uden beskæftigelse. Det er derfor muligt, at handicappede, der ikke er i arbejde, måske i mindre grad ved eller kan huske, hvilke krav der er svære at leve op til. Det kan være, at der er en forestilling om, at det er enten lettere eller sværere, end det rent faktisk vil vise sig at være i praksis.

Dernæst kan der være en 'selvforklarende effekt' fra arbejdsmar-kedstilknytningen, således at de krav, der bliver spurgt til, bruges som en forklaring på eller årsag til beskæftigelsessituationen. På trods af disse metodiske problemer er svarene på spørgsmålene alligevel værdifulde, fordi de kan give os en fornemmelse af, hvordan mennesker uden for beskæftigelse oplever jobkravene. Samtidig får vi viden om, hvor og hvordan der kan sættes ind i forhold til at få flere i arbejde.

Resultaterne viser, at der er forskel på, hvordan personer med og uden beskæftigelse oplever kravene på arbejdsmarkedet. Handicappede uden for arbejdsmarkedet oplever, at de har sværere ved at leve op til kravene end handicappede i beskæftigelse. Tabel 7.1 viser således, at ca. 50 pct. af personerne uden beskæftigelse angiver, at det er umuligt at leve op til de krav, som arbejdsmarkedet stiller, mens det kun gælder for 4,5 pct. blandt personer med handicap i beskæftigelse.

TABEL 7.1

Mennesker med handicap fordelt efter, om de har svært ved at klare fysiske jobkrav. Opdelt efter beskæftigelsesstatus. Procent.

Er det svært for dig at klare de jobkrav, som normalt forventes med din uddannelse og i din alder med hensyn til: Fysik og styrke?	I beskæftigelse	Ikke i beskæftigelse	I alt
Er let	72,9	27,4	53,6
Er svært, men kan	22,6	20,7	21,8
Er umuligt	4,5	51,9	24,7
I alt	100,0	100,0	100,0
Observationer opvægtet til befolkningen	480.746	355.372	836.119
Uvægtet beregningsgrundlag	1.477	690	2167

Test for forskel mellem personer med handicap i beskæftigelse og uden beskæftigelse:
 $p = 0,000$.

Den samme forskel er tydelig for spørgsmålet om at følge med udviklingen, hvilket kan ses nedenfor i tabel 7.2.

TABEL 7.2

Mennesker med handicap fordelt efter, om de har svært ved at følge med udviklingen. Opdelt efter beskæftigelsesstatus. Procent.

Er det svært for dig at klare de jobkrav, som normalt forventes med din uddannelse og i din alder med hensyn til: At følge med udviklingen?	I beskæftigelse	Ikke i beskæftigelse	I alt
Er let	84,9	57,3	73,4
Er svært, men kan	13,8	22,0	17,2
Er umuligt	1,3	20,7	9,4
I alt	100,0	100,0	100,0
Observationer opvægtet til befolkningen	480.437	343.481	823.919
Uvægtet beregningsgrundlag	1.478	667	2.145

Test for forskel mellem personer med handicap i beskæftigelse og uden beskæftigelse:
 $p = 0,000$.

I tabel 7.2 kan vi se, at 84,9 pct. blandt handicappede i beskæftigelse siger, at det er let af følge med udviklingen mod kun 57,3 pct. blandt handicappede uden beskæftigelse. Når vi ser på, hvem der ikke kan leve op til kravene, så siger 20,7 pct. med handicap uden beskæftigelse, at det er umuligt, mens det kun er tilfældet for 1 pct. blandt handicappede i beskæftigelse. Der er således tydelige forskelle, selvom vi ikke kan sige,

om det er handicappet, der forklarer arbejdsmarkedstilknytningen eller omvendt.

Det næste krav, vi har spurgt til, belyser problemer med autoritet og tilpasning, idet vi har spurgt til, om det er svært at rette sig efter regler og efter overordnede, se tabel 7.3.

TABEL 7.3

Mennesker med handicap fordelt efter, om de har svært ved at rette sig efter overordnede og at følge reglerne. Opdelt efter beskæftigelsesstatus. Procent.

Er det svært for dig at klare de jobkrav, som normalt forventes med din uddannelse og i din alder med hensyn til: At følge regler eller rette sig efter overordnede?	I beskæftigelse	Ikke i beskæftigelse	I alt
Er let	93,3	74,6	85,7
Er svært, men kan	6,6	13,3	9,3
Er umuligt	0,2	12,1	5,0
I alt	100,0	100,0	100,00
Observationer opvægtet til befolkningen	478.183	325.987	804.170
Uvægtet beregningsgrundlag	1.472	637	2.109

Test for forskel mellem personer med handicap i beskæftigelse og uden beskæftigelse:
 $p = 0,0000$.

93,3 pct. af personerne med handicap i beskæftigelse finder det let at rette sig efter regler og efter de overordnede, mens resten stort set svarer 'svært, men kan'. For personer uden beskæftigelse er dette væsentligt sværere. Her angiver 13,3 pct., at det er svært, og 12,1 pct. siger, at det er umuligt at rette sig efter overordnede. Også på dette punkt er der således tydelig forskel mellem mennesker med og uden beskæftigelse.

Ser vi på motivationen for at arbejde, er mønstret igen det samme – kravene er sværere at leve op til for personer uden beskæftigelse. Der er stort set ingen blandt beskæftigede, som mener, at det er umuligt, mens 22,6 pct. blandt ikke-beskæftigede personer, finder det umuligt, og 15,0 pct. finder det svært, se tabel 7.4.

TABEL 7.4

Mennesker med handicap fordelt efter, om det er svært at være motiveret for at arbejde. Opdelt efter beskæftigelsesstatus. Procent.

Er det svært for dig at klare de jobkrav, som normalt forventes med din uddannelse og i din alder med hensyn til: At være motiveret for at arbejde?	I beskæftigelse	Ikke i beskæftigelse	I alt
Er let	88.9	62.3	78.1
Er svært, men kan	10.3	15.0	12.2
Er umuligt	0.8	22.6	9.7
I alt	100.0	100.0	100.0
Observationer opvægtet til befolkningen	482.306	329.989	812.296
Uvægtet beregningsgrundlag	1.483	643	2.126

Test for forskel mellem personer med handicap i beskæftigelse og uden beskæftigelse:
 $p = 0,000$.

I ovenstående tabeller kan vi se, at det især er de fysiske krav, der opleves som et problem. Det gælder især for personer uden beskæftigelse, men også blandt personer i beskæftigelse er det de fysiske krav, der giver anledning til flest problemer. Ingen af de andre krav giver problemer i samme størrelsesorden.

Samtidig viser ovenstående, at der både blandt handicappede med og uden for beskæftigelse er en gruppe, som har svært ved at leve op til kravene på arbejdsmarkedet. Det tyder på, at der kan være en idé i, også på sigt, at tænke i fastholdelse af medarbejdere med handicap og ikke alene i at få flere ikke-beskæftigede ind på arbejdsmarkedet.

For at belyse, om personerne med handicap oplever, at det kan være svært at leve op til et enkelt krav, eller om kravene ofte optræder sammen, har vi lavet et indeks, der summerer de fire krav, vi har spurgt til, se tabel 7.5.

Vi kan i tabel 7.5 se, at især personer med handicap uden beskæftigelse oplever, at kravene optræder sammen. De fleste personer i beskæftigelse har ikke problemer med jobkravene eller har kun problemer med et enkelt krav. Kun 13,0 pct. blandt handicappede i beskæftigelse angiver således, at der er to eller flere krav, som vedkommende ikke kan leve op til. Blandt ikke-beskæftigede derimod har 54,4 pct. problemer med to krav eller flere.

TABEL 7.5

Indeks for krav, der stilles på arbejdsmarkedet. Fordelt efter antallet af krav summeret, opdelt på arbejdsmarkedstilknytningen. Procent.

Indeks for jobkrav	I beskæftigelse	Ikke i beskæftigelse	I alt
0	59,9	20,8	43,9
1	27,2	24,8	26,2
2	8,8	18,8	12,8
3	3,2	12,4	7,0
4	1,0	23,2	10,1
I alt	100,01	100,01	100,0
Observationer opvægtet til befolkningen	467.946	322.704	790.650
Uvægtet beregningsgrundlag	1.439	625	2.064

Vi har lavet et indeks, hvor hver person får point for hvert af kravene, hvis de har svaret, at det er svært eller umuligt at leve op det enkelte krav. Test for forskel mellem personer med handicap i beskæftigelse og uden beskæftigelse: $p = 0,000$.

Personer med handicap i beskæftigelse har således lettere ved at leve op til de nævnte jobkrav end personer med handicap uden beskæftigelse. Om årsagen er, at mennesker uden beskæftigelse vurderer sig dårligere end de er, eventuelt for at forklare eller undskylde deres manglende erhverv, eller om de netop ikke er i arbejde pga. deres problemer med kravene, kan vi ikke svare på med denne undersøgelse.

Hvis vi imidlertid antager, at oplevelsen af evnen til at leve op til jobkravene er nogenlunde i overensstemmelse med den faktiske virkelighed, så betyder det, at en stor del af forskellen på at være eller ikke være i beskæftigelse handler om, hvor svært den enkelte har ved at leve op til arbejdskravene. Svært ved at leve op til et enkelt krav er ikke et problem, men problemer med flere krav øger sandsynligheden for ikke at være i beskæftigelse. Dette kan forekomme logisk, men det er nødvendigt at være opmærksom på, at ét enkelt tiltag for den enkelte måske ikke er tilstrækkeligt, fordi der kan være flere krav, som er svære at leve op til.

HJÆLPEMIDLER

Når der er en række krav, som mennesker med handicap har svært ved at leve op til, betyder det, at der vil være mennesker, som har brug for en tilpasning af arbejdspladsen eller arbejdsorganiseringen. I dette afsnit

undersøger vi behovet for hjælpemidler blandt mennesker med handicap uden beskæftigelse.

Vi har spurgt handicappede uden beskæftigelse, om erhvervsarbejde ville være muligt, hvis arbejdspladserne var indrettet anderledes. 16,4 pct. angiver, at de kan arbejde på en almindelig arbejdsplads, mens 20,1 pct. mener, at det ville være muligt at varetage erhvervsarbejde med en ændret arbejdspladsindretning. De resterende 63,6 pct. mener ikke, at de vil kunne arbejde, selvom der skete en tilpasning af de fysiske forhold på arbejdspladsen, se tabel 7.6.

TABEL 7.6

Mennesker med handicap fordelt på muligheden for at arbejde med en ændret arbejdspladsindretning. Procent.

Mener du selv at dit helbred ville tillade erhvervsarbejde, hvis arbejdspladserne var anderledes indrettet?	
Ja	20,1
Nej	63,6
Kan arbejde på en almindelig arbejdsplads	16,4
I alt	100,0
Observationer opvægtet til befolkningen	330.838
Uvægtet beregningsgrundlag	657

Det vil sige, at omkring 36,5 pct. af handicappede, som ikke er i beskæftigelse, ville kunne arbejde, enten på almindelige vilkår eller med en ændret arbejdspladsindretning. I det næste afsnit ser vi nærmere på de hjælpemidler, som mennesker med handicap angiver at have behov for.

BEHOV FOR HJÆLPEMIDLER

Vi har stillet en række spørgsmål til handicappede uden beskæftigelse, hvor vi konkret spørger til, hvilke hjælpemidler eller forhold der kunne muliggøre eller lette udførelsen af erhvervsarbejde, se tabel 7.7.

TABEL 7.7

Andelen uden beskæftigelse, som oplyser at forskellige tilpasninger kunne gøre det lettere at arbejde. Procent.

Hvilke forudsætninger ville gøre det lettere for dig at arbejde?	Ja Procent	Opvægtet til befolkningen	Uvægtet grundlag
Særlig arbejdspladsindretning?	19,9	62.293	619
Særlige hjælpemidler?	15,8	50.440	634
En personlig assistent?	8,3	26.756	638
Hvis du kunne udføre arbejdet alene?	20,5	64.577	619
Hvis du havde mulighed for at komme til og fra arbejde?	13,8	45.722	653
Hvis du havde mulighed for at hvile indimellem?	34,6	114.692	653
Hvis du fik kortere arbejdstid?	38,1	123.754	642
Hvis der var mulighed for mange sygeperioder?	26,8	85.350	628
Andet?	12,7	38.531	596

Den enkelte kan svare ja/nej på hvert enkelt spørgsmål. De enkelte spørgsmål er således ikke gensidigt udelukkende.

Når vi ser på, hvilke hjælpemidler eller forhold der er brug for, er det kortere arbejdstid, mulighed for hvile indimellem og mulighed for sygeperioder, der er de tre højest prioriterede forhold. Det er henholdsvis 38,1 pct., 34,6 pct. og 26,8 pct. der angiver disse hjælpemidler. Det er tilsyneladende i god overensstemmelse med, at det især var de fysiske krav, der var svære at leve op til.²⁴ Hvile, flere sygeperioder og en kortere arbejdstid tager i høj grad hensyn til den fysiske kontinuerlige arbejdsbyrde, således at mængden af arbejde justeres, om end eventuelle problemer med karakteren eller typen af arbejdet ikke afhjælpes på denne vis.

Når vi ser på behovet for hjælpemidler mere generelt, er der under 10 pct., der har brug for en personlig assistent, mens 15,8 og 19,9 pct. angiver særlige hjælpemidler eller en særlig arbejdspladsindretning.

24. I 1995 undersøgte Bengtsson (1997) i *Handicap og funktionshæmning i halvfemsere* behovet for de samme hjælpemidler. Det blev undersøgt, hvordan behovet så ud blandt handicappede uden arbejde, som ønskede at komme i arbejde. I denne undersøgelse har vi valgt at se på behovet for hjælpemidler generelt og således ikke kun blandt personer, som ønsker at komme i arbejde. Det viser sig, at behovet i vores undersøgelse er større end det Bengtsson fandt, men at mønstret er det samme. Der var således også i 1995 større behov for hvile, kortere arbejdstid og mere sygefravær.

Efterspørgslen efter de forskellige hjælpemidler og forhold svinger således mellem 8,3 pct. og 38,1 pct.

Da der kan være forskel på behovet for hjælpemidler blandt mennesker med forskellige typer af handicap, har vi på baggrund af ovenstående resultater lavet en kategorisering af ovenstående hjælpemidler og forhold. Vi skelner mellem praktiske hensyn og forhold, der har med arbejdets organisering at gøre:

Praktiske forhold

- arbejdspladsindretning
- særlige hjælpemidler
- en personlig assistent
- bedre mulighed for at komme til og fra arbejde.

Arbejdets organisering

- mulighed for at hvile indimellem
- kortere arbejdstid
- mulighed for mange sygeperioder
- mulighed for at udføre arbejdet alene.

Vi vil forsøge at belyse, om der er forskel på, hvilke hjælpemidler mennesker med forskellige typer af handicap har brug for. I det følgende ser vi kun på de personer, som har målelige funktionsnedsættelser,²⁵ og vi skelner mellem personer med henholdsvis mobilitets-, sanse- og øvrige funktionsnedsættelser, hvor sidstnævnte bl.a. omfatter intellekt og adfærd.

Tabel 7.8 viser, at der ikke er væsentlig forskel på, i hvilken grad mennesker med forskellige typer af handicap har brug for hjælpemidler af praktisk art.

25. Vi ser således bort fra de 25 pct. af personerne med handicap, som ikke har en målelig funktionsnedsættelse.

TABEL 7.8

Ikke-beskæftigede personer med handicap fordelt efter, om de har brug for praktiske hjælpemidler m.v. opdelt efter handicaptypen. I tabellen er medtaget personer med en målelig funktionsnedsættelse. Procent.

	Mobilitet	Sanse	Øvrige	I alt
Ikke brug for praktiske hjælpemidler	65,7	74,7	72,2	69,0
Brug for praktiske hjælpemidler	34,3	25,3	27,8	31,0
Total	100,0	100,0	100,0	100,0
Observationer opvægtet til befolkningen	117.957	21.387	83.169	222.513
Uvægtet beregningsgrundlag	234	41	165	440

Test for forskel mellem personer med forskellige handicap: $p = 0,323$.

Blandt personer med handicap angiver 31 pct., at de har brug for praktiske hjælpemidler. Når vi ser på de organisatoriske forhold, så er billedet et andet, idet 45,0 pct. angiver at have disse behov, se tabel 7.9.

TABEL 7.9

Ikke-beskæftigede personer med handicap fordelt efter, om de har brug for organisatoriske hjælpemidler m.v. opdelt efter handicaptypen. I tabellen er medtaget personer med en målelig funktionsnedsættelse. Procent.

	Mobilitet	Sanse	Øvrige	I alt
Ikke brug for ændret organisering	58,9	64,6	46,9	55,0
Brug for ændret organisering	41,1	35,4	53,2	45,0
Total	100,1	100,0	100,0	100,0
Observationer opvægtet til befolkningen	118.004	20.848	81.158	220.010
Uvægtet beregningsgrundlag	234	40	159	433

Test for forskel mellem personer med forskellige handicap: $p = 0,045$.

Der er væsentlig forskel på behovet for organisatoriske ændringer, når vi sammenligner mennesker med forskellige funktionsnedsættelser. 53,2 pct. af handicappede med adfærdshandicap og problemer med intellektet har således behov for organisatoriske ændringer mod kun 41,1 pct. og

35,4 pct. af personerne i de to andre grupper. Personer med mobilitets-handicap har i højere grad brug for ændringer i arbejdstid, hvile, sygepe-rioder og at arbejde alene.

Hvis vi sammenligner behovet for henholdsvis praktiske og or-ganimatoriske hjælpemidler, kan vi se, at der i højere grad er et ønske om organisatoriske ændringer.

KENDSKAB TIL STØTTEORDNINGER

Vi har i *Handicap & beskæftigelse. Udviklingen mellem 2002 og 2005* (Miiller m.fl., 2006) set, at kendskabet til de eksisterende støtteordninger er be-grænset. De ordninger, der blev undersøgt var:

- fleksjobordningen
- økonomisk støtte til arbejdspladsindretning og arbejdsredskaber
- personlig assistent til handicappede i erhverv
- fortrinsadgang for handicappede
- isbryderordningen.

Undersøgelsen fra 2006 viste, at især ordningerne *fortrinsadgang for handi-cappede* og *isbryderordningen* kun var kendt af hhv. 7 pct. og 5 pct. blandt handicappede, mens kendskabet til *fleksjobordningen* var udbredt, idet ca. 80 pct. blandt handicappede havde hørt om *fleksjobordningen*. Ordningen med en *personlig assistent* til handicappede i erhverv var kendt af ca. 18 pct. For ordningen med *økonomisk støtte til arbejdsredskaber og indretning af ar-bejdspladsen* fandt Miiller m.fl., at kun 9 pct. blandt handicappede, der ikke søgte denne støtte, begrundede det med manglende kendskab til ordnin-gen.

I dette kapitel bygger vi videre på resultaterne fra den tidligere undersøgelse. Vi vil undersøge, hvordan kendskabet til ordningerne ser ud, når vi sammenligner kendskabet i målgruppen for ordningen med personer uden for målgruppen. Eksempelvis vil vi undersøge om perso-ner med fysiske handicap og med brug for hjælpemidler i højere grad kender til ordningen med en *personlig assistent* end andre handicappede. Herved kan vi få et indtryk af, i hvilket omfang de personer, som ord-ningerne er rettet imod, kender til ordningerne.

Da kendskabet til *fleksjobordningen* er særdeles udbredt blandt handicappede, har vi valgt ikke at lave målgruppeundersøgelsen for denne ordning. Da ordningen desuden er den mest anvendte ordning, er den behandlet indgående i kapitel 6.

ØKONOMISK STØTTE

Den *økonomiske støtte til arbejdspladsindretning og arbejdsredskaber* kan ydes både som en hjælp til at komme ind på arbejdsmarkedet og som hjælp i et eksisterende arbejdsforhold. Som nævnt fandt Müller m.fl. (2006), at 9 pct. af dem, der ikke søgte økonomisk støtte, begrundede det med manglende kendskab til ordningen. Vi finder en lignende andel (7,3 pct.), se tabel 7.10. Langt de fleste (80,1 pct.) har ikke søgt, fordi de ikke har behov for denne støtte. Den lave andel, som ikke har søgt pga. manglende kendskab, tyder umiddelbart på et stort kendskab til ordningen. Dette kan imidlertid være en misvisende konklusion. Det synes således mest relevant at vurdere kendskabet til ordningen blandt personer med behov for støtte, fordi det groft sagt er unødvendigt med kendskab til ordningen blandt personer, som ikke har brug for hjælp. I tabel 7.10 har vi derfor opdelt handicappede i tre grupper: Handicappede i beskæftigelse med brug for hjælp, handicappede uden beskæftigelse med brug for hjælp og handicappede, der ikke har brug for hjælpemidler.

Som det fremgår af tabellen, er der en markant større andel, som ikke har søgt om støtte pga. manglende kendskab i målgruppen end uden for målgruppen. Der er således 34 pct. og 15 pct. blandt hhv. beskæftigede og ikke-beskæftigede med behov for hjælpemidler, som ikke har søgt støtte pga. manglende kendskab.

TABEL 7.10

Handicappede, som ikke har søgt om økonomisk støtte til arbejdspladsindretning og arbejdsredskaber, fordelt på begrundelsen for, at de ikke har søgt om støtten. Opdelt efter beskæftigelsesstatus og behov for hjælpemidler. Procent.

	I arbejde og brug for hjælp	Uden arbejde og brug for hjælp	Ikke brug for hjælp	I alt
Kender ikke ordningen	34,1	14,8	5,8	7,3
Ikke behov for støtten	49,0	46,7	83,6	80,1
Anden grund	16,9	38,5	10,6	12,6
Total	100,0	100,0	100,0	100,0
Observationer opvægtet til befolkningen	25.931	48.561	693.446	767.938
Uvægtet beregningsgrundlag	83	94	1.753	1.930

Test for forskel mellem personer med forskellige beskæftigelses- og hjælpemiddelbehov: $p = 0,000$.

Test for forskel mellem personer med brug for hjælp, med og uden beskæftigelse (kolonne 1 og 2): $p = 0,004$.

PERSONLIG ASSISTENT

Ordningen med en *personlig assistent* til handicappede i erhverv indebærer, at personer med handicap kan få hjælp på arbejdspladsen til varetagelsen af et erhvervsarbejde. Ordningen kan søges af ledige, af personer i beskæftigelse og af personer under uddannelse. På tidspunktet for undersøgelsens gennemførelse var ordningen begrænset til fysiske handicap – enten mobilitets- eller sansehandicap – mens ordningen efter 1. juli 2007 også omfatter personer med psykiske handicap. Nedenfor undersøger vi kendskabet i målgruppen, som denne var defineret på undersøgelsestidspunktet.

I tabel 7.11 kan vi se, at personer med fysiske handicap, der angiver at have brug for hjælpemidler, i højere grad kender til ordningen, end tilfældet er for handicappede uden disse karakteristika. 26,6 pct. blandt personer med fysiske handicap kender således til ordningen mod kun 19,3 pct. blandt handicappede i øvrigt. Vi kan således konkludere, at kendskabet i målgruppen er højere end uden for målgruppen.

De to typer af støtteordninger, vi nu har set på – den *økonomiske støtte* fra jobcentret og muligheden for en *personlig assistent* – er ordninger, som retter sig mod selve det at udføre et stykke arbejde. De to ordninger vi nu skal se på, har til hensigt at hjælpe mennesker med handicap ind på arbejdsmarkedet.

TABEL 7.11

Personer med handicap fordelt efter kendskabet til ordningen med *personlig assistent* til handicappede i erhverv. Opdelt efter handicap og behov for hjælp. Procent.

	Handicappede med fysiske handicap og brug for hjælp	Øvrige handicappede	I alt
Kender ordningen	26,6	19,3	19,8
Kender ikke ordningen	73,4	80,7	80,2
Total	100,0	100,0	100,0
Observationer opvægtet til befolkningen	58.120	738.084	796.204
Uvægtet beregningsgrundlag	142	1.905	2.047

Test for forskel mellem målgruppen for ordningen med den personlige assistent og øvrige handicappede: $p = 0,066$.

Handicappede, der allerede har anvendt ordningen er ikke en del af tabellen.

FORTRINSADGANG

Fortrinsadgang for handicappede giver handicappede i ordningen ret til at komme til jobsamtale til offentlige stillinger, hvis de opfylder de formelle uddannelseskrav til den opslåede stilling, eller hvis jobcentret har godkendt, at de benytter ordningen. Den handicappede har desuden fortrinsret til at få en ledig stilling, såfremt den handicappede er kvalificeret på lige fod med de øvrige ansøgere. Kendskabet til ordningen er ikke særligt udbredt, og ordningen benyttes heller ikke af særligt mange.²⁶ Spørgsmålet er, hvordan kendskabet til ordningen er blandt de personer, som ordningen er rettet mod. Vi har valgt at definere målgruppen som handicappede uden beskæftigelse, som er tilmeldt som arbejdssøgende, og som har søgt arbejde inden for det seneste år, se tabel 7.12.

I tabel 7.12 kan vi se, at der ingen forskel er mellem målgruppen og øvrige handicappede, når det gælder kendskabet til ordningen med *fortrinsadgang for handicappede*. 7,2 pct. både i og uden for målgruppen kender til ordningen.

26. I 2004 anvendte 121 personer ordningen på landsplan (Arbejdsmarkedsstyrelsen, 2005).

TABEL 7.12

Personer med handicap fordelt efter kendskabet til ordningen *fortrinsadgang for handicappede*. Opdelt efter beskæftigelsesstatus og status som arbejdssøgende. Procent.

	Handicappede uden beskæftigelse, tilmeldt som arbejdssøgende og har søgt arbejde inden for det seneste år	Øvrige handicappede	I alt
Kender ordningen	7,7	7,9	7,9
Kender ikke ordningen	92,3	92,1	92,1
Total	100,0	100,0	100,0
Observationer opvægtet til befolkningen	28.335	779.002	807.337
Uvægtet beregningsgrundlag	61	2.017	2.078

Test for forskel mellem målgruppen for ordningen *fortrinsadgang for handicappede* og øvrige handicappede: $p = 0,956$.

ISBRYDERORDNINGEN

Isbryderordningen er for nyuddannede personer med handicap uden erhvervs erfaring. I 2004 anvendte 29 personer ordningen på landsplan (Arbejdsmarkedsstyrelsen, 2005). Gruppen af unge handicappede med uddannelse, som ikke allerede er i beskæftigelse, er meget lille. Når vi skal se på ordningens målgruppe, kan vi ikke afgrænse gruppen af nyuddannede. Vi vælger derfor at se på unge handicappede, selvom vi risikerer at inkludere handicappede, som er blevet færdig med en uddannelse for mere end 1½ år siden. Når vi ser på målgruppen, det vil sige, personer uden beskæftigelse, med uddannelse, under 30 år, og som ingen erhvervs erfaring har, viser det sig, at der ikke findes nogen med disse karakteristika. Hvis vi accepterer erhvervs erfaring op til ét år får vi seks personer i målgruppen i det uvægtede grundlag, hvilket betyder, at vi ikke vil opregne dette tal til populationsniveau. Det lave antal personer betyder, at vi ikke kan undersøge kendskabet blandt personer i ordningens målgruppe. Vi kan derfor konstatere, at behovet for den hjælp, som ordningen giver, tilsyneladende er begrænset.

OPSUMMERING

- Handicappede uden beskæftigelse giver oftere end handicappede i beskæftigelse udtryk for, at de har sværere ved at leve op til jobkrav

om fysisk styrke, om at følge med udviklingen, om motivation og om at kunne efterleve regler og rette sig efter overordnede.

- Især krav om fysik og styrke volder problemer for både handicappede med og uden beskæftigelse.
- 13,0 pct. blandt handicappede i erhverv har problemer med at klare to eller flere krav, blandt handicappede uden beskæftigelse gælder dette for 54,4 pct.
- 20,1 pct. angiver, at det ville være muligt at arbejde med ændringer i indretningen af arbejdspladsen, mens 16,4 pct. ville kunne arbejde på en almindelig arbejdsplads.
- De hjælpemidler, som især ønskes, er justeringer af arbejdstiden, hvile, mulighed for sygeperioder og muligheden for at udføre arbejdet alene. 45,0 pct. blandt personer med målelige funktionsnedsættelser nævner disse forhold.
- 31,0 pct. angiver at have brug for praktiske hjælpemidler især i form af arbejdspladsindretning og særlige hjælpemidler.
- Blandt handicappede uden beskæftigelse, der ikke har søgt *støtten til hjælpemidler og arbejdspladsindretning*, men som har behov for hjælp, angiver kun 14,8 pct., at de ikke kender til ordningen. Blandt handicappede i beskæftigelse siger 34,1 pct., at manglende kendskab er årsagen til, at ordningen ikke er søgt.
- Kendskabet til *fortrinsret for handicappede* er ikke større blandt ordningens målgruppe (arbejdssøgende) end blandt personer uden for målgruppen.
- Kendskabet til ordningen med en *personlig assistent* er større blandt personer i ordningens målgruppe (personer med fysiske handicap) end blandt personer uden for målgruppen.

ARBEJDSEVNE OG BESKÆFTIGELSES- POTENTIALE

INDLEDNING

Der er i øjeblikket brug for arbejdskraft på arbejdsmarkedet, samtidig med at der er en stor del blandt personer med handicap, der ikke er i arbejde. I dette kapitel forsøger vi på baggrund af respondenternes selv-vurderede arbejdsevne at indkredse, hvor stort beskæftigelsespotentialet er blandt personer med handicap.

I første halvdel af kapitlet belyser vi dette spørgsmål ved at undersøge, om ikke-beskæftigede med handicap har lige så høj arbejdsevne som handicappede i beskæftigelse. For yderligere at indkredse beskæftigelsespotentialet undersøger vi også, hvor mange af dem med en høj arbejdsevne der ønsker erhvervsarbejde.

I anden del af kapitlet identificerer vi forskelle mellem handicappede med og uden beskæftigelse for at undersøge, om der ud over handicappet er noget, som gør det særligt svært for ikke-beskæftigede at komme i arbejde. Vi undersøger således, hvem der udgør beskæftigelsespotentialet.

Til sidst illustrerer vi, hvor stort beskæftigelsespotentialet er, når vi ændrer på kriterierne for, hvad det vil sige at tilhøre beskæftigelsespotentialet.

ARBEJDSEVNEN BLANDT HANDICAPPEDE

Personer med handicap har en lavere beskæftigelsesgrad end personer uden handicap. Dette kan hænge sammen med diskrimination eller problemer med at varetage et erhvervsarbejde på almindelige vilkår pga. reduceret arbejdsevne. For at få et overblik over arbejdsevnen blandt handicappede har vi spurgt personer med handicap, hvordan de vurderer deres arbejdsevne på en skala fra 1-10.

Der kan være forskel på, hvordan personer med og uden beskæftigelse bedømmer deres egen arbejdsevne. Handicappede uden arbejde legitimerer måske den manglende beskæftigelse med lav arbejdsevne. Handicappede i beskæftigelse konfronteres på den ene side med deres problemer, hvorved arbejdsevnen måske opleves som mindre. På den anden side kan det måske være svært at bedømme sine funktionsnedsættelser på arbejdspladsen realistisk, hvis der tages store hensyn i det daglige.

Alligevel anvender vi den selvvaluerede arbejdsevne, og vi inddeler arbejdsevnen således, at personer, der har sagt 7-10, er vurderet til at have en høj arbejdsevne, mens personer, der har svaret 4-6, vurderes til at have en middel arbejdsevne. Personer, der har angivet 3 eller derunder, er defineret som havende lav arbejdsevne.

Tabel 8.1 viser den selvvaluerede arbejdsevne blandt personer med handicap.

TABEL 8.1

Personer med handicap fordelt på selvvalueret arbejdsevne, opdelt på beskæftigelsesstatus. Procent.

	I beskæftigelse	Uden beskæftigelse	I alt
1-3	3,6	53,0	23,3
4-6	19,9	28,5	23,3
7-10	76,6	18,5	53,4
I alt	100,0	100,0	100,0
Observationer opvægtet til befolkningen	472.860	314.665	787.525
Uvægtet beregningsgrundlag	1.628	694	2.322

Test for forskel mellem personer med handicap i beskæftigelse og uden beskæftigelse: $p = 0,000$.

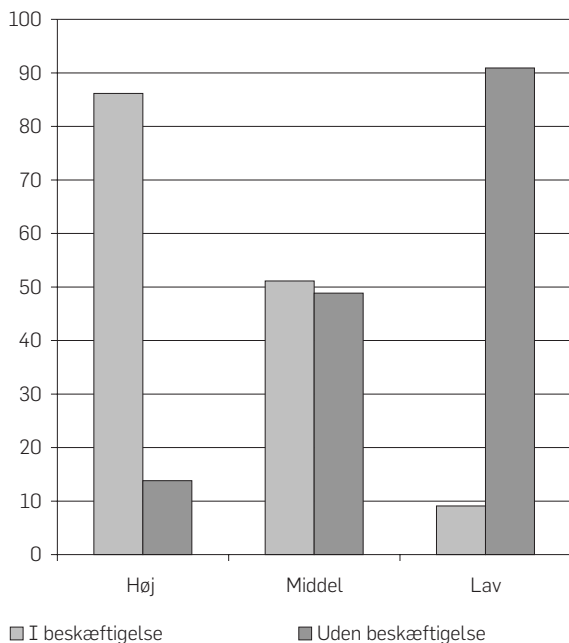
Der er væsentlig forskel på arbejdsevnen, når vi sammenligner handicappede med og uden beskæftigelse. Blandt personer i beskæftigelse har 76,6 pct. angivet en høj arbejdsevne, mens det kun er tilfældet for 18,5 pct. af personerne uden beskæftigelse. Lidt over halvdelen, 53,0 pct., blandt handicappede uden beskæftigelse angiver at have en ringe arbejdsevne mod kun 3,6 pct. blandt handicappede i beskæftigelse. Det svarer til, at blandt de 314.665 personer med handicap uden beskæftigelse, har 58.150 personer en høj arbejdsevne, mens 166.867 personer har angivet at have laveste arbejdsevne. Det betyder, at handicappede uden beskæftigelse har en væsentlig lavere arbejdsevne end handicappede i beskæftigelse. Figur 8.1 viser forskellen på en lidt anden måde. Figuren viser andelen af personer med handicap i beskæftigelse for personer med henholdsvis høj, middel og lav arbejdsevne.

Ca. 85 pct. af handicappede med høj arbejdsevne er i arbejde, mens det kun gælder for knapt 10 pct. af handicappede med lav arbejdsevne. Der er således en klar sammenhæng mellem, hvilken arbejdsevne den handicappede angiver og tilknytningen til arbejdsmarkedet.

Det er ikke overraskende, at personer med en lav selv vurderet arbejdsevne sjældent er beskæftiget. Alligevel kan vi se i figur 8.1, at cirka halvdelen blandt handicappede med en arbejdsevne på 4-6 er i beskæftigelse. En middel arbejdsevne er altså ikke nødvendigvis en hindring i forhold til at være i beskæftigelse. Vi kan imidlertid også se i tabellen, at kun få handicappede med en lav arbejdsevne er i beskæftigelse. Der er muligvis personer i denne gruppe, der ville kunne varetage arbejde, evt. med hjælpemidler, men trods det, at der er mange uden arbejde i denne gruppe, vil gruppen sandsynligvis være svært at få i arbejde på grund af lavere arbejdsevne.

FIGUR 8.1

Handicappede opdelt på selv vurderet arbejdsevne, fordelt på beskæftigelsesstatus. Procent.

Test for forskel mellem personer med handicap i beskæftigelse og uden beskæftigelse: $p = 0,0000$.

Det andet spørgsmål omkring arbejdsevnen, som vi ville undersøge, var, hvor stor en andel af handicappede der ønsker at arbejde. Vi har stillet følgende spørgsmål: ”Har du ønske om at få et erhvervsarbejde?”. Blandt alle handicappede uden beskæftigelse vil 30,8 pct. gerne have erhvervsarbejde, se tabel 8.2.

TABEL 8.2

Personer med handicap uden beskæftigelse fordelt på ønsket om erhvervsarbejde, opdelt på den selvvalgte arbejdsevne. Procent.

	Arbejdsevne 1-3	Arbejdsevne 4-6	Arbejdsevne 7-10	I alt
Ønsker at arbejde	23,6	32,0	48,9	30,8
Ønsker ikke at arbejde	76,4	68,0	51,1	69,2
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0
Observationer opvægtet til befolkningen	157.661	87.569	57.368	302.597
Uvægtet beregningsgrundlag	328	199	142	699

Test for forskel mellem personer, som ønsker og personer, som ikke ønsker erhvervsarbejde:
 $p = 0,000$.

Cirka halvdelen blandt handicappede med en høj arbejdsevne ønsker at komme i arbejde, mens det kun gælder for en tredjedel blandt personer med middel arbejdsevne og lidt under en fjerdedel blandt personer med lav arbejdsevne. Langt størstedelen af handicappede uden for arbejdsmarkedet er således personer med lav selvvalgt arbejdsevne, som ikke ønsker erhvervsarbejde.

I det foregående har vi således set, at der er sammenhænge mellem:

- selvvalgt arbejdsevne og beskæftigelsesstatus
- selvvalgt arbejdsevne og lysten til erhvervsarbejde blandt ikke-beskæftigede.

Disse sammenhænge vil vi på forskellig vis undersøge i resten af kapitlet, men vi vælger at fokusere på personer med middel eller høj arbejdsevne, fordi vi kan se, at personer med lav arbejdsevne ud over den lavere arbejdsevne også har mindre lyst til at arbejde, og derfor sandsynligvis vil være svære at få i arbejde.

INDKREDSNING AF BESKÆFTIGELSESPOTENTIALET

I denne del af kapitlet skal vi beskrive forskelle mellem handicappede i beskæftigelse og uden beskæftigelse. I hele afsnittet undersøger vi personer med høj og middel arbejdsevne hver for sig.

Først undersøger vi, hvordan nogle baggrundsfaktorer fordeler sig, når vi ser på arbejdsmarkedsstatus. Vi har valgt at se på køn, alder, uddannelse og graden af funktionsnedsættelse.²⁷ Ved at se på disse faktorer særskilt for personer med og uden beskæftigelse kan vi se, om gruppen af handicappede i beskæftigelse ser anderledes ud end gruppen af ikke-beskæftigede. Det betyder, at vi kan se, om der er nogle forhold, som kan gøre det svært at komme i arbejde.

Derefter undersøger vi, hvilke af de undersøgte forhold der påvirker sandsynligheden for at være i beskæftigelse ved at lave en logistisk regression. Her undersøger vi foruden ovenstående forhold også betydningen af tidspunktet for handicappets opståen.

PERSONER MED MIDDEL ARBEJDSEVNE

Vi har allerede konstateret, at arbejdsevne og beskæftigelse hænger sammen. Men hvis vi ser på personer med samme arbejdsevne, er der så noget, der kan forklare den beskæftigelsesmæssige status? I dette afsnit vil vi identificere forskelle mellem handicappede med og uden arbejde for at belyse, om der er forhold for ikke-beskæftigede handicappede, der gør det vanskeligt at få et arbejde. I tabel 8.3 vises de undersøgte forhold.

I tabel 8.3 kan vi se, at graden af funktionsnedsættelse ikke udgør en væsentlig forskel mellem handicappede med og uden beskæftigelse, mens de øvrige forhold har signifikant betydning.

Andelen af kvinder er væsentlig større blandt handicappede uden beskæftigelse end blandt handicappede i beskæftigelse. Blandt personer i beskæftigelse er der således 50,4 pct., som er kvinder, mod 70,5 pct. blandt ikke-beskæftigede. At der er færre kvinder i beskæftigelse behøver ikke at betyde, at der er en barriere for kvinder med handicap på arbejdsmarkedet. En stor del af respondenterne er over 50 år, hvilket betyder, at det vi ser, kan være en effekt af ældre kønsrollemønstre, hvor mindre uddannelse og forventninger omkring rollen i hjemmet så anderledes ud end i dag. Men selvom det ikke betyder, at der generelt er barrierer på arbejdsmarkedet for kvinder i dag, kan det godt betyde, at det vil kræve mere at få ældre kvinder ud på arbejdsmarkedet.

27. Personer med handicap, som har målelige funktionsnedsættelser er inddelt i de to tredjedele, som har færrest point og den tredjedel, som har flest point. Skellet ligger sådan, at har en handicappet mere end 18,5 point defineres vedkommende som havende en større funktionsnedsættelse.

TABEL 8.3

Personer med handicap og middel arbejdsevne fordelt efter uddannelsesniveau, køn og alder opdelt efter arbejdsmarkedstilknøytning.

Procent.

	I beskæftigelse	Uden beskæftigelse	I alt
Mænd	49,58	29,54	39,79
Kvinder	50,42	70,46	60,21
I alt køn	100,0	100,0	100,0
Ingen uddannelse	38,2	56,9	47,4
Erhvervs- eller videregående uddannelse	61,8	43,1	52,7
I alt uddannelse	100,0	100,0	100,0
16-29 år	10,2	3,4	6,9
30-39 år	18,8	10,3	14,6
40-49 år	33,4	28,2	30,8
Over 50 år	37,7	58,2	47,7
I alt alder	100,0	100,0	100,0
Ingen funktionsnedsættelse	21,5	19,0	20,3
Lille funktionsnedsættelse	53,9	47,1	50,6
Stor funktionsnedsættelse	24,6	33,9	29,2
I alt funktionsnedsættelse	100,0	100,0	100,0
Observationer opvægtet til befolkningen	95.715	92.105	187.819
Uvægtet beregningsgrundlag	412	186	598

Test for forskel på alder mellem personer med og uden beskæftigelse: $p = 0,000$

Test for forskel på køn mellem personer med og uden beskæftigelse $p = 0,000$.

Test for forskel på uddannelse mellem personer med og uden beskæftigelse $p = 0,000$

Test for forskel på funktionsnedsættelse mellem personer med og uden beskæftigelse:
 $p = 0,120$

I tabel 8.3 kan vi se, at kun 21,8 pct. er under 40 år, mens 47,7 pct. er 50 år eller derover. Vi kan også se, at de to ældste grupper udgør 86,4 pct. blandt ikke-beskæftigede handicappede med middel arbejdsevne. Da ældre gennemgående har en svagere tilknytning til arbejdsmarkedet end yngre, kan det tyde på, at alderen i et vist omfang udgør en barriere.

Kun 43,1 pct. blandt ikke-beskæftigede har en uddannelse, mens det gælder for 61,8 pct. af personerne i beskæftigelse. Kun 38,2 pct. af dem med beskæftigelse har ingen uddannelse. Vi kan således se, at personer med uddannelse i højere grad er i beskæftigelse end personer uden uddannelse. Det kan således være, at manglende uddannelse for nogle med handicap udgør en barriere i forhold til at få et erhvervsarbejde.

Ovenfor har vi vist, at der er flere kvinder, flere ældre og flere uden uddannelse, som ikke er i beskæftigelse. Vi kan således se, at handicappede uden beskæftigelse adskiller sig fra handicappede i beskæftigelse. Det tyder på, at gruppen uden beskæftigelse er dårligere kvalificeret eller har færre resurser, hvilket kan vanskeliggøre integration på arbejdsmarkedet. Derfor laver vi en logistisk regression for at finde ud af, om disse forhold påvirker sandsynligheden for at være i beskæftigelse. Desuden tilføjer vi betydningen af alder for handicappets opståen, fordi vi vil undersøge, om der er forskel på sandsynligheden for beskæftigelse, når handicappet er opstået tidligt i barndommen, og når det er opstået sent, eksempelvis som følge af nedslidning på arbejdsmarkedet. Figur 8.2 illustrerer sandsynligheden for at være i arbejde.

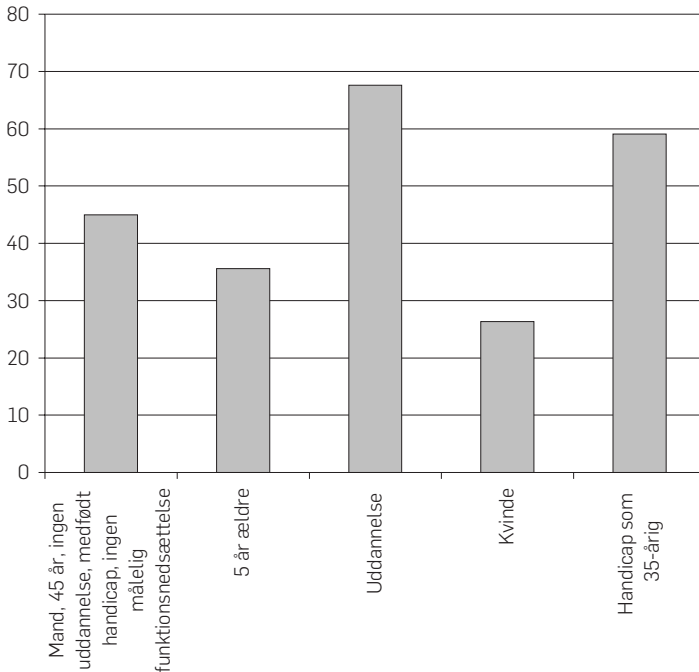
Vi har valgt en referenceperson, som kan ses i den første kolonne. I de efterfølgende kolonner ændres på ét forhold for referencepersonen. Vi kan derfor aflæse, om de enkelte forhold øger eller mindsker sandsynligheden for at være i arbejde. Størrelsen af funktionsevnen har ingen betydning for, om den handicappede er i arbejde eller ej og er derfor ikke afbilledet.

De øvrige forhold har stadig samme betydning, som vi så i beskrivelsen af de indledende sammenhænge: Mænd har større sandsynlighed for at være i beskæftigelse end kvinder, og personer med uddannelse har højere sandsynlighed end personer uden uddannelse. Både alderen og alderen ved handicappets opståen har desuden indflydelse på sandsynligheden for at være i beskæftigelse. Vi kan se, at især alderen har stor betydning: Jo ældre den handicappede er, jo mindre sandsynlighed for at være i beskæftigelse. Vedrørende tidspunktet for handicappets opståen gælder, at jo senere handicappet er opstået, jo større er sandsynligheden for at være i beskæftigelse.

Konklusionen er således, at for handicappede med en middel arbejdsevne er der forskel på sandsynligheden for at være i arbejde, når vi ser på køn, alder, alder ved handicappets opståen og uddannelse.

FIGUR 8.2

Sandsynligheden for at være i beskæftigelse for personer med middel arbejdsevne. Procent.

Vi har lavet en model, hvor den første søjle er figurens referenceperson. Referencepersonen har følgende karakteristika; Mand, 45 år, ingen uddannelse og med medfødt handicap. I hver af de efterfølgende søjler varierer vi på ét forhold i forhold til den første søjle. Når vi således ser på den tredje søjle, kan vi sammenligne to personer, som er helt ens, bortset fra, at personen i tredje søjle har uddannelse, mens personen i første søjle ikke har uddannelse.

HØJESTE ARBEJDSEVNE

Ovenfor undersøgte vi fem forhold for at se, om der var forskel på personer med middel arbejdsevne med og uden beskæftigelse. I dette afsnit laver vi samme undersøgelse for personer med høj selv vurderet arbejdsevne. I tabel 8.4 kan vi se fordelingen af køn, alder, uddannelse og funktionsevne.

TABEL 8.4

Personer med handicap og høj arbejdsevne fordelt efter uddannelsesniveau, køn og alder, opdelt efter arbejdsmarkedstilknnytning. Procent.

	I beskæftigelse	Uden beskæftigelse	I alt
Mænd	48,92	38,88	47,53
Kvinder	51,08	61,12	52,47
I alt køn	100,0	100,0	100,0
Ingen uddannelse	28,8	43,9	30,9
Erhvervs- eller videregående uddannelse	71,2	56,1	69,1
I alt uddannelse	100,0	100,0	100,0
16-29 år	9,7	8,8	9,6
30-39 år	21,2	20,3	21,1
40-49 år	29,7	13,7	27,5
Over 50 år	39,3	57,2	41,8
I alt alder	100,0	100,0	100,0
Ingen funktionsnedsættelse	48,3	43,0	47,5
Lille funktionsnedsættelse	43,1	43,1	43,1
Stor funktionsnedsættelse	8,7	13,9	9,4
I alt funktionsnedsættelse	100,0	100,0	100,0
Observationer opvægtet til befolkningen	357.143	61.874	419.016
Uvægtet beregningsgrundlag	954	136	1.090

Test for forskel på alder mellem personer med og uden beskæftigelse: $p = 0.000$

Test for forskel på køn mellem personer med og uden beskæftigelse: $p = 0.029$.

Test for forskel mellem personer med og uden beskæftigelse: $p = 0.000$

Test for forskel på funktionsnedsættelse mellem personer med og uden beskæftigelse: $p = 0,144$

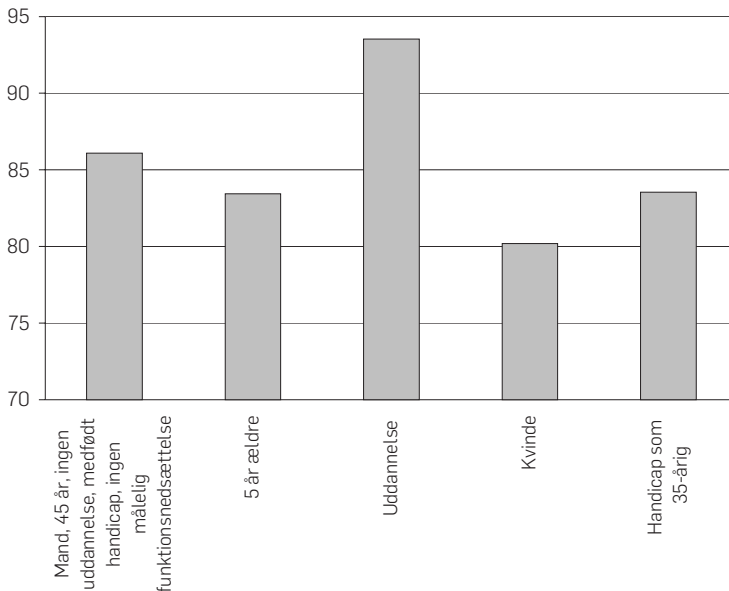
Tabel 8.4 viser, at der ikke er væsentlig forskel på, om personer med ingen, lille eller stor funktionsnedsættelse er i beskæftigelse eller ikke i beskæftigelse.

Ligesom det var tilfældet blandt handicappede med middel arbejdsevne finder vi, at der er væsentlig forskel mellem beskæftigede og ikke-beskæftigede, når vi fordeler på køn, alder og uddannelse. I modsætning til handicappede med middel arbejdsevne, gør det en forskel for handicappede med høj arbejdsevne, hvornår handicapet er opstået. Den væsentlige forskel på handicappede med og uden for beskæftigelse er, at 43,2 pct. blandt de ikke-beskæftigede handicappede har fået handicapet i en alder af 45 år eller senere. Blandt handicappede i beskæftigelse gælder dette kun for 25,2 pct.

Vi har også lavet en logistisk regression for personer med højeste arbejdsevne for at undersøge sandsynligheden for at være i beskæftigelse. Resultaterne kan ses i bilag 8.2. I figur 8.5 illustreres sandsynligheden for at være i beskæftigelse, når vi tager højde for de undersøgte forhold.

FIGUR 8.3

Sandsynligheden for at være i beskæftigelse for personer med høj arbejdsevne. Procent.

Vi har lavet en model, hvor den første søjle er figurens referenceperson. Referencepersonen har følgende karakteristika; Mand, 45 år, ingen uddannelse, medfødt handicap og ingen målelig funktionsnedsættelse. I hver af de efterfølgende søjler varierer vi på ét forhold i forhold til den første søjle. Når vi således ser på den tredje søjle, kan vi sammenligne to personer, som er helt ens, bortset fra, at personen i tredje søjle har uddannelse, mens personen i første søjle ikke har uddannelse.

I figur 8.3 illustreres ændringer i sandsynligheden for at være i beskæftigelse, når vi tager udgangspunkt i en referenceperson, der er mand, 45 år, med erhvervs- eller videregående uddannelse, medfødt handicap og ingen målelig funktionsevne. Vi kan se, at for personer med høj arbejdsev-

ne gælder, at funktionsnedsættelsen ikke ændrer sandsynligheden for at være i beskæftigelse.

Figur 8.4 viser, at personer med uddannelse har større sandsynlighed for at være i beskæftigelse, ligesom mænd har større sandsynlighed for at være i arbejde. Det sidste forhold, hvor vi undersøger forskellen mellem handicappede med og uden beskæftigelse, er alder og alder ved handicappets opståen. Ligesom for handicappede med middel arbejds-evne gælder, at jo ældre den handicappede er, jo mindre er sandsynligheden for at være i arbejde. I modsætning til personer med middel arbejds-evne gælder det for personer med høj arbejdsevne, at alderen ved handicappets opståen ikke har nogen signifikant betydning for sandsynligheden for at være i arbejde.²⁸

Nu, hvor vi har undersøgt handicappede med middel arbejdsevne og høj arbejdsevne hver for sig, vil vi i det næste afsnit opsummere konklusionerne fra de to afsnit.

OPSUMMERING PÅ FORSKELLE MELLEM HANDICAPPEDE MED OG UDEN BESKÆFTIGELSE

Vi kan konkludere, at der er stor overensstemmelse mellem, hvilke forhold der har betydning for, om personer med middel og høj arbejdsevne er i arbejde. For begge grupper gælder, at køn, alder og uddannelse har betydning, mens funktionsnedsættelsen ikke har signifikant betydning.

For personer med middelarbejdsevne vokser sandsynligheden for at være i beskæftigelse med alderen for handicappets opståen. For personer med høj arbejdsevne har dette forhold ingen betydning.

Hvis vi afslutningsvis skal sammenligne personer med høj og middel arbejdsevne, kan vi i figur 8.4 se, hvilke karakteristika en person med høj henholdsvis middel arbejdsevne skal have for at have en høj og en lav sandsynlighed for at være i arbejde.

Hvis vi ser på to modsætninger, så har en 40-årig mand med høj arbejdsevne, erhvervsuddannelse, uden funktionsnedsættelse, og som blev handicappet som 35-årig (se første kolonne) mere end dobbelt så stor sandsynlighed for at være beskæftiget som en 35-årig kvinde med

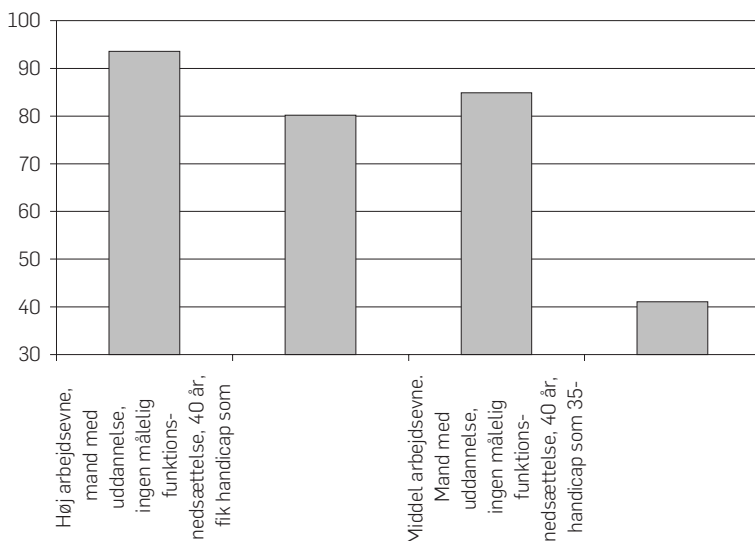
28. En interaktion mellem alder og alder ved handicappets opståen bliver imidlertid signifikant. Det betyder, at den indflydelse alderen ved handicappets opståen har på beskæftigelsen for unge med tidligt handicap er anderledes end for ældre med tidligt handicap.

middel arbejdsevne, uden erhvervsuddannelse, med stor funktionsnedsættelse, og som har et medfødt handicap (se sidste kolonne).

Vi kan altså konkludere, at både personer med middel og høj arbejdsevne uden beskæftigelse har nogle karakteristika, som indikerer, at de har færre resurser end personer i arbejde. Vi mener derfor, at det ikke alene er handicappet og helbredet, som kan gøre det svært at komme i beskæftigelse, men også at personer uden beskæftigelse generelt har færre resurser i forhold til arbejdsmarkedet.

FIGUR 8.4

Handicappede. Sandsynligheden for at være i beskæftigelse. Procent.

BESKÆFTIGELSESPOTENTIALET I TAL

I dette afsnit illustrerer vi, hvor stort beskæftigelsespotential er, når vi afgrænser potential ud fra forskellige kriterier. Vi har valgt at vurdere

beskæftigelsespotentialet blandt handicappede med en selv vurderet arbejdsevne på mellem 4 og 10.²⁹ Når vi har vurderet beskæftigelsespotentialet ud fra personer med en middel eller høj selv vurderet arbejdsevne, er det fordi, at personer i arbejde altovervejende findes i disse to grupper. Derfor skal det lettest realiserbare beskæftigelsespotentiale sandsynligvis findes i disse grupper. Det betyder ikke, at der ikke også er et vist beskæftigelsespotentiale blandt personer med lav arbejdsevne. Der er muligvis personer i gruppen af personer med lav arbejdsevne, der ville kunne varetage arbejde, evt. med hjælpemidler, men gruppen vil sandsynligvis være svær at få i arbejde på grund af lavere arbejdsevne.

Vi illustrerer beskæftigelsespotentialet ved at ændre kriterierne og trinvis stille større krav til de personer, som vi henregner til beskæftigelsespotentialet. Idéen er, at jo mere vi skærper kravene, desto lettere vil det være at få den pågældende i arbejde. Det betyder ikke, at der ikke også er et potentiale blandt dem, som ikke opfylder de skærpede krav, men at det må forventes at være sværere at få dem i arbejde. I tabel 8.5 ses det udregnede beskæftigelsespotentiale. Det skal bemærkes, at der er en vis usikkerhed forbundet med tallene. For at give et indtryk af usikkerheden har vi under alle de beregnede tal for beskæftigelsespotentialet angivet et 90 procents konfidensinterval. Populært sagt vil det sande tal med 90 procents sandsynlighed befinde sig inden for de to intervalgrænser. Når vi i tabellen finder, at 148.000 personer har en arbejdsevne på 4 - 10, så vil det sande tal være mellem 138.000 og 158.000.

29. Vores skøn for beskæftigelsespotentialet omfatter ikke skoleelever, personer under uddannelse, værnepligtige og personer på barselsorlov og børnepasningsorlov.

TABEL 8.5

Beskæftigelsespotentialet illustreret ud fra kriterier for arbejdsevne, ønsket om erhvervsarbejde, evnen til at leve op til forskellige jobkrav på arbejdsmarkedet samt uddannelse. Personer med handicap uden beskæftigelse. Antal i tusinde. 90 procents konfidensinterval i parentes

Kriterier	Arbejdsevne middel	Arbejdsevne høj	Arbejdsevne middel eller høj	Uvægtet beregnings- grundlag ¹⁾
Arbejdsevne	90 (83-96)	58 (52-65)	148 (138-158)	694
Arbejdsevne og ønsker erhvervsar- bejde	28 (24-32)	28 (24-32)	56 (50-62)	348
Arbejdsevne, ønsker erhvervsarbejde, og kan leve op til fire jobkrav ¹⁾	11 (8-15)	25 (22-28)	36 (33-39)	315
Arbejdsevne, ønsker erhvervsarbejde, kan leve op til de fire jobkrav ²⁾ og har erhvervsuddannelse	6 (4-8)	13 (11-15)	19 (17-20)	315

1. Beregningsgrundlaget omfatter både personer med en selv vurderet arbejdsevne på 4-10 og personer med en arbejdsevne på 1-3.

2. Respondenterne har svaret, at de let eller med besvær kan leve op til fire jobkrav: fysik og styrke, følge med udviklingen, motivation, være i stand til at rette sig efter regler og overordnede.

Note: Personer med middel arbejdsevne har en selv vurderet arbejdsevne på 4-6, mens personer med høj arbejdsevne har en selv vurderet arbejdsevne på 7-10.

I tabel 8.5 kan vi se, at der skønsmæssigt er 90.000 med middel arbejdsevne. Vores forestilling er, at der vil være større sandsynlighed for at få handicappede, der har lyst til at arbejde ind på arbejdsmarkedet, end handicappede, der ikke har lyst til at arbejde. Hvis vi derfor også stiller det kriterie, at handicappede med middel arbejdsevne skal ønske erhvervsarbejde, får vi et potentiale på ca. 28.000 personer. Vi har også undersøgt, hvordan beskæftigelsespotentialet ser ud, når vi desuden kræver, at personerne i potentialet skal kunne leve op til de fire jobkrav (fysik og styrke, at følge med udviklingen, motivation og at være i stand til at rette sig efter regler og efter overordnede). Blandt personer med middel arbejdsevne er der 11.000 personer, der ud over at have lyst til at arbejde, svarer, at de let eller med besvær kan leve op til alle fire jobkrav. Heraf har 6.000 en erhvervsuddannelse.

I tabel 8.5 kan vi også se, at der er omkring 58.000 personer med en arbejdsevne på 7-10 uden beskæftigelse. Heraf ønsker lidt under halvdelen, nemlig 28.000, et erhvervsarbejde. De fleste, nemlig 25.000 personer, i gruppen med en høj selv vurderet arbejdsevne har svaret, at de let eller med besvær kan leve op til de fire jobkrav. Heraf har 13.000 en erhvervsuddannelse.

Hvis vi definerer et grundpotentiale ud fra en middel eller høj arbejdsevne og lysten til at arbejde, har vi et grundpotentiale på ca. 56.000. Heraf kan 36.000 let eller med besvær leve op til kravene om motivation, fysik og styrke, evnen til at følge med udviklingen og desuden evnen til at følge lederen og de gældende regler.³⁰ Der er en vis usikkerhed forbundet med skønnet på de 36.000 personer, hvilket fremgår af, at konfidensintervallet ligger mellem 33.000 og 39.000.

Når vi beregner et sådant skøn for, hvor mange der ville kunne arbejde, er det nødvendigt at huske på, at det for nogle af personerne kan blive vanskeligt at komme i arbejde. Det kan i nogle tilfælde være flere år siden, de har været på arbejdsmarkedet, og de kan have brug for særlige vilkår, nedsat arbejdstid m.m. For at få et indtryk af denne problemstilling ser vi nærmere på hovedbeskæftigelsen og behovet for støtte og hjælpemidler blandt de 36.000 personer, som ønsker arbejde, og som vurderer, at de let eller med besvær kan leve op til kravene på arbejdsmarkedet.

Af de 36.000 personer var ca. 19.000 arbejdsløse på interviewtidspunktet og skulle således søge job og stå til rådighed for arbejdsmarkedet. De øvrige 17.000 personer var uden for arbejdsstyrken og dermed ikke umiddelbart til rådighed for arbejdsmarkedet. Heraf var ca. 8.000 langvarigt sygemeldt, i revalidering eller på kontanthjælp, og ca. 9.000 var på førtidspension, efterløn eller uden for arbejdsstyrken af andre grunde (fx hjemmegående). Man må umiddelbart regne med, at de arbejdsløse vil have lettere ved at komme i arbejde end dem, som er uden for arbejdsstyrken, fx end førtidspensionister.

Det forhold, at omkring halvdelen af de ca. 36.000 personer er arbejdsløse, tyder umiddelbart på, at mange vil have forholdsvis let ved at komme i arbejde. Da det på nuværende tidspunkt (maj 2008) er ca. 1½ år siden, at undersøgelsens interview blev gennemført, kan en stor del af

30. Hvis vi skærper kravene yderligere og kræver, at personer i beskæftigelsespotentialet med lethed skal kunne leve op til de fire jobkrav, reduceres potentialet til 16.500 personer.

denne gruppe allerede være kommet i arbejde. Det kan være tilfældet, hvis den beskæftigelsesfremgang for personer med handicap, som tilsyneladende fandt sted mellem 2005 og 2006, er fortsat (se Høgelund & Larsen, 2007). Samtidig med, at mange fra denne gruppe kan være kommet i arbejde, kan personer med tilsvarende karakteristika, som på interviewtidspunktet var beskæftiget, være blevet arbejdsløse. I hvilket omfang det er tilfældet, ved vi ikke. Der kan således være tale om, at der til ethvert tidspunkt er en mindre eller større gruppe af personer med handicap, som er forholdsvis kortvarigt arbejdsløse.

Vi har opdelt de 36.000 personer i to grupper: arbejdsløse og personer uden for arbejdsstyrken. I begge grupper svarer flertallet, at de ikke har behov for særlige hjælpemidler, foranstaltning eller støtte for at udføre erhvervsarbejde. Der er således 21 pct. blandt personer uden for arbejdsmarkedet og 5 pct. blandt de arbejdsløse, som efter eget udsagn har dette behov.

Selvom de fleste af de 36.000 personer ikke mener, at de har behov for hjælpemidler og støtte mv. for at være i stand til at arbejde, kan hjælpemidler og støtte mv. i mange tilfælde gøre det lettere at varetage et arbejde. I denne undersøgelse har vi spurgt respondenterne: ”Hvilke forudsætninger kunne gøre det lettere for dig at klare et arbejde?” Herefter blev ni forskellige former for hjælpemidler, støtte mv. læst op, fx: ”Ville særlig arbejdspladsindretning gøre det nemmere for dig at arbejde?” (se tabel 8.6).

TABEL 8.6

Personer med handicap uden beskæftigelse, som ønsker arbejde og kan leve op til de fire jobkrav.¹⁾ Andel og antal opvægtede personer, som angiver, at forskellige former for tilpasninger, støtte mv. vil kunne gøre det lettere at klare et arbejde. Særskilt for arbejdsløse og personer uden for arbejdsstyrken. Procent. Antal i tusinder. 90 procents konfidensinterval i parentes.

	Arbejdsløs		Uden for arbejdsstyrken		I alt	
	Andel, ja	Opregnet til befolkningen	Andel, ja	Opregnet til befolkningen	Andel, ja	Opregnet til befolkningen
Hvilke forudsætninger ville gøre det lettere for dig at arbejde?						
Særlig arbejdspladsindretning?	26	4 (2-7)	31	4 (3-7)	28	9 (6-12)
Særlige hjælpemidler?	26	4 (3-7)	28	4 (2-6)	27	8 (6-12)
En personlig assistent?	3²⁾	1 (0-3)	19²⁾	3 (1-5)	10	3 (2-6)
Hvis du kunne udføre arbejdet alene?	23	4 (2-6)	23	3 (1-5)	23	7 (4-10)
Hvis du havde bedre mulighed for at komme til og fra arbejde?	25	4 (2-7)	26	4 (2-6)	25	8 (5-11)
Hvis du havde mulighed for at hvile indimellem?	34	6 (4-8)	43	6 (4-8)	38	12 (9-15)
Hvis du fik kortere arbejdstid?	39³⁾	6 (4-9)	66³⁾	10 (7-11)	52	16(13-19)
Hvis der var mulighed for mange sygeperioder?	13⁴⁾	2 (1-4)	38⁴⁾	5 (3-8)	25	7 (5-10)
Andet?	21	3 (2-6)	19	3 (1-5)	20	6(4-9)
Uvægtet beregningsgrundlag	32-37		26-29		59-65	

1: Respondenterne har svaret, at de let eller med besvær kan leve op til fire jobkrav: fysik og styrke, følge med udviklingen, motivation, være i stand til at rette sig efter regler og overordnede.

2: Test for forskel mellem arbejdsløse og personer uden for arbejdsstyrken: $p = 0,04$

3: Test for forskel mellem arbejdsløse og personer uden for arbejdsstyrken: $p = 0,03$

4: Test for forskel mellem arbejdsløse og personer uden for arbejdsstyrken: $p = 0,03$

Mellem 23 pct. og 31 pct. af både de arbejdsløse og personerne uden for arbejdsstyrken nævner, at en særlig arbejdspladsindretning, særlige hjæl-

pemidler, at arbejdet kan udføres alene, og bedre muligheder for at komme til og fra arbejde vil gøre det lettere at klare et arbejde. Der er væsentlig flere personer uden for arbejdsstyrken end arbejdsløse, som nævner en personlig assistent (19 pct. mod 3 pct.), kortere arbejdstid (55 pct. mod 39 pct.) og mulighed for mange sygeperioder (38 pct. mod 13 pct.). Omkring to tredjedele af både de arbejdsløse og personer uden for arbejdsstyrken har svaret ja til mindst ét af de ni spørgsmål.

Disse tal kan ikke umiddelbart tages som udtryk for, at omkring to tredjedele af de 36.000 personer skal have én eller flere af de nævnte former for hjælpemidler, støtte mv. for at kunne arbejde, idet ét bekræftende svar på ét af spørgsmålene ikke udelukker, at den pågældende person kan arbejde uden hjælpemidler. Når hjælpemidler mv. gør det lettere at klare et arbejde, tyder det på den anden side på, at der er nogle job og jobkrav, hvor den pågældende person vil kunne yde en større/bedre arbejdsindsats, hvis arbejdsforholdene er tilpasset. Det betyder også, at der kan være nogle job og jobkrav, som den pågældende person ikke kan klare uden hjælpemidler mv. Behovet for hjælpemidler mv. vil med andre ord afhænge af jobkravene. Resultaterne i tabel 8.6. kan dermed fortolkes som et maksimalt behov for tilpasninger, støtte mv.

I undersøgelsen har vi stillet nogle spørgsmål, som belyser det, man kan kalde det maksimale arbejdsudbud. I forlængelse af spørgsmålene om hjælpemidler, støtte, mv. har vi således spurgt, hvor mange timer respondenterne gerne vil arbejde, hvis de får mulighed for at arbejde med de hjælpemidler, støtte, mv. som de har nævnt kan gøre det nemmere at arbejde.

De 36.000 personer, som gerne vil arbejde, og som vurderer, at de kan leve op til de fire typer af jobkrav, er i datamaterialet repræsenteret af 75 interviewpersoner. Vi har oplysninger om arbejdstid for 65 personer, hvilket opregnet til befolkningen svarer til 32.000 personer. Vi anvender oplysningerne om de 65 personer til at beregne et skøn for arbejdsuddudet blandt de 36.000 personer. Af de 19.000 arbejdsløse vil 64 pct., svarende til ca. 12.000 personer, gerne arbejde fuldtid (37 timer om ugen og derover) og 36 pct., svarende til ca. 7.000 personer, vil gerne arbejde deltid. Af de 17.000 personer uden for arbejdsstyrken vil ca. halvdelen, svarende til knap 9.000 personer, arbejde på fuldtid og halvdelen på deltid, når ønskerne til tilpasninger, støtte mv. er opfyldt. Der er med andre ord en tendens til, at de arbejdsløse oftere end personerne

uden for arbejdsmarkedet ønsker at arbejde fuldtid. Denne forskel er imidlertid ikke statistisk signifikant.

Alt i alt svarer det 'maksimale arbejdsudbud' blandt de 36.000 personer til ca. 21.000 fuldtidsjob og ca. 15.000 deltidsjob. På grund af den statistiske usikkerhed varierer disse skøn mellem 17.000 og 25.000 fuldtidsjob og 11.000 til 18.000 deltidsjob. Disse skøn for beskæftigelsespotentialet forudsætter som nævnt, at en stor del af de 36.000 får tilpasset deres arbejdsforhold på ét eller flere punkter.

OPSUMMERING

- Blandt handicappede i beskæftigelse har 76,6 pct. en høj arbejdsevne, mens kun 18,5 pct. blandt ikke-beskæftigede, har en høj arbejdsevne.
- Blandt handicappede med høj arbejdsevne, er ca. 85 pct. i beskæftigelse. Det tilsvarende tal for handicappede med middel arbejdsevne er ca. 51 pct., og for handicappede med lav arbejdsevne er tallet knap 10 pct.
- Sandsynligheden for at være i beskæftigelse øges både for personer med høj og middel arbejdsevne, hvis den handicappede er mand og har uddannelse.
- For personer med middel og høj arbejdsevne mindskes sandsynligheden for at være i arbejde, jo ældre den handicappede er.
- Sandsynligheden for at være i arbejde stiger for handicappede med middel arbejdsevne, hvis handicapet er opstået sent. For handicappede med høj arbejdsevne ændrer tidspunktet for handicappets opståen ikke på sandsynligheden for at være i beskæftigelse.
- Der er 56.000 personer, der har en middel arbejdsevne (dvs. en selvurderet arbejdsevne på 4-6) eller en høj arbejdsevne (arbejdsevne på 7-10), og som ønsker et erhvervsarbejde.
- 28.000 personer har en arbejdsevne på 'middel' og ønsker et erhvervsarbejde, heraf kan 11.000 leve op til fire jobkrav på arbejdsmarkedet, når det gælder fysik og styrke, følge med udviklingen samt at følge regler og rette sig efter overordnede. Heraf har 6.000 en kompetencegivende uddannelse.
- 28.000 personer har en arbejdsevne på 'høj' og ønsker et erhvervsarbejde. Heraf kan 25.000 leve op til de fire jobkrav. Blandt disse personer har 13.000 en kompetencegivende uddannelse.

- Blandt de ca. 36.000 personer med middel eller høj arbejdsevne, som selv vurderer, at de let eller med besvær kan leve op til de 4 jobkrav, var ca. 19.000 arbejdsløse på interviewtidspunktet og ca. 17.000 personer var uden for arbejdsstyrken.
- Af de ca. 17.000 personer uden for arbejdsstyrken var ca. 8.000 langvarigt sygemeldt, i revalidering eller på kontanthjælp og ca. 9.000 var på førtidspension, efterløn eller uden for arbejdsstyrken af andre grunde.
- Det skønnes, at de 19.000 arbejdsløse maksimalt vil kunne arbejde i et omfang, der svarer til ca. 12.000 fuldtidsjob (37 timer om ugen og derover) og ca. 7.000 deltidsjob. Det skønnes, at de 17.000 personer uden for arbejdsstyrken maksimalt vil kunne arbejde i et omfang svarende til knap 9.000 fuldtidsjob og knap 9.000 deltidsjob.

BILAG

BILAG TIL KAPITEL 2

BILAG 1: SPØRGSMÅL TIL FASTLÆGGELSE AF FUNKTIONSNEDSÆTTELSER

POINT FOR SYV DIMENSIONER AF FUNKTIONSNEDSÆTTELSE:
Nedenfor ses de spørgsmål, der danner grundlag for fastlæggelsen af den enkeltes funktionsnedsættelser. Ved det enkelte spørgsmål kan det under spørgsmålet ses, hvordan der beregnes point på den enkelte handicapdimension.

1. BEN: HAR DU PROBLEMER MED AT GÅ OG AT HOLDE
BALANCEN, NÅR DU IKKE BRUGER HJÆLPEMIDLER?

* = sæt ring om tal så du svarer ja til alle spørgsmål i blokken over tallet og nej til alle spørgsmål under tallet

23 Kan du gå?

19 Kan du gå mere end få skridt uden at standse eller få stærkt ubehag?

19 Kan du gå op og ned af ét trin på en trappe?

15 Er du faldet mindre end 12 gange det sidste år?

14 Sker det, at du kan gå uden støtte og alligevel holde balancen?

- 13 Kan du gå op og ned ad en trappe med 12 trin, hvis der er gelænder, og du kan hvile undervejs?
- 11 Kan du gå 50 m uden at standse op eller føle stærkt ubehag?
- 9 Kan du bøje dig ned og røre knæene og så rette dig op igen?
- 8 Kan du bøje dig ned og samle noget op fra gulvet og så rette dig op igen?
- 6 Har du kun sjældent brug for et støttepunkt for at holde balancen?
- 6 Kan du gå 200 m uden at standse op eller føle stærkt ubehag?
- 6 Kan du ved hjælp af gelænder gå 12 trappetrin uden at standse op?
- 6 Er du faldet mindre end 3 gange det sidste år?
- 4 Kan du bøje dig ned og røre noget på gulvet og så rette dig op igen?
- 3 Kan du gå mere end et trin ad gangen, når du går op af en trappe?
- 1 Kan du gå 350 m uden at standse eller føle stærkt ubehag?
- 0

2. ARME: HAR DU PROBLEMER MED DINE ARME, NÅR DU SKAL RÆKKE, STRÆKKE ELLER BØJE DEM?

* = sæt ring om tal så du svarer ja til alle spørgsmål i blokken over tallet, og nej til alle spørgsmål under tallet

- 19 Kan du bruge mindst en af dine arme til at række hånden frem og trykke en person i hånden?
- 18 Kan du bruge mindst en af armene til at tage en hat eller hue på?
- 16 Kan du bruge mindst en af dine arme til at tage en jakke på og finde ærmet bag ryggen?
- 16 Kan du bruge mindst en af dine arme til at stoppe en skjorte ned i bukserne?
- 14 Kan du række mindst en af armene op over hovedet for at række efter noget?
- 13 Er det let for dig at række en arm frem og trykke en person i hånden?
- 11 Er det let for dig at bruge mindst en af armene til at tage en hat eller hue på?
- 9 Er det let for dig at bruge mindst en af armene til at tage en jakke på og finde ærmet bag ryggen?
- 7 Er det let for dig at række såvel højre som venstre arm op over hovedet for at nå noget?
- 5 Er det let for dig at række begge dine arme frem eller op over hovedet?

- 2 Er det let for dig at bruge begge dine arme til at tage en jakke på?
2 Er det let for dig at bruge begge dine arme til at stoppe skjorten ned i bukserne?
0

3. HÆNDER: HAR DU PROBLEMER MED DIN BEHÆNDIGHED ELLER FINGERFÆRDIGHED?

* = sæt ring om tal så du svarer ja til alle spørgsmål i blokken over tallet og nej til alle spørgsmål under tallet

- 21 Kan du tage og holde et krus te eller kaffe med mindst en af hænderne?
19 Kan du dreje på en vandhane eller kontrolknap med mindst en af hænderne?
16 Kan du bære ½ l mælk eller trykke vand ud af en svamp med mindst en af hænderne?
14 Kan du med mindst en af hænderne samle en lille ting, fx en sikkerhedsnål, op?
13 Kan du tage en fuld kedel og hælde af den eller servere mad fra en pande?
11 Kan du skrue låget af en kaffedåse eller bruge en pen eller blyant?
8 Kan du bære en pose med 2 kg kartofler med mindst en af hænderne?
6 Kan du let vride en klud eller bruge en saks?
4 Kan du tage og holde et krus te eller kaffe med både højre og venstre hånd?
3 Kan du trykke vandet ud af en svamp med både højre og venstre hånd?
3 Kan du dreje på en vandhane eller en kontrolknap med både højre og venstre hånd?
1 Kan du samle en lille ting, fx en sikkerhedsnål op med både højre og venstre hånd?
1 Kan du tage og bære en ½ l mælkekarton med både højre og venstre hånd?
1 Kan du let binde en sløjfe, fx på et snørebånd eller et stykke sejlgarn?
0

4. SYN: HAR DU PROBLEMER MED DIT SYN?

(Hvis du bruger briller/kontaktlinser skal du tænke på, hvordan du ser med disse)

* = sæt ring om tal så du svarer ja til alle spørgsmål i blokken over tallet og nej til alle spørgsmål under tallet

24 Kan du se et vindue, der kommer lys ind af?

22 Kan du se omkredsen af møbler i et rum?

20 Kan du genkende en ven, som er helt tæt på?

16 Kan du genkende en ven på en armlængdes afstand?

11 Kan du læse avisoverskrifter?

10 Kan du læse en bog med stort tryk?

9 Kan du genkende en ven i den anden ende af et værelse?

3 Kan du genkende en ven på den anden side af gaden?

1 Kan du let læse almindeligt avis-tryk?

0

5. HØRELSE: HAR DU PROBLEMER MED DIN HØRELSE?

(Her skal du svare på, hvordan hørelsen er UDEN brug af eventuelt høreapparat)

* = sæt ring om tal så du svarer ja til alle spørgsmål i blokken over tallet og nej til alle spørgsmål under tallet

22 Kan du i det hele taget høre lyde?

17 Kan du følge et tv-program, når der er skruet helt op for lyden?

12 Kan du nemt høre nogen, der taler højt i et roligt rum?

11 Kan du høre en dørklokke, en telefon, der ringer, eller en alarmklokke?

8 Hører du godt nok til at bruge telefon?

4 Kan du følge et tv-program med en lydstyrke, som andre finder acceptabel?

3 Kan du nemt høre nogen tale med normal stemme i et roligt rum?

1 Kan du nemt følge en samtale, når der er baggrundsstøj?

0

6. ADFÆRD: HVORDAN HAR DU DET MED AT VÆRE SAMMEN MED ANDRE MENNESKER?

(Nogle har problemer med samvær, fx fordi de er deprimerede eller har andre psykiske problemer)

* = sæt ring om tal så du svarer ja til alle spørgsmål i blokken over tallet og nej til alle spørgsmål under tallet

21 Er det helt udelukket, at du skader dig selv eller andre i hidsighed?

15 Er det helt udelukket, at du slår ting i stykker i hidsighed?

14 Kan du godt acceptere, at du ikke altid har andre mennesker omkring dig?

12 Kan du nemt klare at være sammen med din familie?

8 Er det sjældent, at du bliver hidsig uden, at der virkelig er grund til det?

5 Kan du nemt klare at være sammen med mennesker uden for familien?

3 Er det helt udelukket, at du sidder i timer uden at gøre noget?

1 Har du let ved at 'mande' dig op til noget, når der er brug for det?

1 Føler du dig kun sjældent fjendtlig eller aggressiv over for andre mennesker?

0

7. INTELLEKT: HVORDAN HAR DU DET MED AT HUSKE OG FORSTÅ?

*** Hvor mange af disse spørgsmål kan du sige ja til? Point = 2 point for hvert spørgsmål, der svares ja til.

Glemmer du ofte, hvad du er lige ved at gøre?

Mister du ofte tråden midt i en samtale?

Synes du, at din tanker er uklare og langsomme?

Bliver du ofte i tvivl om, hvad tid på dagen, det er?

Kan du se fjernsyn ½ time uden at kunne fortælle, hvad det handler om?

Har du svært ved at huske en besked og give den videre?

Glemmer du ofte at slukke for vandhaner, gashaner og lignende?

Glemmer du ofte navnet på selv familiemedlemmer og andre, du ser tit?

Har du svært ved at læse og forstå en kort artikel i en avis?

Har du svært ved at skrive et kort brev uden hjælp?

Har du svært ved at give korrekt tilbage på en pengeseddel?

BILAG TIL KAPITEL 3

BILAGSTABEL 3.1

Andelen af personer med handicap, der har rapporteret funktionsnedsættelser inden for de syv handicapdimensioner. Procent.

Funktionsnedsættelse	Procent	Antal rapporterede lidelser
Ben	25,0	350
Arme	23,5	354
Hænder	29,2	447
Syn	15,6	214
Hørelse	23,2	340
Adfærd	16,8	230
Intellekt	68,8	984
I alt	202,1	2.919

Note: Andel summer til mere end 100 pct., fordi respondenterne kan have mere end en funktionsnedsættelse.

BILAGSTABEL 3.2

Andelen af personer med handicap fordelt på største funktionsnedsættelser. Procent.

De syv dimensioner af funktionsnedsættelser	
Intellekt	32,7
Adfærd	8,0
Hørelse	8,7
Syn	5,2
Hænder	18,7
Arme	11,0
Ben	15,7
I alt	100,0
Opvægtet til befolkningen	571.528
Uvægtet beregningsgrundlag	1.473

BILAGSTABEL 3.3

Personer med handicap opdelt efter typen af funktionsnedsættelse fordelt på størrelsen af funktionsnedsættelsen(fn). Procent.

	Intel- lekt	Adfærd	Hørelse	Syn	Hænder	Arme	Ben	I alt
Mindre fn	96,6	71,7	71,9	56,7	39,0	56,9	34,7	65,5
Større fn	3,4	28,3	28,1	43,3	61,0	43,1	65,3	34,5
I alt	100,1	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Opvægtet til befolkningen	186.693	45.713	49.848	29.741	107.023	63.034	89.476	571.528
Uvægtet beregningsgrundlag	468	106	136	71	304	172	216	1.473

BILAGSTABEL 3.4

Personer med handicap fordelt efter egen vurdering af største handicap. Procent.

Arme og hænder	8,2
Ben og fødder	16,5
Ryg og nakke	27,3
Syn	0,8
Døv	0,2
Nedsat hørelse	0,1
Hudlidelse	1,6
Allergi	1,2
Åndedræt	9,5
Hjerte og kredsløb	10,0
Mave, nyre, lever	5,2
Sukkersyge	6,1
Andre fremadskridende sygdomme	3,2
Epilepsi	1,2
Psykisk sygdom	4,5
Hjerneskade	0,02
Ordblindhed	0,2
Andet	4,5
I alt	100,0
Opvægtet til befolkningen	281.382
Uvægtet beregningsgrundlag	717

BILAGSTABEL 3.5

Personer med handicap fordelt efter årsagen til handicapet. Procent.

Ulykke	23,3
Nedslidning eller belastning	40,6
Psykisk belastning	9,2
Misbrug af alkohol eller stoffer	1,0
Fejlbehandling	1,5
Arvelig sygdom	11,9
Ikke arvelig sygdom	12,5
I alt	100,0
Opvægtet til befolkningen	608.596
Uvægtet beregningsgrundlag	1.584

BILAGSTABEL 3.6

Personer med handicap, som har angivet ulykke, nedslidning, psykisk belastning eller ikke-arvelig sygdom som årsag til handicapet, fordelt efter, hvor handicapet er opstået. Procent.

Hvor er handicapet opstået?	Pct.
På arbejdet	43,2
I trafikken	7,9
Hjemme	9,8
Ved sport eller badning	4,2
I fritiden iøvrigt	7,7
Medfødt handicap	14,1
Andet*	13,1
I alt	100,0
Opvægtet til befolkningen	672.331
Uvægtet beregningsgrundlag	1.725

Anm: 30,5 pct. med et helbredsproblem eller handicap er ikke med i tabellen, fordi de ikke har besvaret spørgsmålet.

* Omfatter personer, der har angivet fejlbehandling, arvelig sygdom eller misbrug som årsag til deres handicap.

BILAGSTABEL 3.7

Personer med og uden handicap fordelt efter alder. Procent.

	Har handicap	Har ikke handicap	
18-29 år	11,6	26,3	22,6
30-39 år	18,0	23,7	22,3
40-49 år	26,6	22,0	23,1
50-60 år	43,8	28,1	32,0
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet til be- folkningen	858.350	2.556.313	3.414.663
Uvægtet bereg- ningsgrundlag	2.469	6.493	8.962

Test for forskel mellem personer med handicap og uden handicap: $p = 0,0000$.

BILAG TIL KAPITEL 4

BILAGSTABEL 4.1

Binær logistisk regression for befolkningens beskæftigelseschancer.

	Estimat	Std. afvigelse	p
Handicap:			
Handicappet	-1,309	0,066	0,000
Ikke handicappet			
Køn:			
Mand			
Kvinde	-0,470	0,053	0,000
Alder:			
16-29 år	-0,469	0,073	0,000
30-39 år	0,864	0,080	0,000
40-49 år	1,088	0,070	0,000
50-64 år			
Højeste fuldførte uddannelse:			
Ingen komp. udd.			
Erhvervsfaglig udd.	1,061	0,069	0,000
Videregående udd.	1,280	0,084	0,000
Statsborgerskab:			
Dansk			
Udenlandsk	-0,527	0,163	0,001
Regional ledighed	-0,074	0,027	0,006
Konstant	1,175	0,138	0,000

BILAGSTABEL 4.2

Binær logistisk regression for handicappedes beskæftigelseschancer.

	Estimat	Std. afvigelse	p
Største fn:			
Ben	-1,077	0,245	0,000
Arme			
Hænder	-0,223	0,227	0,325
Syn	-0,211	0,337	0,531
Hørelse	0,801	0,294	0,007
Adfærd	-0,790	0,286	0,006
Intellekt	0,222	0,215	0,302
Køn:			
Mand			
Kvinde	-0,244	0,133	0,067
Alder:			
16-29 år	0,730	0,248	0,003
30-39 år	0,878	0,188	0,000
40-49 år	0,819	0,155	0,000
50-64 år			
Højeste fuldførte uddannelse:			
Ingen komp. udd.			
Erhvervsfaglig udd.	0,735	0,142	0,000
Videregående udd.	1,361	0,186	0,000
Statsborgerskab:			
Dansk			
Udenlandsk	-0,542	0,524	0,301
Regional ledighed	0,049	0,059	0,410
Konstant	-0,937	0,340	0,006

BILAGSTABEL 4.3

Binær logistisk regression for handicappedes beskæftigelseschancer.

	Estimat	Std. afvigelse	p
Point for største fn:			
Ben	-0,115	0,011	0,000
Arme	-0,058	0,014	0,000
Hænder	-0,063	0,009	0,000
Syn	-0,066	0,020	0,001
Hørelse	-0,012	0,019	0,511
Adfærd	-0,103	0,019	0,000
Intellekt	-0,096	0,019	0,000
Køn:			
Mand			
Kvinde	-0,332	0,111	0,003
Alder:			
16-29 år	0,417	0,191	0,029
30-39 år	0,751	0,161	0,000
40-49 år	0,745	0,131	0,000
50-64 år			
Højeste fuldførte uddannelse:			
Ingen komp. udd.			
Erhvervsfaglig udd.	0,825	0,121	0,000
Videregående udd.	1,270	0,152	0,000
Statsborgerskab:			
Dansk			
Udenlandsk	-0,587	0,468	0,210
Regional ledighed	0,017	0,050	0,729
Konstant	0,033	0,271	0,902

BILAGSTABEL 4.4

Binær logistisk regression for handicappedes beskæftigelseschancer.

	Estimat	Std. afvigelse	p
Handicap og fn:			
Handicappet uden fn			
Handicappet med små fn	-0,498	0,123	0,000
Handicappet med store fn	-1,473	0,146	0,000
Køn:			
Mand			
Kvinde	-0,314	0,108	0,004
Alder:			
16-29 år	0,394	0,187	0,036
30-39 år	0,665	0,156	0,000
40-49 år	0,673	0,128	0,000
50-64 år			
Højeste fuldførte uddannelse:			
Ingen komp. udd.			
Erhvervsfaglig udd.	0,837	0,119	0,000
Videregående udd.	1,291	0,149	0,000
Statsborgerskab:			
Dansk			
Udenlandsk	-0,556	0,469	0,236
Regional ledighed	0,006	0,048	0,906
Konstant	0,069	0,268	0,799

BILAGSTABEL 4.5

Binær logistisk regression for handicappedes beskæftigelseschancer.

	Estimat	Std. afvigelse	p
Point for største fn:			
Ben	-0,098	0,012	0,000
Arme	-0,058	0,014	0,000
Hænder	-0,056	0,009	0,000
Syn	-0,057	0,019	0,003
Hørelse	-0,006	0,018	0,757
Adfærd	-0,100	0,019	0,000
Intellekt	-0,091	0,019	0,000
Køn:			
Mand			
Kvinde	-0,400	0,114	0,000
Alder:			
16-29 år	0,365	0,193	0,059
30-39 år	0,753	0,164	0,000
40-49 år	0,771	0,134	0,000
50-64 år			
Højeste fuldførte uddannelse:			
Ingen komp. udd.			
Erhvervsfaglig udd.	0,796	0,123	0,000
Videregående udd.	1,269	0,154	0,000
Statsborgerskab:			
Dansk			
Udenlandsk	-0,558	0,502	0,266
Regional ledighed	0,033	0,051	0,516
Synlighed:			
Synligt handicap	-0,823	0,162	0,000
Ikke-synligt handicap			
Konstant	0,077	0,278	0,780

BILAG TIL KAPITEL 5

BILAGSTABEL 5.1

Ordnet logistisk regression af sygefravær for personer i beskæftigelse.

	Estimat	Std. afvigelse	p
Handicap og fn:			
Ikke handicappet			
Handicappet uden fn	0,753	0,111	0,000
Handicappet med små fn	1,212	0,115	0,000
Handicappet med store fn	1,481	0,212	0,000
Køn:			
Mand			
Kvinde	0,399	0,096	0,000
Alder:			
16-29 år	0,673	0,156	0,000
30-39 år	0,800	0,123	0,000
40-49 år	0,561	0,117	0,000
50-64 år			
Branche:			
Industri	0,224	0,136	0,100
Handel	-0,014	0,157	0,928
Privat service mm.			
Offentlig sektor	0,315	0,121	0,009
Andet	-0,116	0,202	0,565
Statsborgerskab:			
Dansk			
Udenlandsk	-0,108	0,307	0,725
Intervalgrænser:			
Grænse 1	0,438	0,129	0,001
Grænse 2	2,383	0,144	0,000
Grænse 3	3,177	0,150	0,000
Grænse 4	4,953	0,201	0,000

BILAGSTABEL 5.2

Binær logistisk regression af jobsøgning for personer i beskæftigelse.

	Estimat	Std. afvigelse	p
Handicap og fn:			
Ikke handicappet			
Handicappet uden fn	0,170	0,211	0,419
Handicappet med små fn	-0,061	0,235	0,796
Handicappet med store fn	-0,169	0,413	0,683
Køn:			
Mand			
Kvinde	0,256	0,200	0,200
Alder:			
16-29 år	1,123	0,294	0,000
30-39 år	0,606	0,282	0,032
40-49 år	0,534	0,265	0,044
50-64 år			
Højeste fuldførte uddannelse:			
Ingen komp. udd.			
Erhvervsfaglig udd.	0,110	0,252	0,663
Videregående udd.	0,450	0,251	0,074
Konstant	-3,537	0,283	0,000

BILAG TIL KAPITEL 6

BILAGSTABEL 6.1A

Multinomial logistisk regression af arbejdsmarkedsstatus for personer med handicap. Personer med handicap i fleksjob sammenlignet med personer med handicap uden job (referencekategori).

	Estimat	Std. afvigelse	p
Funktionsnedsættelser:			
Ingen			
Små	0,121	0,168	0,474
Store	-0,316	0,186	0,089
Køn:			
Mand			
Kvinde	-0,014	0,141	0,922
Alder:			
16-29 år	-1,897	0,537	0,000
30-39 år	0,159	0,211	0,452
40-49 år	0,374	0,154	0,015
50-64 år			
Højeste fuldførte uddannelse:			
Ingen komp. udd.			
Erhvervsfaglig udd.	0,470	0,150	0,002
Videregående udd.	0,455	0,184	0,014
Konstant	-2,664	0,192	0,000

BILAGSTABEL 6.1B

Multinomial logistisk regression af arbejdsmarkedsstatus for personer med handicap. Personer med handicap i ordinære job sammenlignet med personer med handicap uden job (referencekategori).

	Estimat	Std. afvigelse	p
Funktionsnedsættelser:			
Ingen			
Små	-0,544	0,125	0,000
Store	-1,588	0,153	0,000
Køn:			
Mand			
Kvinde	-0,344	0,112	0,002
Alder:			
16-29 år	0,501	0,192	0,009
30-39 år	0,702	0,160	0,000
40-49 år	0,696	0,133	0,000
50-64 år			
Højeste fuldførte uddannelse:			
Ingen komp. udd.			
Erhvervsfaglig udd.	0,891	0,124	0,000
Videregående udd.	1,371	0,154	0,000
Konstant	0,000	0,150	0,999

BILAGSTABEL 6.2

Ordnet logistisk regression af jobtilfredshed for beskæftigede personer med handicap.

	Estimat	Std. afvigelse	p
Jobtype:			
Ordinært job			
Fleksjob	0,373	0,195	0,056
Funktionsnedsættelser:			
Ingen			
Små	-0,127	0,124	0,307
Store	0,165	0,202	0,413
Køn:			
Mand			
Kvinde	0,169	0,137	0,219
Alder:			
16-29 år	-0,553	0,251	0,028
30-39 år	-0,088	0,182	0,630
40-49 år	-0,015	0,138	0,914
50-64 år			
Højeste fuldførte uddannelse:			
Ingen komp. udd.			
Erhvervsfaglig udd.	-0,067	0,149	0,654
Videregående udd.	-0,256	0,173	0,138
Hvor opstod handicappet:			
Medfødt			
I arbejdstiden	-0,422	0,203	0,038
I fritiden	-0,216	0,215	0,313
Branche:			
Industri	0,180	0,247	0,466
Handel	0,170	0,177	0,339
Privat service mm.	-0,244	0,213	0,252
Offentlig sektor			
Andet	-0,208	0,176	0,238
Ugentlig arbejdstid:			
Op til 20 timer			
21-30 timer	-0,680	0,252	0,007
31-36 timer	-0,634	0,284	0,026
37+ timer	-0,590	0,249	0,018

BILAGSTABEL 6.2 (FORTSAT)

Ordnet logistisk regression af jobtilfredshed for beskæftigede personer med handicap.

	Estimat	Std. afvigelse	p
Mulighed for fleksibel arbejdstid:			
Op til 1 time om dagen	-0,002	0,179	0,989
Mere end 1 time om dagen	0,773	0,132	0,000
Ingen mulighed for flekstid			
Virksomhedsstørrelse:			
1-10 medarbejdere	-0,311	0,156	0,046
11-49 medarbejdere	-0,159	0,193	0,410
50-99 medarbejdere	-0,681	0,179	0,000
100+ medarbejdere	-0,335	0,591	0,571
Anciennitet på arbejdspladsen:			
Op til 1 år			
1-5 år	0,015	0,346	0,966
5-10 år	0,051	0,359	0,886
Mere end 10 år	-0,061	0,346	0,860
Deltagelse i efteruddannelse inden for seneste 12 måneder:			
Har ikke deltaget	-0,306	0,137	0,026
Har deltaget			
Intervalgrænser:			
Grænse 1	-2,128	0,512	0,000
Grænse 2	0,433	0,508	0,394

BILAG TIL KAPITEL 8

BILAGSTABEL 8.1

Multinomial logistisk regression for handicappede med middel arbejdsevne.

	Estimat	Std. Afvigelse	p
Køn:			
Mand			
Kvinde	-0,825	0,224	0,000
Uddannelse:			
Ingen uddannelse			
Erhvervsfaglig eller videregående uddannelse	0,937	0,222	0,000
Funktionsnedsættelse:			
Ingen funktionsnedsættelse			
Lille funktionsnedsættelse	0,030	0,294	0,918
Stor funktionsnedsættelse	-0,117	0,314	0,709
Alder målt pr. år	-0,078	0,013	0,000
Alder for handicap målt pr. år	0,016	0,008	0,031
Konstant	3,328	0,655	0,000

BILAGSTABEL 8.2

Parameterestimer. Logistisk regression for handicappede med høj arbejdsevne.

	Estimat	Std. Afvigelse	p
Køn:			
Mand			
Kvinde	-0,425	0,202	0,035
Uddannelse:			
Ingen uddannelse			
Erhvervsfaglig eller videregående uddannelse.	0,849	0,197	0,000
Funktionsnedsættelse:			
Ingen funktionsnedsættelse			
Lille funktionsnedsættelse	-0,087	0,208	0,674
Stor funktionsnedsættelse	-0,415	0,318	0,192
Alder målt pr. år	0,041	,0134	0,002
Alder for handicap målt pr. år	0,006	0,006	0,374
Konstant	3,680	0,637	0,000

LITTERATUR

- Arbejdsmarkedsstyrelsen (2005). *Redegørelse om handicapindsatsen i arbejdsformidlingen i 2004*. København: Arbejdsmarkedsstyrelsen.
- Bengtsson, S. (1997). *Handicap og funktionsbæmning i halvfermerne*. Rapport 97:1. København: Socialforskningsinstituttet.
- Bengtsson, S. (under udgivelse). *Handicap og samfundsdeltagelse 2006. Vilkår og betingelser for handicappede, som deltager i samfundslivet*. København. Socialforskningsinstituttet.
- Discus (2006). *Ansatte i fleksjob*. Discus A/S
- DØR(2005). *Dansk Økonomi, forår 2005*. København: Det Økonomiske Råd.
- Finansministeriet m.fl. (2005). *Udviklingen i fleksjobordningen*.
- Hohnen, P. (2000). *Fleksjob. En vej til et rummeligere arbejdsmarked?*. Publikation 00:18. København: Socialforskningsinstituttet.
- Høgelund, J. & Larsen, B. (2007). *Handicap og beskæftigelse. Udviklingen mellem 2005 og 2006*. Publikation 07:19. København. Socialforskningsinstituttet.
- Høgelund, J. & Pedersen, J.G. (2001). *The Employment Situation of Disabled People in Denmark*. Working paper 10:2001. København. Socialforskningsinstituttet.
- Lovbekendtgørelse 1074 af 07/09/2007 for ”Lov om en aktiv beskæftigelsesindsats”.

- Martin, J., Meltzer, H. & Elliot, D. (1988). *The prevalence of disability among adults*. OPCS surveys of disability in Great Britain, report 1. London: Her Majesty's Stationary Office; Office of population censuses and surveys, social survey division.
- Miiller, M.M, Høgelund, J. & Geerdsen, P.G. (2006). *Handicap og Beskæftigelse. Udviklingen mellem 2002 og 2005*. Publikation 24. København: Socialforskningsinstituttet
- World Health Organization (2001). ICF. International Classification of Functioning, Disability and Health: Introduction.
<http://www.who.int/classifications/icf/site/intros/ICF-Eng-Intro.pdf>. (Downloaded juni 2007).
- Regeringen (2004). *Handicap & Job – en beskæftigelsesstrategi for personer med handicap*. Beskæftigelsesministeriet og Socialministeriet: København.

SFI-RAPPORTER SIDEN 2007

SFI-rapporter kan købes eller downloades gratis fra www.sfi.dk. Enkelte rapporter er kun udkommet som netpublikationer, hvilket vil fremgå af listen nedenfor.

- 07:01 Damgaard, B. & Boll, J.: *Opfølgning på sygedagpenge – Del I. Kommuner, lægers, og virksomheders erfaringer med de nye regler*. 2007. 116 s. ISBN 978-87-7487-842-1. Kr. 100,00.
- 07:02 Bach, H.B. & Petersen, K.N.: *Kontanthjælpsmodtagerne i 2006. En surveyundersøgelse af matchkategorier, arbejde og økonomi*. 2007. 146 s. ISBN 978-87-7487-843-8. Kr. 110,00.
- 07:03 Sivertsen, M.: *Hvordan virker indsatsen mod negativ social arv? Gennemgang og analyse af 54 projektevalueringer*. 2007. 55 s. ISBN 978-87-7487-844-5. Kr. 60,00.
- 07:04 Jespersen, S.T., Junge, M., Munk, M.D. & Olsen, P.: *Brain drain eller brain gain? Vandringer af højtuddannede til og fra Danmark*. 2007. 64 s. ISBN 978-87-7487-846-9. Netpublikation.
- 07:05 Benjaminsen, L.: *Storbypuljen – Indsatser for socialt udsatte. Idéer og erfaringer*. 2007. 47 s. ISBN 978-87-7487-847-6. Kr. 60,00. Pjece.
- 07:06 Müller, M.M., Havn, L., Holt, H. & Jensen, S.: *Virksomheders sociale engagement. Årbog 2006*. 2007. 178 s. ISBN 978-87-7487-848-3. Kr. 180,00.

- 07:07 Madsen, M. B., Filges, T., Hohnen, Jensen S. & Nærvig Petersen, K.: *Vil De gerne have et arbejde?* 2007. 194 s. ISBN 978-87-7487-849-0. Kr. 175,00.
- 07:08 Nielsen, C., Benjaminsen, L., Dinesen P. T. & Bonke, J.: *Effekt-måling*. 2007. 180 s. ISBN 978-87-7487-850-6. Netpublikation.
- 07:09 Boesby, D.: *At oplyse om demens. Idéer og inspiration*. 2007. 18 s. Netpublikation
- 07:10 Graversen, B.K., Damgaard, B. & Rosdahl, A.: *Hurtigt i gang. Evaluering af et forsøg med en tidlig og intensiv beskæftigelsesindsats for forsikrede ledige*. 2007. 107 s. ISBN 978- 87-7487-851-3.
- 07:11 Thorsager, L., Børjesson, E., Christensen, I. & Pihl, V.: *Metoder i socialt arbejde. Begreber og problematikker*. 2007. 128 s. ISBN 978-87-7487-852-0. Kr. 120,00.
- 07:12 Hohnen, P., Mortensen, M.D. & Klitgaard, C.: *Den korteste vej til arbejdsmarkedet. En kvalitativ undersøgelse af indsatsen over for ikke-arbejdsmarkedsparede ledige*. 2007. 145 s. ISBN: 978-87-7487-854-4. Kr. 138,00.
- 07:13 Rostgaard, T.: *Begreber om kvalitet i aldreplejen. Temaer, roller og relationer*. 2007. 225 s. ISBN 978-87-7487- 855-1. Kr. 218,00.
- 07:14 Bonke, J.: *Ludomani i Danmark. Faktorer af betydning for spilleproblemer*. 2007. 90 s. ISBN 978-87-7487-853-853-7. Kr. 90,00.
- 07:15 Andersen, D. & Højlund, O.: *Interview med 11-årige. Erfaringer fra et web-baseret pilotprojekt*. 2007. 121 s. ISBN: 978-87-7487-857-5. Kr. 110,00.
- 07:16 Dahl, K.M.: *Udsatte børns fritid – et litteraturstudie*. 2007. 85 s. ISBN: 978- 87-7487-858-2. Netpublikation.
- 07:17 Vinther, H: *Rundt om forebyggelses- og sundhedscentre. Muligheder og barrierer for udvikling af forebyggelses- og sundhedscentre i Danmark*. 2007. 78 s. ISBN: 978-87-7487-860-5. Netpublikation.
- 07:18 Fridberg, T. & Jæger, M.M.: *Frivillige i Hjemmeværnet*. 2007. 97 s. ISBN: 978- 87-7487-861-2. Kr. 90,00.
- 07:19 Høgelund, J. & Larsen, B.: *Handicap og beskæftigelse. Udviklingen mellem 2005 og 2006*. 2007. 39 s. ISBN: 978-87-7487-864-3. Netpublikation.
- 07:20 Larsen, B., Miiller M.M. & Høgelund, J.: *Handicap og beskæftigelse. Regionale forskelle*. 2007. 65 s. ISBN: 978-87-7487-865-0. Netpublikation.

- 07:21 Jørgensen, M.: *Danskernes pensionsopsparinger. En deskriptiv analyse.* 2007. 238 s. ISBN: 978- 87-7487-866-7. Kr. 198,00.
- 07:22 Benjaminsen, L. & Christensen, I.: *Hjemløshed i Danmark 2007. National kortlægning.* 2007. 159 s. ISBN 978- 87-7487-867-4. Kr. 148,00.
- 07:23 Nielsen, V.L. & Ploug, N.: *Når politik bliver til virkelighed. Festskrift til professor Søren Winter.* 2007. 241 s. ISBN: 978- 87-7487-868-1. Kr. 229,00.
- 07:24 Egelund, T. & Vitus, K.: *Sammenbrud i anbringelser af unge. Risikofaktorer hos unge, forældre, anbringelsessteder og i sagsbehandlingen.* 2007. 67 s. ISBN: 978- 87-7487-869-8. Kr. 75,00.
- 07:25 Ploug, N.: *Socialt udsatte børn. Identifikation, viden og handlemuligheder i daginstitutioner.* 2007. 48 s. ISBN: 978- 87-7487-870-4. Kr. 50,00.
- 07:26 Olsen, H.: *Konstruktion og kvalitetssikring af multisurveydata.* 2007. 181 s. ISBN: 978-87-7487-871-1. Netpublikation.
- 07:27 Rostgaard, T. & Thorgaard, C.: *God kvalitet i ældreplejen. Sådan vægter ældre, plejepersonale og visitatorer.* 2007. 130 s. ISBN: 978- 87-7487-872-8. Kr. 130,00
- 07:28 Jensen, T.G. & Liversage, A.: *Fædre, sønner, agtemænd. Om maskulinitet og manderoller blandt etniske minoritetsmænd.* 2007. 80 s. ISBN: 978-87-7487-874-2. Netpublikation.
- 07:29 Olsen, B.M. (red.): *Evalueringen af den fleksible barselordning. Orlovreglerne set fra forældres, kommuners og arbejdspladsers perspektiv.* 2007. 222 s. ISBN: 978- 87-7487-875-9. Netpublikation.
- 07:30 Beer, F. & Damgaard, B.: *Kommuner og virksomheders samspil om socialt engagement.* 2007. 84 s. ISBN: 978-87-7487-854-2. Kr. 90,00.
- 07:31 Rosdahl, A.: *Kommunale aktiveringsprojekter med produktion 2007.* 2007. 70 s. ISBN: 978-87-7487-877-3. Kr. 75,00.
- 07:32 Christoffersen, M.N., Hammen, I., Andersen, K.R. & Jeldtoft, N.: *Adoption som indsats. En systematisk gennemgang af udenlandske erfaringer.* 184 s. ISBN: 978-87-7487-881-0. Kr. 190,00.
- 08:01 Amilon, Anna: *Danskernes forventninger til pension.* 151 s. ISBN: 978-87-7487-885-8. Kr. 150,00.
- 08:02 Jæger, Mads M.: *Mere attraktive almene boliger? Effektevaluering af Omprioriteringsloven 2000.* 97 s. ISBN: 978-87-7487-886-5. Kr. 100,00.

- 08:03 Rosenstock, M., Jensen, S., Boll, J., Holt, H. & Wiese, N.: *Virksomheders sociale engagement. Årbog 2007*. 202 s. ISBN: 978-87-7487-887-2. Kr. 198,00.
- 08:04 Thorgaard, Camilla H. & Hougaard, Iben B.: *Fokus på demens. Evaluering af en efteruddannelse i forebyggende hjemmebesøg*. 62 s. ISBN: 978-87-7487-888-9. Netpublikation.
- 08:05 Thorgaard, C.H. & Hougaard, I.B.: *Metoder til kvalitet i aldreplejen. Evaluering af et metodeudviklingsprojekt*. 76 s. ISBN: 978- 87-7487-889-6. Kr. 80,00.
- 08:06 Olsen, B.M. & Dahl, K.M.: *Fritidsliv i børnehøjde. Beretninger fra udsatte børn*. 124 s. ISBN: 978- 87-7487-890-2. Kr. 125,00.
- 08:07 Høgelund, J., Boll, J., Skou, M. & Jensen, S.: *Effekter af ændringer i sygedagpengeloven*. 178 s. ISBN: 978-87-7487-891-9. Kr. 175,00.
- 08:08 Bach, H. B.: *Livet efter en ulykke – arbejdsliv og forsørgelse efter en ulykke, som blev vurderet i arbejdsskadestyrelsen*. 114 s. ISBN: 978-87-7487-892-6. Kr. 100.
- 08:09 Christensen, G.: *Hvorfor lejere bliver sat ud af deres boliger. Og konsekvenserne af en udsættelse*. 268 s. ISBN 978-87-7487-894-0. Kr. 238,00.
- 08:10 Larsen, B., Schademan, H.K. & Høgelund, J.: *Handicap og beskæftigelse i 2006. Vilkår og betingelser for handicappede på arbejdsmarkedet*. 180 s. ISBN: 978- 87-7487-894-0. Kr. 180,00.
- 08:11 Jørgensen, M.: *Danskernes indbetalinger til pension – Hvordan påvirker tilknytningen til arbejdsmarkedet de fremtidige pensioner?* 222 s. ISBN: 978-87-7487-895-7. Kr. 220,00.

HANDICAP OG BESKÆFTIGELSE 2006

VILKÅR OG BETINGELSER FOR HANDICAPPEDE PÅ ARBEJDSMARKEDET

Denne rapport giver ny viden om beskæftigelsessituationen for personer med handicap. Den viser, at personer med handicap er lige så tilfredse med deres arbejde, som personer uden handicap, og at de oplever at de har de samme jobkrav og de samme muligheder for indflydelse og udvikling, og de har samme muligheder for efteruddannelse.

Forfatterne viser desuden, at fleksjobordningen bidrager til at sikre beskæftigelse for personer, som af helbreds-mæssige grunde ellers ville være passivt forsørget. Og de vurderer, hvor meget handicap og helbredsproblemer betyder for deltagelsen på arbejdsmarkedet. Endelig giver de et skøn over beskæftigelsespotentialet blandt ikke-beskæftigede med handicap.

Rapporten bygger på interview med 9.202 personer i alderen 16-64 år. Af disse deltog 2.235 personer i et længere interview, fordi de arbejder i fleksjob eller har et længerevarende helbredsproblem.